

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 10897

FAR DRAMKRAYZN

Nechemias Zucker

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

פאר דראמקרייזן

איינאקטערס און סצענירונגען

פון

נ. צוקער

פארלאג

„דער קונדאם“

בוענאם איירעס, 1933

FAR DRAMKRAISEN“

de **N. Zucker**

Copyright by N. Zucker, B. Aires

דרוקעריי פון כוליא גלאזמאן, קאריענטעם 1076 — בוענאס איירעס

אין רעדאקציע

קיבעז אין איין אקט

אויפגעפירט פון ה. ד. נאָמבערג שרייבער-פאריון אין ב. אירעם
1930-טן יאָר.

לויט פאלגנדיקער ראָלן פארטיילונג:

שעה-רעדאקטאָר	— — — — —	מ. שוואַרץ
פעליעטאָניסט	— — — — —	י. מילשטיין
מיטארבעטער	— — — — —	מ. רעכענע
דער אַרטיסט	— — — — —	ס. זאלאטניצקי
נרושה	— — — — —	פר. פ. לאַנדאָן
אַ איד פון אַ גאַנץ יאָר	— — — — —	ב. גיטיס
די שוויגער	— — — — —	בן ארצי
דער זעצער	— — — — —	ה. סאַנאַלאָוסקי

האַנדלונג: אין אַ רעדאַקציע

(א) רעדאקציע־שטוב, רעכטס און לינקס קליינע מישלעך פאר פעליע' מאַניסט און מיטאַרבעטער, אינדערמיט, אביסל טיפער, א גרויסער שרייב־טיש, פארלייגט מיט פאַפירן, פארן שעף־רעדאקטאר. רעכטס א טיר צום ארויסגאַנג, לינקס, א טיר אין א ווייטערדיקן חדר. טיף ביי דער וואַנט — א גרויסע שאַפּע).

ערשטע סצענע

(ווען דער פאַרהאַנג הויבט זיך אויף, זיצן ביי די מישלעך רעכטס --- מיטאַרבעטער, לינקס --- דער פעליע־טאַניסט).
 רעדאַקטאָר: (שפּאַנט גערוועזן ארום, שטעלט זיך אָפּ, וויל כּאַפּן א געדאַנק, עס גייט נישט, שפּאַנט ער נאָד גערוועזער, ווי ער וואַלט זיך גע־יאַנט נאָד א טעמע, פּלוצלינג דוכט זיך אים אז ער האָט שוין עפּעס, זעצט זיך אוועק, וויל זיך נעמען צום שרייבן, עס גייט נישט און ער שפּאַנט ווייטער, ביז זיינע בליקן באַגעגענען זיך מיט די בליקן פון די צוויי מיט־אַרבעטער).

וואָס קוקט איר ווי די קעלבער? זעט נאָר וואס פאַר א אויגן זיי האָבן דאָס אויסגעגלאָצט!
 מ י ט א ר ב ע ט ע ר : ווער קוקט? וועמענס דאַנה איז עס?
 פ ע ל י ע ט אַ נ י ס ט : איך האב דאָך נאָך נישט קיין שער־בעלעך אויף די אויגן!
 ר ע ד א ק ט אָ ר : וויל מען קוקט נישט אזוי! אזוי קוקן קענען נאָר חוצפהניקעס, רשעים, וואס פרייען זיך מיט יע־נעמס מאַטערניש!..
 מ י ט א ר ב ע ט ע ר : ווער פרייט זיך, און וואָס פאַר א מאַטערניש? איך ארבעט דאָס מייניקע.
 ר ע ד א ק ט אָ ר : אוואדע קענט איר ארבעטן דאָס אייערדיקע!

פאר אייך זאָרנן שוין די טראַמוויען, אויטאָס, באַנען, טאַשנציער, פּאַליציי און באַנדיטן, אז איר זאָלט האָבן יעדן טאַג נייעס צי שרייבן! ווען איר שרייבט דריי הונדערט פּופציק מאָל אין יאָר וועגן באַנדיטישע געשיכטן וואָס איינע איז ענלעך צו דער צוויי-טער ווי צוויי טראָפּן וואַסער, האָט קיינער צו אייך נישט קיין פּרעטענזיעס, ווייל אזוי איז דאָס אלטעגלעכע לעבן און אזוי זיי-נען די אלטעגלעכע נייעסן. נאָר א י ד בין מחיוב יעדן טאַג צו בויען א נייע וועלט! ארטיקלען! לייט-ארטיקלען! און יעדן טאָג עפעס נייעס! פּונוואָנען זאל איך נעמען אזוי פיל נייעס? און אז עס מאַכט זיך אמאל אַ טאַג, וואָס די גאַנצע וועלט האָט זיך אויסגעצייכנט מיט שטילשטאַנד. איינגעשלאָפּן די וועלט אויף 24 שעה, נישטאָ קיין פּאַגראַמען, אולטימאַטומס, קריגס-דערקלערונג-נען, דימיסיעס פון מיניסטאַרן, איינגעשלאָפּן די וועלט און גענוג! טאָ וואָס זאל מען איר טון? פּאַרברענען? אונטערצינדן? מאַכן אן ערד-ציטערניש, בריינגען אַ מבול? אדרבא, זאָגט, ווי אזוי מאַכט מען עס? איך בין איצט אויף אלעס גרייט, אבי צו האָבן אַ טעמע פאַר מיין היינטיקן לייט-ארטיקל!..

מ י ט א ר ב ע ט ע ר : און אפשר וואָלט איר טאַקע גע-
שריבן אן ארטיקל וועגן דער איינגעשלאָפּענער וועלט?
פ ע ל י ע ט א נ י ס ט : איך האָב שוין אָנגעשריבן אַ פּע-
ליעטאָן אויף דער טעמע.

ר ע ד א ס ט אָ ר : אן אומגליק! נישט מער ווי אן אומגליק:
איך האָב שוין געהאט אַ טעמע אַ גאָלד, נאָר ווי טייוולאָנים
וואָלטן זיך אריינגעמישט און מיר די טעמע ארויסגעריסן פון מוח...
(כאַפּט זיך ווי ער וואָלט זיך עפעס דערמאנט) אַהאָ!..

מ י ט א ר ב ע ט ע ר : דאָס בעסטע איז ביי אַזעלכע פּאַלן...
ר ע ד א ס ט אָ ר : (שלאַנט אים איבער) שווייגט! אַט האָב
איך עס! יא, אויסגעצייכנט! אַ קאַפּ זאל מען האָבן! אומזיסט מאַכט

מען נישט פאר רעדאקטאר! (זעצט זיך צום טייש ווייל שרייב, עם הערט זיך א קלאפן אין טיר).

פ ע ל י ע ט א נ י ס ט : אריין!

צווייטע סצענע

(עם קומט אריין א מענטש פון א יאָר 30 אין א העלגעשמרייפטן אנצוג, אַ קליין קאפעליושל אויפן שפיץ קאפ מיט א מאדנע לאנגן קינסטלער-קראוואט מיט איין שלייף)

אַרטיסט: (בוקט זיך טיף פאר דער רעדאקציע, מאכט א מאדנעם זשעסט, כאפט זיך די האנט צום הארץ, מאכט א טראַט נענטער צום טייש.)
ענדלעך בין איך דאָ! איצט, אָדער קיינמאל נישט!

ר ע ד א ק ט אָ ר : (דענערווירט) וואס פארלאנגט איר?
אַ ר ט י ס ט : אין אייערע הענט ליגט מיין גורל! איר זייט איצט מיין בית-דין של מעלה, אין אייערע הענט ליגט מיין צו-קונפט, מיין גליק אָדער אומגליק; מיין ז י י ן אָדער נ י ש ט זיין!..

איך בין אן אַרטיסט! איך קאָן שפילן יעדע ראָל; איך קאָן פונקט אזוי שפילן די ראָל פון א בלינדן זיידן, ווי פון א בייזן טאַטן, אָדער ראָמאַנטישן זון. און ווען איר ווילט, קאָן איך שפילן אלס אינטריגאַנט אָדער אפילו אלע ראָלן אינאיינעם.

נאָך ווען איך בין אלט געווען צוויי און א האַלב יאָר, האָט מיין מאמע זיך גערימט מיט מיר אז איך בין א פענאָמען, אַ וואונדער-קינד, אז אין מיין וויינען איז פאראן עפעס טראַגישעס. אויסערגעוויינלעך שרעקלעכעס און צוזאַם מיט די יאָרן איז איר מיר דער טראַגישער געפיל מיטגעוואקסן און זיך אין מיר אנט-וויקלט.

— צו פינף און א האַלב יאָר האָב איך שוין געקענט נאָכמאַכן די העוויות פון אַלעמען אין מיין שטעטל און צו זיבן יאָר בין איך שוין געווען אן אויסגעצייכנטער בויך-רעדנער.

ר ע ד א ק ט א ר : גוט־גוט, אָבער וואס ווילט איר? דאָ
איז דאָך א רעדאקציע און נישט קיין טעאטער-דירעקציע!..

א ר ט י ס ט : (מאכט א רעוועראנס מיט קאמישע זשעסטיקולאציעס).
— כאפט נישט. איך ווייס, אז איך בין אין רעדאקציע, איך בין
עקסטרע אהער געקומען, א רעדאקציע דארף זיין דער אָפּיעקון איר
בער אלע געזעלשאפטלעכע אינסטיטוציעס און האָבן א קאָנטראָל
איבער זייער טעטיקייט; אדרבא, זאגט, וואס טוט איר ווען א
טעאטער־טרופע פאלט אינמיטן סעזאן אוועק אויף דער גריפע?
וואס טוט איר, ווען די דריי הויפט העלדן פון דער ניי אנאנסיר־
טער פיעסע, האָבן זיך א נאכט פאר דער פרעמיערע אנגעשנאָש־
קעט און זיי לייגן זיך אוועק ווי אין הינער-פלעט אויף גאנצע
דריי וואָכן? האָט איר א סך בויך־רעדנער אין טעאטער? אויב
מ'וויל נישט, דער טעאטער זאל האָבן א דורכפאל, מוז מען מיך
אננאזשירן! איך בין א בויך־רעדנער און קען שפילן עטלעכע ראָלן
מיט אמאל! ווען איך בין אננאזשירט, מעג שוין די גאנצע טרופע
זיך אוועקלייגן אויף דער גריפע אָדער אנשיכורן זיך וויפיל זייער
הארץ גלוסט, ווייל א י ד וועל זיי שוין ארויסשלעפן פון בלאָטע;
איך קאָן אלעמען נאָכקאָפירן די שטימען און אפילו די באוועגונג־
גען; איך קאָן עס אייך באלד באווייזן: שטייט נאָר אויף אויף א
מינוט. (כאפט דעם רעדאקטאר פארן קאלנער, הויבט אים האכטיק ארויס
פון שטול, זעצט זיך אוועק, טוט אז דעם רעדאקטארס ברילן און אימיטירט
אים):

— „אָבער וואס ווילט איר? דאָ איז דאָך א רעדאקציע, איין
נישט קיין טעאטער־דירעקציע!..“

ר ע ד א ק ט א ר : (דערשראקן, כאטאפט זיך צי האט ער נאך גאנצע
זייטן, זוכט זיך וואו צו באהאלטן).
א ר ט י ס ט : נו, זעט איר, דאָס איז מיין קראפט, מיין
טאלאנט און איך וויל, אז איר זאלט אָנהויבן אן אקציע, מען זאל
מיך דאָ אננאזשירן פארן קומענדיקן סעזאן... און טאָמער איז

דאָס נאָך ווייניק וואס איך האב געוויזן, טאָ זאלט איר וויסן אז
 איך קען נאָך עפעס; ביי מיר קענען אפילו די דעקאָראַציעס מיט-
 שפּילן! ווען די דעקאָראַציעס שטעלן פאָר א וואלד מיט חיות און
 עופות, קאָן איך נאָכמאכן אלעמענס קולות, איך קאָן ברומען ווי
 א לייב, בילן ווי א וואָלף, קרייען ווי א האָן און נאָכמאכן דאס
 געמלעכע געזאנג פון א העלפאנט... פאָסט אויף...

(קוויטשעט מיט אלע קולות ווילד ארומטאנצנדיק, ביז מיטאַרבעטער
 און פעליעטאניסט טראגן אים קוים מיט צרות ארויס פון רעדאַקציע).

דריטע סצענע

ר ע ד א ק ט אָ ר : (שפּאַנט ארום ווי משוגע, שלאגט זיך מיט די
 הענט אין קאָפּ) געוואלט! איך וועל משוגע ווערן! דער מוח וועט זיך
 מיר שפאלטן! וואָס טוט מען?

פערטע סצענע

ז ע צ ע ר : (קומט אריין אן א רעקל מיט פארשווארצטע ארבע,
 רעדט שטאַמלענדיק): האָט איר שוין פא-פא-פארטיק אייער ארטיקל?
 ר ע ד א ק ט אָ ר : וואס איז אויף אייך אזא איילעניש? וואס
 ברענט עס עפעס אזוי?

ז ע צ ע ר : דע-דע-דער לינגאָטיפ שטייט, דע-דע-דער מאַשין-
 שליסער ווארט אויף מא-מא-מאטעריאל און עס איז דא-דא-דאָך
 שוין גענוג שפעט!

ר ע ד א ק ט אָ ר : וואס האָט איר זיך אָנגעזעצט אויף מיר?
 א י ד בין דאָך נישט קיין מאַשין! וואס נאָר עפעס, דערציילט מען
 מיר, דער לינגאָטיפ שטייט, די מאַשין ווארט... זאָל אלעס שטיין
 און ווארטן; די מאַשינען וועלן זיך מיטן ווארטן, נישט אזוי פיל
 מוטשען ווי איך!...

ז ע צ ע ר : טאָ-טאָ-טאָ וואס זאָ-זאָל איך דערווייל זע-זע-
 זעצן?

ר ע ד א ק א ר : זעצט אויס א שויב! זעצט איך אויס
 די ציין! (האָלד ווילד) ל־אָ-אָזט מיך צורו!.. (כאָפּט זיך ביים קאָפּ
 און לויפט אום ווי משוגע).
 ז ע צ ע ר : (פארוואונדערט און דערשראקט, שנעל אָפּ).

פֿינפֿטע סצענע

(אויפטריט פעליעטאניסט און מיטארבעטער זעצן זיך צוריק אויף זייערע
 פלעצער).

מ י ט א ר ב ע ט ע ר : אן אַנשיקעניש, קוים זיינע פֿטור
 געווארן... ער האָט אונז נאָך געוואלט ווייזן ווי אזוי ער שפּילט
 דעם לעבעדיקן מת...
 ר ע ד א ק א ר : לאָזט מיך איצט צורו מיט די לעבעדיקע

מתים! איך בעט איך, לאָז זיין שטיי! (שפּאַנט נערוועז, בלייבט שטיין,
 פארטראכט זיך, ווייזט א פֿריידיקע מינע, מיט פֿרייד). ס'איז דאָ! ס'איז
 דאָ! א טעמע אן אַנטיק! א קאָפּ זאָל מען האָבן! אומזיסט מאַכט
 מען נישט פאר רעדאקטאר!... (זעצט זיך צום טיש, וויל אַנהויבן
 שרייבן).

פ ע ל י ע ט אָ ב י ס ט : (וויל אויפשטיין און ווארפט אום אַ
 שטול).

ר ע ד א ק א ר : גע-ווא-לט גולנים זיינען מיך באפאלן!
 איך בעט איך, איך צאָל איך קאווע און גייט איצט אין קיבער
 צארניע, קיבעצט זיך דאָרט, זידלט זיך, ממיתט זיך, נאָך מיך לאָזט
 צורו! איך מוטשע זיך, צי זעט איר דען נישט? איך מוטשע זיך
 שוין עטלעכע שעה... דער לינאָטיפּ שטייט, די מאַשין ווארט, נאָך
 די מאַשין, (שפּאַנט זיך אין קאָפּ) די מאַשין טאָר קיינמאל נישט
 שטיין!.. זי דארף כסדר ארבעטן, כסדר, אָן אָפּרו!..
 מ י ט א ר ב ע ט ע ר : דענערווירט איך נישט... עס טרעפּט,
 באַרואיקט איך...
 ר ע ד א ק א ר : (נעמט ארויס פון שרייכטיש א פלעשל, טוט אַ

זופ, באַראַיקט זיך, ועצט זיך, נעמט די פערער אין האנט און וויל שוין
שרייבן — —)

זעקסטע טצענע

(עס רייסט זיך אריין מיט שטורם די גרישה)

ג ר י ש ה : (א שווארץ געשטיפלט ווייבל מיט א קאפעליושל איבער
די אויגן, מיט א קוויטשיק קולכל) איז דאָ די רעדאַקציע?
ר ע ד אַ ק ט אָ ר : וואס דארפט איר?
ג ר י ש ה : ערשטנס, וואלט איר געמעגט זיין אביסל העפ-
לעכער צו א פרוי, און מיך הייסן זעצן. איך בין מיר פון וועג.
ר ע ד אַ ק ט אָ ר : אנטשולדיקט; איר זייט דאך ערשט אריין-
געקומען; ועצט אייך. וואס האָט אייך אהער געפירט?
ג ר י ש ה : אופ, ווי הייס דאָ איז! וואס מיך האָט אהער גע-
פירט? איר ווייסט עס אוואדע בעסער פון מיר. ערשטנס, פארלאנג
איר, איר זאלט ארויסווארפן דעם אַנאַנס פון מאַנטעווירדער נט-
פאבריקאנט.

ר ע ד אַ ק ט אָ ר : (ווישט דעם שווייס) אנטשולדיקט, זייט
מוהל, רעדט דארטן מיט זיי... דאס איז זייער עסק... זיי האָבן צייט
דערויף; איך בין דער שעה-רעדאקטאר און האָב א סך וויכטיקערע
אַרבעטן...

ג ר י ש ה : וועמען דערציילט איר א מעשה, פון וויכטיקערע
אַרבעטן? ביי מיר, איז דאָס דאָס וויכטיקסטע!

מ י ט אַ ר ב ע ט ע ר : זייט מוחל, חשובע פרוי, וועגן אַנאַנס
דארפט איר זיך ווענדן צו דער אדמיניסטראציע...

ג ר י ש ה : וועמען דערציילט איר א מעשה? איך האָב שוין
געהערט; די רעדאקציעס מיט די אַנאַנסן-נעמערס זיינען איינס. זיי
גייען האנט ביי האנט און מאכן בשותפות אומגליקלעך א וועלט!..
מ י ט אַ ר ב ע ט ע ר : איר אנטשולדיקט, מיר פארשטייען
אייך נישט, וואס ווילט איר אייגנטלעך?

ג ר י ש ה : וואס איך וויל? גיט מיר צוריק מיין מאן! איר
האָט מיך אומגליקלעך געמאכט! ער האָט געלייענט אייער אנאנס
וועגן מאָנטעווידעער גט־פאבריקאנט, איז ער פלוצלינג געווארן אזוי
גוט צו מיר, נאָר ווי צו א מכה צוצולייגן און זאגט מיר: — יענ-
טעלע, ווייסט, מיר וועלן אביסל זיך אדורכפאָרן קיין מאָנטעווידעאָ;
א וועלט פאָרט אהין אביסל פארברענגען, לאָמיר אויך וויסן פון א
לעבן...

— וואָס זאָל איך וויסן? איך האָב זיך געפרייט פון זיין גוטס-
קייט און בין געפאָרן.

אין מאָנטעווידעאָ, זאָגט מיר דער סוואָלאָטש, אז אויב מען
וויל גיין צום ים, מוז מען ארויסנעמען א דערלויבעניש, און ער
פירט מיך אריין אין א ביורא, מען רעדט צו מיר שפאניש, ער, דער
סוואָלאָטש איבערזעצט עס מיר אויף אידיש, איך ענטפער און ער
גיט עס איבער יענעם אויף שפאניש, אזוי לאנג און אזוי ברייט, בין
מען גיט אונז א בויגן אונטערצושרייבן.

וואס זאָל איך וויסן? צום ים וואו מען באָרט זיך, ווילט זיך
גיין, נעם איך און שרייב אונטער און איך האָב זיך גוט אריינגע-
באָדן...

ער האָט דאָך מיך אָפגעגט דער מכשף! (צעוויינט זיך מיט הויך-
קוויטשענדיקע קולות).

ר ע ד א ק ט אָ ר : (כאפט זיך ביים קאפ, באהערשט זיך, וויל זיך
נעמען שרייבן).

מ י ט א ר ב ע ט ע ר : אָבער בארואיקט אייך, פרוי, וואס זיי-
נען מיר שולדיק? אדרבא, זאָגט, וואס קענען מיר טון פאר אייך?

ג ר י ש ה : וואס איר זאלט טון? איר זאלט מיר צוריקקערן
מיין סוואָלאָטש! מיין קאָרטנשפילער! מיין מכשף! מיין אויס-
וואורף! דורך אייער אנאנס איז ער געפאלן אויף דער המצאה צו
פאָרן מיט מיר קיין מאָנטעווידעאָ! דאָ אין בענאס אירעס וואָלט
ער מיך נישט געקענט אָפנטן; דאָ, וואלט ער שוין ביי מיר די פיס.

אויסגעצויגן!.. איך וועל נישט אוועקגיין פון דאנען, ביז איר וועט מיר צוריקגעבן מיין מאן!

ר ע ד א ק ט אָ ר : (קאָן זיך מער נישט באהערשן) אַבער פרוי!
וואס האָט איר זיך צוגעטשעפעט? וואס איר האָט דאָרט צו טון מיט אייער מאן, איז נישט אונזער עסק; גייט בעסער צום רב!..
ג ר י ש ה : א שיינעם דאנק פאר דער עצה. איך וועל איך געבן א רב, וועט זיין חושך צו אייער קאפאָטע! דעם מאן גיט מיר צוריק! דעם מאן! איך וועל איך דאָ אלע דורסן!..

(נעמט רייסן אלעס וואס קומט איר אונטער די הענט, איבערהויפט פון דעם דאקטארס טיש, מיטארבעטער און פעליעטאניסט שטייען דערשראקן און אוכט באהאלפן, רעדאקטאר ציט זיך אין טויט־שרעק צוריק ביז ער באהאלט זיך אין דער שאפע).

ג ר י ש ה : איך וועל איך אָנלערנען! איך וועל איך געבן לערן-געלט, פאר די אלע פרויען, וואס איר האָט אומגליקלעך געמאכט! איך וועל נאָך דאָ צוריקקומען, איר וועט מיך האָבן צו געדיינקען!..

(פֿיארמענדיק אפ).

זיבעטע סצענע

מ י ט א ר ב ע ט ע ר : אָט־דאָס איז צייטונגס־אירבעט!
פ ע ל י ע ט אָ נ י ס ט : (קלויבט די פאפירן פון דער עיר)
איך וועל האָבן דערפון א טעמע אויף א פעליעטאָן...
מ י ט א ר ב ע ט ע ר : אייך איז וואויל. וואס עס זאל נישט זיין, וואס עס זאל נישט געשען, מאכט איר דערפון א פעליעטאָן...
פ ע ל י ע ט אָ נ י ס ט : אוי, ברודער!.. האָסט געזען דעם רעדאקטאָר? א יאָ ער שטייט היינט אויף דער שוועל פון משוגעת געכטן האב א יך זיך געפונען אין דער זעלבער סיטואציע. איך האָב געמיינט אז איך וועל משוגע ווערן! כאָטש האָרגע זיך, האָב איך נישט געקענט צוטראכטן קיין טעמע...

מ י ט א ר ב ע ט ע ר : כאַיכאַ-כאַ! אויך מיר א זאַרן, אַפּע-
ליעטאַן! האָט איר דאָך געקענט אויסנוצן פאר א טעמע מאקע דעם
צושטאַנד אייערן! מאכט מען א פעליעטאַן וועגן א פעליעטאַניסט,
וואָס מוזשעט זיך זוכנדיק א טעמע אויף א פעליעטאַן!..
פ ע ל י ע ט אָ נ י ס ט : אויך לאַכט זיך. איך האָב שוין
אין די לעצטע זעקס חדשים אנגעשריבן דרייצן פעליעטאַנען אויף
דער טעמע!

אַכטע סצענע

(רעדאקטאר מאכט פאַרויכטיק אויף די טיר פון שאפע, קוקט ארויס, וועט
ער זעט אז די גרישה איז שוין נישטא; קריכט ער ארויס).
ר ע ד אַ ק ט אָ ר : אַט אַ דאָס הייסט געווען אן אָנשיקעניש...
נע! איך בעט אייך, זאָל זיין שטיל. איך האב אין דער שאפע געד-
פאקט א שטיקל טעמע, דארף מען דערפון עפעס מאכן... (זעצט זיך)
טאַמער קומט ווידער עמעץ, זאלט איר שוין אָפּפארטיקן... (גרייט
זיך צום שרייבן).
פ ע ל י ע ט אָ נ י ס ט : איך בין שוין באלד פארטיק. איך
וועל נאָר פארענדיקן...

ניינטע סצענע

(אויפטריט זעצער).
ז ע צ ע ר : נרנן, ווא-ווא-וואס וועט זיין דער סוף? ווע-וועלן
מיר היינט ניר-נישט ארויסגעבן ס'בלאָט?
ר ע ד אַ ק ט אָ ר : גוט געזאנט. כ'לעבן, גוט געזאנט: איך
מענט עס זאגן נאָכאמאל... אפשר וואלט איר געווען א בעלן זיך צו
בויטן מיט מיינ פלאץ?
ז ע צ ע ר : און איר האָט דעם פע-פע-פעליעטאַן אויך נאָך
נישט פא-פא-פארטיק?
פ ע ל י ע ט אָ נ י ס ט : באלד. איין מינוט נאָך דריי שורות
דארף איך צוצושרייבן...

ז ע צ ע ר : פרפון ווא-ווארטן מי-מימיט פארלייגטע הענט
ווערעלן מיר קיין ציי-צייטונג נישט מאכן...

מ י ט א ר ב ע ט ע ר : אז איר ווילט, נעמט דערווייל א טייל
פון מינע מאטעריאלן. וועט איר אמאל אויסזעצן פריער די פאליציי
ניעם מיט די טעלעגראמען.

ז ע צ ע ר : האָט איר שוין-שוין די וויכטיקסטע ניי-
נייעסן?

מ י ט א ר ב ע ט ע ר : די טעלעגראפישע ידיעות מוזן
אריינגיין אין היינטיקן נומער, איידער אן אנדער צייטונג כאפט
זיי אויס. הערט: (פליענט):

„די אינדישע פרינצעסן צינדירוזע איז אויפגעשטאנען פון
שלאָף און געפונען נעבן זיך אויף דעם זיידענעם בעט-געוואָנט א
גרויסע גיפטיקע שלאנג. דורך א נס איז די פרינצעסן צינדירוזע
ניצול געווארן פון טויט.

ז ע צ ע ר : (נעמט צו) וואָ-וואס נאָך האָט איר?
מ י ט א ר ב ע ט ע ר : דער צווייטער טעלעגראם איז פון
טריעסט. א פרוי אין טריעסט האָט געהאט א קינד מיט 7 קעפ און
דאָס קינד איז געזונט. פיר קעפ זיינען מיידלשע, מיט געפלאַכטענע
צעפ און דריי קעפ זיינען יונגלשע, מיט באַקנבערד... די קימפער-
טאָרן זייגט אליין דאָס קינד.

ז ע צ ע ר : (צופרידן) גיט אהער. מע-מע-מער נאָרנישט?
מ י ט א ר ב ע ט ע ר : דאָ האָט איר נאָך א טעלעגראם: —
ביי א פארמער אין צפון אמעריקע איז געבוירן געווארן א קעלבל,
וואָס האָט באלד אָנגעהויבן ריידן אזוי ווי א מענטש און זיך גער-
הייסן דערלאנגען עפעס צו עסן...

ר ע ד א ק ט אָ ר : (וועלכער איז די גאנצע צייט ארומגעגאנגען
זיי משוגע, שטעלט זיך האַסטיק אָפ): אַבער צון אַלדי טויזנט ניינאָונציג-
ציק שוואַרצע יאָר, וואָס פאר א וואונדער איז דאָס? און אז איר
זייט געבוירן געווארן מענטשן און רעדט ווי קעלבער!..

פ ע ל י ע ט א נ י ס ט : רעדט קלאָרע דיבורים, דאָ איז א
רעדאקציע, דאָ האָט מען נישט קיין צייט...

א י ד : רעדן איז רעדן... וואָס זאָל איך אייך זאָגן? עס איז
דאָ ערגער ווי אין סדום! מא נאמר ומה נדבר? אז מען שמועסט
ערגער ווי אין סדום!..

ר ע ד א ק ט אָ ר : (בייז) ר' איד! דאָ איז א רעדאקציע, דאָ
דארף מען ארבעטן, מאכט עס בקיצור!

א י ד : בקיצור איז בקיצור. ווי איר קוקט מיך אָן, בין איך
שוין 22 יאָר נאָך דער חתונה און זייט אכצן יאָר לייַדט מיין אידענע
אויף דער לעבער. קיין נגיד, ווי איר זעט, בין איך נישט; האָב איך
געטראכט, לעבער איז לעבער... איז אָבער יענע וואָך צו איר לעבער-
קרענק צוגעקומען א נייע צרה און איך האָב זי געמוזט שיקן אין
שפיטאל אריין. אין גויאישן שפיטאל.

ר ע ד א ק ט אָ ר : ר' איד! אויב איר ווילט מען זאל אייך
אויסהערן, מוזט איר עס מאכן שנעלער, זאגט בקיצור, וואס ווילט
איר פון אונז? וואס האָט אייך געפירט אין רעדאקציע?

א י ד : אז איך זאָג אייך סדום, מעגט איר לייַגן א פיטשאַט!
קיינער האָט קיין צייט נישט!.. בקיצור, אין אידישן שפיטאל האָט
מען זי נישט געוואלט אויפנעמען ווייל זי איז קראַנק אויף א טיפוס,
ליגט זי אין גויאישן שפיטאל, און שטארבט דאָרט ממש פון היג-
נער. דאָרט זיינען עפעס דאקטוירים? אנטיסעמיטן זיינען דאס!
אפילו דער אידישער דאקטער וואס באהאנדלט זי דארט, איז אייך
אן אנטיסעמיט! זי טאָר גאָרנישט עסן, זאָגט ער. דריי וואָכן דארף
זי לעבן אויף הוילע טיי... געפעלט אייך אן עסק? א י ר וואלט אויך
געוואלט לעבן דריי וואָכן אויף הוילן טיי? מיר דוכט, אז נאָך צוויי
וואָכן וואלט מען שוין נאָך אייך קדיש געזאגט און דאָ וואלט שוין
קיין רעדאקציע נישט געווען... — בין איך דאָך א מאן ביז 120
יאָר, וועל איך דאָך נישט דערלאזן צו אזא מין רציחה, האָב איך
פאר איר איינמאל אריינגעשמוגלט א פושקע סארדינקעס. זי האָט

דאָס אפילו קיינמאל נישט געגעסן, נאָר ווייס איך, א קראנקע,
זאל זי הנאה האבן... און נעכטן האב איך געקויפט א האלבן קילא
ווארשט, די בעסטע ווארשט האָב איך מיר געהייסן געבן; ס'קאָסט
צוויי מיט דרייסיק א קילאָ? מילא, זאָל זיין 2.30; ס'איז דאָך עפעס
פאר א קראנקן...

(רעדאקטאר און פעליעטאניסט זיינען שוין שטארק דענערווירט, פעליעטאָר
ניסט שפאנט ארום און רעדאקטאר זופט כסדר פון פלעשל, בעת דער איר
פאקט אויף דאָס פעקל און שלעפט ארויס אַ לאַנגען ווארשט און טראַגט אים
אונטער דעם רעדאקטאר אונטער דער נאָז).

א י ד : אנו, אדרכא, גיט נאָר א שמעק, זאגט איר אליין, צי
מעג נישט אפילו דער פרעזידענט עסן אזא ווארשט...

ר ע ד א ק ט אָ ר : (שווימענדיג פון כעס) ר' איר! אָדער איר
זאָגט וואָס איר דארפט פון אונז, אדער גייט אייך געזונטערהייט!...
א י ד : נאָר אָן כעס, בעט איך אייך... אייער מלאכה מיט דער
פען, איז אן איידעלע מלאכה און כעס, קען אייך חלילה פארשאטן
צום קאָפּ...

ר ע ד א ק ט אָ ר : אָבער איר וואס איר זייט! צי זעט איר
דען נישט אז דאָ ארבעטן מענטשן? וואס האָט איר אייך גענומען
אויף אונז? איר ווילט אונז דורכאויס פארמוטשען?

א י ד : (קוקט צום פעליעטאניסט ווי זוכנדיק שוין, נאָר זעענדיק
יענעם אנגעצונדענע בליקן שרייט ער אויס אין באַלידיקטן כעס):
סדום! איך האָב דאָך באלד געזאגט: ערגער ווי סדום! א רעדאקציע
זאָל נישט וועלן אויסהערן א אידן! וואו איז דאָס אזוינס דערהערט
געוואָרן?..

ר ע ד א ק ט אָ ר : (ציטערנדיק פון כעס און ווייטיק) אָבער וואס
ווילט איר?

א י ד : וואס איך וויל? טאָ הערט: אַ יאָ די ווארשט איז
מחיהדיק? נו, קומען די אנטיסעמיטן און לאָזן מיך נישט אריין-
נעמען די ווארשט אין שפיטאל אריין! וואו איז דאס דערהערט

געווארן אזא רציחה? א אידענע ליגט געפערלעך קראנק, זאל מען
 צו איר נישט צולאזן עפעס מיט וואס זיך דאס הארץ צו דערכאפן!...
 זי וועט דאך אויסגיין ווי א ליכט אין די גויאישע הענט און קיין האָן
 וועט אפילו נישט א קריי טאָן!.. וואס שווייגט איר? גולנים! רוצחים!
 איר דארפט דאך אויפהויבן א יללה אז דער הימל זאל זיך שפאלטן!
 איך גיי מיט דער ווארשט אין שפיטאל, לאזט מען מיך נישט
 אריין, סיידן איך וועל אוועקגעבן די ווארשט דעם גהינום־שמש
 וואָס שטייט ביי דער טיר! איר הערט א משל? א י ם זאָל איך
 אוועקגעבן אזא ווארשט; מיין אידענע גייט אויס פון הונגער, און
 איך וועל אים געבן אנצופרעסן!.. נעם איך דאך שרייען סטייטש?
 און טאקע נאך אמאל סטייטש? נאך שריי היינט, שריי מאָרגן, אז
 הירים ידי עשו, האָבן זיי מיך פון אלע טרעפ אראפגעווארפן...
 ר ע ד א ק ט אָ ר : איך בין מסכים, אז זיי זיינען גערעכט
 געווען. א פרוי וואָס ליגט אויף א טיפוס, טאָר נישט עסן אפילו
 קיין צעריבענע קארטאפליע, און קיין ווארשט אוואדע נישט...
 א י ר : (אנטוישט) זייט איר דאך נאך ערנער פון זיי! אז איך
 זאָג סדום, איז סדום! וואו גייט מען? וועמען רופט מען? וואס טוט
 מען? רבוננו של עולם אין הימל!.. (פארבינדט דאס פעקל, גייט אָפ, אין
 סיר דרייט ער זיך צוריק אויס און שרייט אויס מיט נצחון:) — און איך
 זאָג אייך, אז אייך אויף צופיקעניש וועל איך נאך די ווארשט
 אריינבריינגען אין שפיטאל... (פא).

צוועלפטע סצענע

ר ע ד א ק ט אָ ר : זאנט מיר, איך בעט אייך, וואס פאר א
 נאָטס-שטראָף האָט זיך היינט אויסגעגאסן אויף מיין אָרעמען קאָפּ?
 פ ע ל י ע ט אָ נ י ס ט : איך בין שוין אינגאנצן צעחושט...
 ר ע ד א ק ט אָ ר : (שפאנט ארום, ניט אַז זיך פון פלעשל, צעשמיי-
 בלט זיך:) א קאָפּ זאָל מען האָבן! אומזיסט מאכט מען נישט פאר
 רעדאקטאָר! (זעצט זיך, ווייל שרייבן:) א טעמע, א גאָלד.

דרייצנטע סצענע

ז ע צ ע ר : (קומט אריין, נאך אים — דער מיטארבעטער).
ז ע צ ע ר : אלזא, צו-צו-צום לעצטן מאל. אויב איך האב נישט
דעם לוי-לייט-אויט-ארטיקל, וועט די ציי-צייט-טונג ארויס אָן א
ליי-לייט-ארטיקל...

ר ע ד א ק ט אָ ר : לאָזט מיך, איך בעט אייך, לאָזט מיך;
איך גיי שוין שרייבן...

ז ע צ ע ר : איך דא-דא-דארף דאָך אָבער מא-מא-מאטעריאל!
און איר האָט שוין דע-דעם פע-פע-פעליעטאָן?
פ ע ל י ע ט אָ נ י ס ט : איך האב א פלאן. אזוי ווי איך בין
פאַרקראַכן און קען דעם פעליעטאָן נישט פארענדיקן, וועט איר
אויסזעצן הונדערט פופציק שורות און אוועקשטעלן א פונקט און
פארטיק...

ז ע צ ע ר : ווי אזוי ווע-ווע-וועט עם עפעס זיי-זיין?
פ ע ל י ע ט אָ נ י ס ט : ס'וועט שוין גוט זיין. ווייס איך וואס,
מען וועט אזוי אויך לייענען.

מ י ט א ר ב ע ט ע ר : איך וועל האָבן נייע טעלעגראמען.
ר ע ד א ק ט אָ ר : (מוטשעט זיך, ווישט דעם שווייס, זופט פון
פלעש, זויגט דעם פינגער, ווי ער וואלט געוואלט ארויסוויגן מאַטעריאל פאר
זיין לייט-ארטיקל, וויל שרייבן, נערוועז:) דערבארמט אייך איבער מיר...
לאָז זיין שטיק... לאָזט מיך שרייבן...
(סצענע)

(רעדאקטאר שרייבט, מיטארבעטער שרייבט, פעליעטאָניסט גיט דעם זע-
צער באשריבענע בלעטלעך, עם רייסט זיך אריין די שוויגער.)

פערצנטע סצענע

ש ו ו י ג ע ר : (א צעיאכערטע, זעגוידערטע ריקע אידענע פאלט צו
צום רעדאקטאר) א צעשרייבעניש און א צוועצעניש איז אויף אים
געקומען! אז אָנשרייבן זאל מען דיר שוין אן אורטייל צום יוצן אין
טורמע, ליכטיקער גנעדן מיינער!..

רעדאקטאָר : (צעמישט און דערשראָקן) אָבער שוויגער-לעב..
וואָס איז אזוינס געשען? לאָזט מיך נאָר אָנשרייבן מיין לייט-אר-
טיקל... עם גייט מיר אין לעבן...

שוויגער : וואס זיצסטו? וואס ארטיקל? ס'ווייב דינס,
מיין טאכטער גייט איצט אזוי שווער צו קינד און ער האָט זיך אינ-
זיגען זיינע פוילע שרייבעכצן!.. שטיי שוין אויף! קום! ריר זיך!.. —
אָבער זעט נאָר, וואס איז?

רעדאקטאָר : (אין חלשות).
שוויגער : ער איז דאָך טויט! ראטעוועט! גוואלט! מענ-
טשן! ראטעוועט!

(סצענע, עם לויפט צו דער מיטארבעטער, מונטערט דעם רעדאקטאר).
זעצער : און ווא-וואס וועט זיין מיטן ליי-ליי-לייט ארטיקל?
פעליעטאָניסט : נישט געפערלעך. שניידט אויס א
לייט-ארטיקל פון א פאראיאריקער צייטונג און דרוקט עם אָפּ. קיי-
נער וועט זיך נישט כאַפּן, ווייל די לייט-ארטיקלען
איבער וועלכע די רעדאקטאָרן ווערן
שיערמשוגע, ווערן סיי ווי סיי פון
קיינעם נישט געליינט...
שוויגער : ראטעוועט מיר מיין איידעם! ראטעוועט מיר
דעם פאָטער פון מיינע קליינע אייניקלעך!..

(סומאטאָכע, מען מונטערט דעם רעדאקטאר, ער מאכט אויף די אויגן און
דערזעענדיק די שוויגער פאלט ער צוריק אין חלשות).

(פ א ר ה א נ ג)

אז עצה

אקטואליזירטע שפאם-פארצײע אין איין אקט

אויפגעפירט צום ערשטן מאל פון דראמקרייז ביים גאליציאנער

פארבאנד אין 1931.

פ א ר ש ו י נ ע ן :

בלל-טוער — א פאריינסמענטש, ביי די 50 יאר אלט.

א גרינער — געציילטע וואכן אין לאנד, געקומען פון א קליין שמעטל.

ווען דער פארהאנג הויבט זיך אויף, זיצט דער כלל-טוער אין סעקרעטאריע פון א לאנדקלייט פאריוו און בלעטערט א פראטאקאל-בוך.

(עס דעהערט זיך א קלאפ אין טיר, אויפטויט דער גרינער.)

כלל-טוער: (פארטיפט אין בוך, באמערקט אים נישט).

גרינער: (בלייבט שטיין ביים טיר, ניט דרייסט, מאכט זיך צו רעכט דאס אפגעטראגענע אנצוגל, טוט אויס דאס קאפעליושל, טוט עס צוריק אן, ניט א הוסט, גייט צו נענטער צום כלל-טוער, גיט א שטארקערן הוסט) היי-היים!..

כלל-טוער: (ניט זיך א צאפל).

גרינער: א גוטן אָוונט.

כלל-טוער: בוינעס טארדעס. איר זוכט עמיצן? ס'איז

איצט קיינער נישטאָ...

גרינער: שייך צו זאגן, קיינער נישט... זענט איר דאָך דאָ! איר פארשטייט, איך האָב איך טאקע געזוכט... איר פארשטייט, עס מאכט זיך אמאל...

כלל-טוער: איר וועט מיר דיסקולפירן... איך האָב איצט

א וויכטיקע אַרבעט... איך דארף איצט נאָכקוקן די פראָטאָקאָלן..

אפשר ווייסט איר אין וועלכן פראָטאָקאָל עס איז פראָטאָקאָלירט

געווארן דער פראָטאָקאָל וועגן די פליכטן פון א פראָטאָקאָליסט?..

גרינער: איך ווייס נישט... זייט מוחל... איך בין א גריי-

נער, ערשט דריי וואָכן אין לאַנד... איך פארשטיי נאָך נישט קיין

שפּאַניש... איך...

כלל-טוער: אויב אזוי, וועט איר מיר דיסקולפירן...

(פארטיפט זיך אין בוך).

גרינער: (דרייט זיך אומבאהאלפן, ניט א הוסט).

כ ל ל - ט ו ע ר : (פיצט זיד געשטערט) איר זענט נאך דא?
— אדרבא, איר מעגט דא זיין... נאך אויב איר דארפט עפעס, מוזט
איר איך ווענדן צו דער קאמיסיאן דירעקטיווע.
ג ר י נ ע ר : נאָט איז מיט אייך! וואס טויג מיר א קאאפע-
ראַטיווע? איך דארף אן עצה, דארף איך... און דאווקע פון א קלוגן
מענטש, איר פארשטייט?..

כ ל ל - ט ו ע ר : טאָ וואס ווילט איר פון מיר?..
ג ר י נ ע ר : איך האב געהערט, אז איר זענט א איר א
לייטשייער, א היגער, איר קענט דאָ יעדן אויסגעבונדן, איר פאר-
שטייט, און איך בין א גרינער, אָן א לשון, אָן א פאך, און נאָר איר
קאָנט מיך ראטעווען! איר פארשטייט, איך שטיי אויף דער מיט
וועג, אָדער אהין, אדער אהער...
כ ל ל - ט ו ע ר : איר וועט מיר דיסקולפירן, יונגערמאן...

ג ר י נ ע ר : וואס זאל איך אייך? אדרבא, זאגט וואס זאל
איך טון? איך בין גרייט פאר אייך אלעס צו טון...
כ ל ל - ט ו ע ר : איך וויל איר זאלט מיר אנטשולדיקן און
אויפהערן צו טשאַדען א מוח!..

ג ר י נ ע ר : זאלט איר מיר געזונט זיין! איך וויל אייך
טשאַדען א מוח? עם קומט א מענטש פרעגן ביי אייך אן עצה, גיט
איר אים אזא ברוך-הבא? ... מילא, איז נישט, זייט מוחל, אויב איר
האָט איצט קיין צייט נישט, גיי איך שוין אוועק... עם איז מיר
כדאי געווען צו וויסן, ווי אזוי א איר א כלל-טוער נעמט אויף א
מענטשן וואס קומט אים פרעגן אן עצה... (ווייז גיין)...

כ ל ל - ט ו ע ר : אנטשולדיקט, איר דארפט אייך נישט בא-
ליידיקן... איר זעט דאָך, איך בין איצט שטארק פארנומען... נאָר
פונדעסטוועגן, אויב איר דארפט דורכאויס מיין עצה, זעצט אייך,
און מאכט עם שנעל.

ג ר י נ ע ר : (מאכט זיך צורעכט ס'אנצוגל, גיט א הוסט, זעצט זיך):
איר פאַרשטייט, די מעשה פון דער געשיכטע איז אזא מין היסטאָריע...

זווי איר זעט, בין איך א גרינער און איך האב נאך רעכט נישט אפ-געטרייסלט דעם שטויב פון מיין שטעטל פיפידאווקע. מילא, דער-ציילן אייך, וואס איך בין געווען אינדערהיים, און ווער איך בין גע-ווען, איז איבעריק; נישט איר וועט מיר גלויבען און האָבן קאָן איך אויך גארנישט דערפון... נאָר אז עס רעדט זיך שוין, ווילט זיך זאגן, אז אין פיפידאווקע האָט מען מיך געהאלטן פאר דעם בעסטן בחור! אלץ הייסט דער בעסטער! טאקע דאָס בעסטע פונם בעסטן! וואָס האָב איך דען נישט געקאנט? ווילט איר שרייבן איז שרייבן; ווילט איר לעזן, איז לעזן; ווילט איר רעכענען, איז רעכענען... דאס הייסט, שרייבן און לעזן האב איך טאקע אזוי גוט נישט געקאנט; וויל פונוואָנען? און צוואַס? אזוי פיל האָט מען דאס ביי אונז בא-דארפט שרייבן?.. נאָר גאַרנישט, אַנדערע פון מיינס גלייכן, האָבן דאס אויך נישט געקאנט... אָבער דערפאר רעכענען, דאס זעט איר האָב איך שוין געוווּן אז מען קריגט נישט אזעלכע ווי איך צוויי פאר א גראַש... וואס דארפט איר מער? ווען לייבטשע, אונזער ראש הקהל, האָט געוואלט וויסן וועלכע טעג עס זיינען אויסגעפאלן די פּסח־טעג פון צוריק מיט צען יאָר לויטן גויאישן לוח, איז ער טאקע באַלד צו מיר געקומען. אמת, איך האב עס נישט געוואוסט, נאָר ווער וואלט דאס יאָ בכה געווען אויסצורעכענען?...

כ ל 5 - ט ו ע ר : איר האָט דוכט זיך געוואלט אן עצה

פרעגן...

ג ר י נ ע ר : זייט מוחל, אוואדע אן עצה... אקעגן וואס איז עס דען צו רייד געקומען? איר פארשטייט? דער בעסטער בחור אין שטעטל געווען. געווען אפילו צוויי רייכע בחורים וואס זיינען געווען גרעסערע קניאקערס פון מיר, נאָר זיי זיינען דאך געווען רייכע, איר פארשטייט, ווער קאָן זיך גלייכן צו רייכע בחורים? אדרבא, זאגט איר, איר זענט דאך אמאל אוואדע אויך געווען מיינס גלייכן... האָט איר זיך געקאנט גלייכן צו לאה די שפּייז־קרעמערס בן-יחיד?..

(כעת דער גרינער רעדט, רירט ער אלעס וואס ליגט אויפן טיש).
כ ל ל - ט ו ע ר : יונגערמאן, איר האָט, דוכט זיך, געוואלט

פרעגן אן עצה?..

ג ר י נ ע ר : אָט זעט איר, אביסעלע געדולד; די שיפן וועלן
איך דערווייל נישט אָפניין... איר פארשטייט? בקיצור, ס'האָט זיך
געמאכט אזוי, אז דער רוח האָט מיך פארטראגן דאָ אהער, אין די
ווייטע מדינות... ווי אזוי, וואס און ווען, איז איבעריק אייך צו דער-
ציילן. עס איז גענוג, ווען איך וועל אייך זאָגן, אז נישט פון נחת וועגן
בין איך דאָ אהער געקומען, כאָטש אז מען וויל שמועסן אויף צו-
ריק, האָב איך אפשר נישט כאדארפט פאָרן, ווייל טאקע אזוי, ווער
האָט מיך געטריבן צו פאָרן אהער? עס האָט מיר דען חלילה גע-
פעלט ברויט? כאָטש, אז מען וויל, האָט מיר טאקע יאָ געפעלט,
נאָר ווידער די אייגענע מעשה: און דאָ פעלט מיר נישט? איר הערט,
הלואי האָב איך עס דאָ מיט אייך אינאיינעם, וואס איך האָב
געהאט דארט, ווי איך וואלט...

כ ל ל - ט ו ע ר : (שטאַרק דענערווירט) איר מוזט עס מאכן
בקיצור, יונגערמאן, איר האָט געוואלט פרעגן אן עצה, טאָ פרעגט,
ווייל די צייט שטייט נישט...

ג ר י נ ע ר : האָט נישט פאראיבלי, אָט בין איך טאקע שוין
ביים שפיץ... איר פארשטייט, בין איך אהער געקומען אָן א פאך,
אָן א שפראך, און אָן געלט... דאס הייסט, געלט האָב איך אינדער-
היים אויך נישט געהאט, נאָר איך האב כאָטש געהאט א היים. דאָ
האָב איך, נישט קיין געלט און נישט קיין היים...

כ ל ל - ט ו ע ר : און אַרבעט?

ג ר י נ ע ר : כאַפט נישט, לאָזט רעדן א וואָרט... דאָס איז
עס דאָך טאקע! נישטאָ קיין ארבעט, כאָטש נעם און קוילע זיך...
איך האב שוין געוואלט מיט דער נאָז די ערד אקערן, און עס גייט
נישט... איר פארשטייט? אלעס האָב איך געפרואווט, נאָר אויף
אָפצועסן אן אַנבייסן איז נישטאָ... און אָט בין איך שוין ביים סאמע

שפיץ: הכלל ווייסט איר שוין, אז איך בין אויף געהאקטע צרות;
איינגטלעך ווייס איך נישט פארוואס מען זאגט אויף געהאקטע
צרות... פארוואס עפעס געהאקטע? און נאנצע צרות זיינען שלעכט?
עס מוז דאווקע זיין געהאקטע? איר פארשטייט? איך בין אויף נאנצע
צרות... און נישט אויף קליינע, נאָר טאַקע אויף גאנצע. גרויסע
צרות!..

כ ל ס - ט ו ע ר : איר...

ג ר י נ ע ר : נו, מיילא, אז איר ווילט דאווקע אויף געהאקטע
צרות, וועל איך זיך מיט אייך נישט שפּאַרן; זאָל זיין אויף געהאקטע
צרות.. איז דאָך שלעכט אָבער טאַקע וואס שלעכט הייסט, העלפט
גאָט, אז איך וואוין ביי אן ענקארגאדע, וואס איז געבענטשט פון
גאָט מיט נאנצע פיר טעכטער, וואס די יונגסטע איז שוין לאנג
ראוי לחופה...

כ ל ס - ט ו ע ר : איר ווילט דאָך דוכט זיך, עפעס פרעגן...

ג ר י נ ע ר : דאס איז עס דאָך טאַקע; דער ענקארגאדע האָט
אונטערגעשיקט א שדכן און מען וויל מיך פארקנסן פאר איינע
פון די פיר טעכטער. וואלט עס געווען א האלבע צרה; וויל מען מיך
אָבער פארקנסן פאר דער עלטסטער!.. כאַטש, אז איר ווילט וויסן
גענוי, געפעלט מיר די יונגסטע אויך נישט אמבעסטן, זי איז מיר
עפעס צופיל יפּי־פּיּה און איר פנימל איז באשיט מיט אזוי פיל
מעל, אז מען וואלט דערפון געקאָנט אויסכאקן א פורימדוקן קויר
לעטש... נאָר מיילא, א ברירה האָב איך? אז דירה-געלט בין איך
שולדיק און ווען נישט דאָס, וואס דער ענקארגאדע באָרגט מיר
אָפט א פעזע, וואלט איך זיך שוין דאָ דאָראָביעט צו ליגן אויפן
גוטן אָרט... איז אָבער א צרה, וואס זיי ווילן מיר אריינרוקן די
עלטסטע, וועלכע הויבט מיר נישט אָן צו געפעלן... דאָס הייסט ווען
עס זיינען דארט נישט פאראן קיין יונגערע מיידלעך, וואלט מיר
אפשר די עלטערע אויך געפעלן, נאָר ווי זאגט איר, — אז עס איז דאָ
זעמל-מעל, ווילט זיך נישט עסן קיין קלייען...

כ ל 5 - ט ו ע ר : מאכט עם בקיצור...

ג ר י נ ע ר : דאס איז עם דאָך! מיין לאַגע ווייסט איר שוין;
אויסזיכטן אז עם זאל זיך בעסערן, זע איך נישט; און איר מוזט
וויסן, אז דער ענקארגאדע, לויט ווי איך זע, איז א איר א נגיד, א
גביר, און אז איר ווילט, איז ער א גרויסער גביר און געלט ביי אים.
איז בלאָטע... דאָס הייסט, קיין מילדער מחותן איז ער נישט, נאָר
דאס איז דאָך טאַקע דער בעסטער סימן, אז ער איז א איר א גביר...
און ווען איך ווער טאַקע זיין איידעם, וואלט מיר שוין נישט גע-
פעלט פון קיין פויגל מיכך... ער וויל מיר עפענען א געשעפט, וועט
עס גיין איז גוט... וועט עם נישט גיין, איז אויך גוט... איר פאחל-
שטייט? א שמאלץ-גרוב... איך וואלט נאָך געקאנט שטיצן מיין
אַלטע קראַנקע מוטער וואס איז נעבעך דארט אין דער אַלטער היים.
אויף גרויסע צרות...

כ ל 5 - ט ו ע ר : אויב עם איז ווי איר זאגט, ווייס איך
טאַקע ניט, פארוואס איר זאלט נישט איינגיין אויפן שידוך...
ג ר י נ ע ר : ווי לייכט עם זאגט זיך איך, איינגיין! פארוואס
גיט איר נישט א טראכט, אז עפעס מוז דא זיין? וואס בין איך
דאָס אים עפעס אזוי געפעלן?... אזא פארדינער בין איך? אזא
שיינער פארשוין? אמת א בחור דארף נישט זיין שוין, און מיעס, ווי
איר זעט, בין איך אויך ניט, נאָר קאן דען אזא רייכער איר ווי מיין
ענקארגאדע נישט געפונען פאר זיין טאכטער עפעס בעסערס פון
מיר? א היגן בחור, א געשעפט־מענטש, איר פארשטייט?... טאָ מוז
דאָך זיין, אז היגע בחורים קענען דאס מיידל צו גוט, און ער וויל
זי מיר אריינדייען... און נאָך עפעס, ווען איר זעט דאס מיידל,
וואלט איר אליין געזאגט, אז זי איז נישט פאר מיר... קודם וויל
זי נישט ריידן קיין אידיש ווארט; כאַטש גיט איר א קרענק, רעדט
זי נאָר שפּאַניש... קלערט איר דאָך אפשר, אז זי קען נישט ריידן
קיין אידיש, איז אויב איר קלערט אזוי, האָט איר במחילה א טעות...
אנומלט האָט זי זיך געריסן אויף די ציין, וואלט איר שוין געמעגט

הערן, ווי אזוי זי האָט געקלאַגט אויף אידיש... און קלערט איר אפשר, אז בלויז ווען זי שרייט אויף די ציין רעדט זי אידיש? אויך א טעות, איר וואלט געמעגט אמאל דארט זיין בעת זי צוקריגט זיך מיט די שוועסטער און זי הויבט זיי אָן שעלטן מיט ביטערע קללות... זאָגט מיר איך בעט אייך: איר זענט דאך שוין עפעס א היגער; צי זיינען אין דער שפאנישער שפראך נישט פאראנען קיין קללות? פארוואס שעלטן זיי זיך אלעמאל אויף אידיש? איר הערט? זיי שעלטן זיך אין אזא ריינעם אידיש, גלייך ווי זיי וואלטן ערשט געקומען פון פיפידאווקע!... און איצט, פרעג איך אייך, זאל איך זיך גיין פארקנסן מיט א מיידל, וואס רעדט נישט קיין ווארט אידיש, נאָר בלויז ווען זי שרייט אויף די ציין אדער ווען זי שעלט זיך?! איר האָט עפעס ליב צו הערן ווי א מענטש שרייט אויף די ציין, אָדער ווי מען בייטלט אויס אלע ביזע חלומות צו אייער קאָפּ?.. און עפעס אנדערש וועל איך דאָך פון איר נישט קאָ- נען הערן, ווייל איך פארשטיי דאָך נישט קיין שפאניש, טאָ וואס- זשע, האָט עס א זין צו נעמען א ווייב, מיט וועלכער מען זאל נישט קאָנען רעדן קיין צוויי ווערטער, א חוץ אריינבראָקן זיך איינער דעם אנדערן אביסל קללות?..

כ ל ט ו ע ר : אויב אזוי, זעט איר דאָך אליין, אז עס טויג נישט פאר אייך, וואס דארפט איר פרעגן עצות?..
ג ר י נ ע ר : ס'קאָצט קומט, א נאָסט! ס'טויג נישט... און שטארבן פון הונגער איז בעסער? איר מוזט דאך אריינגיין אין מיין קאָנע, איך האב דאך אייך געזאגט, אז איך האב שוין דאָ געוואלט מיט דער נאָז די ערד אקערן און איך האב נישט געקאנט פארדינען אויף ברויט, און דאָ, וואס אַרט מיך, אז זי קאָן נישט ריידן קיין אידיש? עס איז נאָך אפשר א מעלה וואס זי רעדט נישט קיין אידיש, וועט זי נישט ריידן... און אז מען האָט גאָר חתונה מיט א שטומע?.. א ריידעוודיקע פרוי, מוזט איר וויסן, אז זי הויבט אָן רעדן, איז ווי א וואסער-פאל... עס הערט נישט אויף צו רוישן און קלאפן פון אינר

דערפרי ביז שפעט אין דער נאכט און אזוי, זי רעדט ניט און פטור
אן עסק, האָב איך קאָפּ מנוחה און איך זיין מיר ווי ביים טאַטן אין
ווינגאַרטן, עס און טרינק און לעב א טאַג, און פּראוואו מאכן א גע-
שעפט, נייט עס, איז גוט, אלא נישט, איז אויך גוט... איר פאר-
שטייט? און אז גאָט העלפט איך באקום א בריוו פון מיין מוטער,
קאָן איך איר טאקע ארויסהעלפן מיט א ביסל געלט און אפשר וועל
איך איר גאר קאָנען שיקן א שיפסקארטע און זי אריבערבריינגען...

כ ל ל - ט ו ע ר : אויב איר זעט איין אז איר קאָנט אייך פאר-
בעסערן די לאַגע, און אפילו ארויסהעלפן אייער אלטער מוטער,
וואָלט עס טאקע געווען א גלייכע זאַך..

ג ר י נ ע ר : עס רעדט זיך נאָר אזוי, א גלייכע זאַך... און
ווי איז, אז דאָס מיידל וועט זיך נאָך דער חתונה אפזוכן עפעס א
שפּאַנישן קאָמפּאָרטע און מיט אים ווערן חבר-לאַפּ? זי איז דאָך
נישט שטום! און א פרוי אז זי איז נאָך נישט שטום, מוז זי רעדן,
נו, און אז איך וועל זי נישט פארשטיין, וועט זי מוזן רעדן צו אַנ-
דערע וואס פארשטייען זי יא... איר וואלט עפעס הנאה געהאט, ווען
איר ווייסט, אז אייער פרוי רעדט מיט אלעמען שמייכלענדיק און
ביי אייך שרייט זי בלוז אויף די ציין, אָדער זי באשיט אייך מיט
אלע קללות פון דער תוכחה? און טאָמער קלערט איר, אז זי שעמט
זיך צו רעדן מיט א מענטש, מעגט איר אמאל קומען א קוק טון, וואס
פאַראַ אייגעלעך זי ווארפט אויפן לעטשעראַ און אויפן פאַנאָדעראַ...
בליקן וואס צינדן אָן... און נאָכאַלעם, וואס טו איר, אז נאָך דער
חתונה ווייזט זיך ארויס, אז דער מחותן, דער ענקאָרגאָדע הייסט
עס, איז א דבר אחר און ער וועט מיר זאגן אזוי, מיטן גראבן
ווארט, אזוי און אזוי און ער וועט מיר געבן דעם דרך?.. ווייל קיין
גוטער מענטש, מוזט איר וויסן, איז ער נישט און די טעכטער,
אויב זיי קריגן זיך, איז עס דערפאר, ווייל זיי האָבן אין וועמען
אריינצוגראָטן... איר פארשטייט... איך וועל אייך דערציילן...

(דורך דער גאנצער צייט פון דיאלאג, ווערט דער גרינער אלץ מער דער-
היצט, און רוקט זיך נענטער צום כלליטוער, באהירט אלע זאכן, ביז ענדלעך
ער נעמט אים ביי דער לאץ, און דערנאך ביי א קנאפ, ביז ער רייסט אים אפ.
ביז איצט האט ער שוין ביים כלליטוער אפגעריסן צוויי קנעפ, דער כלליטוער
איז שוין שטארק דענערווירט, קנעפלט צו די בלוזע מיטן לעצטן קנעפל און
רוקט זיך אפ פון גרינעם, דער גרינער נאך אים, נעמט זיך צום לעצטן קנאפ).

כ ל - ט ו ע ר : לויט ווי איך זע איז עס טאקע פאר אייך
נישט קיין שידוך. ניין, עס איז נישט פאר אייך... נישט איר קאנט
שפאניש, נישט זי קאן אידיש. ס'איז נישט פאר אייך און גענוג...

ג ר י נ ע ר : אוואדע איז עס נישט פאר מיר... איך בין דאך
א רייכער בן-יחיד און זיץ אין טאטנס וויינגארטן אין וואוילטאג...
עס איז נישט פאר מיר... נאָר צו שטארבן דאָ אין דער פרעמד פאר
הונגער, איז יאָ פאר מיר... זאגט מיר, איך בען אייך, פ א ר ו ו אָ ס
איז זי נישט פאר מיר?... אמת, די יונגסטע, וואלט מיר בעסער גע-
פעלן, אבער אז ס'איז נישטאָ קיין פיש, איז הערינג אויך א מאכל!..
וואָס, ניין? איך האָב דאָך דאָ קיינעם ניט און אזעלכע גליקן טרעפן
זיך נישט יעדן טאָג, און דערצו, אויב איך באשטיי ניט, מוז איך
זיך ארויסציען פון דארט און וואוהין וועל איך זיך אהינטון? אָן
א סענט, אָן א דירה, וועט דאָך מיר באמת אויסקומען צו קראפירן
ערגעץ אויף א פלאסע פאר הונגער!..

כ ל - ט ו ע ר : אויב אזוי, אויב איר האָט מורא, אז איר
וועט שטארבן פון הונגער, איז אוואדע בעסער איר זאלט זיך
פארקנסן...

ג ר י נ ע ר : און די קללות זיינען ביי אייך גאַרנישט? און
דאָס וואס זי פרעסט דעם פאנאדעראָ מיט די אויגן איז ביי אייך
גאַרנישט?

כ ל - ט ו ע ר : טאָ פארקנסט אייך נישט!..

ג ר י נ ע ר : אָבער, איך בעט אייך זייער, פארטראכט אייך
אויף א וויילע... (רייסט אים אָפּ דעם לעצטן קנאָפּ) און עסן און א דירה?..

כ ל - ט ו ע ר : (כאַפט זיך, אז אַלע קנעפּ זיינען ביי אים שוין
אפגעריסן און אז דאס פראטאקאליכוד ליגט שוין א צוריסנס אין פאסן פאלט
אריין אין א שרעקלעכן כעס, כאפט דעם גרינעם ביים גארגל, שטויסט אים צו
דער טיר) ממוזר! פארקנסן זאָלסטו דיך!.. פארקנסן זאָלסטו דיך!..

(פ א ר ה א נ ג)

דער רעצענזענע

קיבעז אין איין אקט

צווייטע אויפלאגע

פארלאג

„דער קונדאם“

בוענאם איירעם 1933

ערשטע אויפלאגע 1000 עקו.

ארויסגעגעבן פון דראמאטישן קרייז ביים גאליציאנער פארבאנד.

בוענאם איירעס 1926.

אויפגעפירט צום ערשטן מאל אין „טעאטער נאוואשצ׳י“ אין קראקע 1921.

פאָרשויַנען:

דער רעצענזענט (32 יאָר אַלט).

נעניוס (פון 30 ביז 40 יאָר).

אויטאָר (30 יאָר).

מחבר (21 יאָר).

אַקטריסע (אומבאַשטימט).

אַרט : דאָ אָדער דאָרט ...

צייט : קעגנוואַרט.

(א קאוואָליר־שטוב. אין דער טיף, לינקס, א פענסטער, רעכטס א וואַשיקאָסטן. צווישן פענסטער און וואַשיקאָסטן, הענגען אף דער וואַנט פארשידענע ביִלדער און קאַריקאַטורן. פאַרנטי־רעכטס, אַ שרייבי־טיש, אף וועלכן עס ליגן אַ הויז ביכער און שרייבי־געצייג, אויך אַ מאַניקור־גאַרניטור. לינקס, אַ סאַפּע. אין דער מיט בינע — אַ טיש, אף וועלכן עס ליגן אין אומאַרדנונג אַנגעוואַרפענע פּאַפּירן, ביכער און זשורנאַלן).

ע ר ש ט ע ס צ ע נ ע :

ר ע צ ע נ ז ע נ ט : (זיצט ביים טיש, דעם קאַפּ איינגעגראָבן אינם אַנגעוואַרפענעם באַרג פּאַפּירן, אזוי, אַז מען זעט נישט מער ווי זיינע פּיס אונטער דעם טיש. עס הערט זיך אַ לייכט קלאַפּן אין טיר, וואָס אַמאָל שטאַר־קער, ביז — עס קומט אריין דער נעניו ס).

ג ע נ י ו ס : (אַ לאַנגער, דאַרער פאַרשוין, מיט העפּלעכע, נאַר קאַ־מישע זשעסטן, טראַגט אַ שווערן פּאַק מאַנוסקריפטן אויפן אַקסל, בלייבט שטיין ביי דער טיר, קוקט זיך ארום און דערווענדיק דעם רעצענוענטס פּיס, גייט ער צו נענטער, לייגט דעם פּאַק מאַנוסקריפטן אויפן טיש, מאַכט פאַרבויגונגען, זעענדיק אַבער, אַז דער רעצענוענט רירט זיך נישט, גיט ער אַ פּאַמעלאַכן הוסט, פעסטער, שטאַרקער, ביז —)

ר ע צ ע נ ז ע נ ט : (שלעפט ארויס דעם צושיבערטן קאַפּ פון די פּאַפּירן, באַטראַכט דעם געניוס מיט אַ דורכנעמדיקן בליק און ווייזט אים באַפעלעריש אף אַ שטוץ נעבן טיש).

ג ע נ י ו ס : גוטן אָוונט. (מאַכט טיפּע פאַרבויגונגען) מיין נאָך־מען איז יוסף פיפּעלע. (זעצט זיך).

ר ע צ ע נ ז ע נ ט : (באַטראַכט דעם מאַנוסקריפט) אַ ראַמאַן? ג ע נ י ו ס : (פאַרבויגט זיך) ניין. נישט קיין ראַמאַן. איך שרייב נישט קיין ראַמאַנען. ראַמאַנען זענען נאָך מייַן מיינונג שונד!

רעצענזענט: איר האָט דאָך נישט אָנגעשריבן אַ נייעם
שטראָף-קאָדעקס! אייער מאַנוסקריפּט באַשטייט דאָך אַפּשר פּון
טויזנט בלאַט!...

געניוס: דאָס הייסט... קיין שטראָף-קאָדעקס איז עס
נישט, נאָר... נאָר...

רעצענזענט: פּון קריטישן שטאַנדפּונקט איז יעדער
„נאָר“ איבעריק. איר קאַנט באלד זאָגן וואָס איר האָט צו זאָגן און
איר פאַרשפּאַרט דעם נאָר... איז עס זאַמלונג לידער?

געניוס: (געפּאַסט) אייגנטלעך קאַן איך עס אזוי נישט
אַנרופּן, כאַטש עס געפינען זיך דאָ לידער אויך: (מיט זשעסט) דאָס
איז... מיין אויטאָביאָגראַפיע!

רעצענזענט: וואָס קאַן מיך אינטערעסירן אייער אוי-
טאָביאָגראַפיע? האָט איר שוין אַ סך געשאפּן פאַרן טעאַטער?
איך מוז אייך זאָגן, אַז אייער נאָמען איז מיר אינגאַנצן פּרעמד...

געניוס: דאָס הייסט... פאַר טעאַטער האָב איך דער-
ווייל נאָך גאָרנישט געשאפּן; נאָר... נאָר...

רעצענזענט: (בייז) ווידער דער נאָר! ווען איר ווילט
מיר נישט פאַרלעצן מיינע קריטישע געפילן, פאַרגעסט אַביסל דעם
נאָר. ערקלערט מיר בעסער מיט וואָס איך קאַן אייך דינען.

געניוס: (געפּאַסט) טאָ הערט מיך אויס: (שטייט אויף,
מיט זשעסט) איך פיל אין מיר געוואַלטיקע טאַלענטן! צייטנווייז
שיינט זיך מיר, אַז די גאַנצע וועלט ליגט ביי מיר אין האַנט און
מיט איין באַוועגונג, קאַן איך זי שלידערן אין אָפּגונט!... איך
בין... אַ גענוס! און איך בין זיכער, אַז איך קאַן אויפּטון געוואַל-
טיקעס! נאָר...

רעצענזענט: (בייז) פאַקטן! ווייזט מיר פאַקטן!...
געניוס: (ווייזט מיט שטאַלץ אויפּן מאַנוסקריפּט): אַט האָט
איר פאַקטן!

רעצענזענט: פּון קריטישן שטאַנדפּונקט איז אַ פאַקט,

אז דאָס איז אַ פּאָק באַשריבן פּאַפּיר; ווילאָנג איר האָט נישט
אייערס אַ זאָך אויפגעפירט אַף דער בינע, האָב איך מיט אייך נישט
וואָס צו רעדן.

געניוּס : איר באַליידיקט מיין טאַלענט! מען האָט מיר
געזאָגט, אַז איר זייט אַן אינטעליגענטער קריטיקער און איך האָב
באַשלאָסן לטובת דער גאַנצער מענטשהייט מיך צו אייך צו ווענדן,
לאָזט איר מיך איצט אַפילו נישט אויסרעדן? ...

רעצענזענט : (ווישט דעם שווייס פון שטערן) טאָ זאָגט
וואָס איר האָט צו זאָגן, ווייל די צייט איז ביי מיר טייער!

געניוּס : ווי געזאָגט, בין איך אַ געניוס און באַזיץ אַ
געוואַלטיקן שאַפונגס-גייסט. איז אָבער דאָס טרויעריקע, וואָס קיי-
נער קען מיך נישט און ווען איך וועל שוין אַפילו אָנשרייבן עט-
לעכע שרעקלעכע דראַמען און טראַגעדיעס, וועט זיי קיינער נישט
וועלן לעזן... האָב איך צוליב דעם באַשלאָסן מיך צו אייך צו ווענדן
מיט מיין אויטאָביאָגראַפיע, איר זאָלט זי פאַרעפנטלעכן אין אייער
זשורנאַל. (מיט זשעסט) מאַכט, אַז איך זאָל פאַפולער ווערן, און איר
שענקט דער מענטשהייט אַ נייע נשמה! מאַכט מיין נאָמען באַ-
קאנט אין דער וועלט און איך וועל דאָן ווייזן וואָס איך קאן! ...

רעצענזענט : (שטייט אויף, באַטראַכט דעם געניוס פון קאַפּ
בין פּיס) איר זייט משוגע!

געניוּס : זעט איר, ווען איך זאָל נישט זיין אַ געניוס,
וואָלט איך זיך באַליידיקט. אין מיין כאַראַקטער פאַרנעמט אָבער די
קולטור דעם ערשטן פּלאַץ און איך באַליידיק זיך נישט... איינס
פרעג איך אייך אָבער : וואָס מיינט איר דערמיט צו זאָגן?

רעצענזענט : (דענערווירט) איך מוין פשוט, אַז איר
זייט משוגע! (שפאַנט נערוועז ארום)

געניוּס : (מאַכט פאַרבויונגען) נו, זעט איר, איר מיינט
בלויז. אויף אייך קאן איך דאָס זעלבע מיינען... — נאָר גענוג מיט

די וויצן, ווייל מיר האָבן איצט אַ הייליקע ארבעט פאַר דער גאַנצער מענטשהייט!...

ר ע צ ע נ ז ע נ ט : (אין כעס) איך גלויב, אז איר ווילט נישט איך זאָל מיט אייך די טיר צוברעכן?!

ג ע נ י ו ס : הלילה! איך הייס אייך דען? (נעמט אַ בלאַט פון מאַנסקריפט) הערט אייך בעסער צו, וועל איך אייך פאַרלייענען דאָס ערשטע קאָפיטל פון מיין לעבנס־באַשרייבונג און איר וועט ערשט זען מיט וועמען איר רעדט... (דער רעצענזענט שפּאַנט נערוועז היז און צוריק, געניוס נאָר אים, מיט פאַרבויוגונגען) אַלזאָ זאָל איך לעזן? ... ר ע צ ע נ ז ע נ ט : (בלויבט שטיין פעסט) אַרויס!

ג ע נ י ו ס : איר קלערט דאָך נישט מיך ארויסצוואַרפן? איך גלויב, אז עס דאַרף פאַר אייך זיין אַ כבוד מיך פאַר אייער גאַסט צו באַטראַכטן; מיט מיר וועט באלד די וועלט קלינגען! הערט מיך נאָר צו, דאָס ערשטע קאָפיטל...

ר ע צ ע נ ז ע נ ט : (פאַקט אים ביים קאַלנער) אַרויס! אַרויס! (וואַרפט אים אַרויס, נעמט פון טיש דעם שווערן מאַנסקריפט און וואַרפט אים נאָר) אַרויס פון מיין שטוב מיט דיין זשעניאַלן ווערק! ... (עס הערט זיך פון דרויסן דעם אויטאָרס קול).

א ו י ט אָ ר : (פון דרויסן) גאָט איז מיט אייך! ...

צ ו ו י י ט ע ס צ ע נ ע :

א ו י ט אָ ר : (קומט אַריין באהאנגען מיט די בלעטער פון אַרויס־געוואַרפענעם מאַנסקריפט, באַפרייט זיך פון זיין) אַ שיינעם ברוך הבא האָט איר מיר געגעבן!

ר ע צ ע נ ז ע נ ט : (העלפט אים זיך ברענגען אין אַרדנונג) פאַרדאַן. ס'האָט מיך דאָ איינער אזוי גענומען אַף דער נשמה, אז איך האָב שיער די אַפּאָפּלעקסיע באַקומען. — זעצט אייך. (זעצן זיך) וואָס פאַר אַ גליקלעכער צופאַל האָט אייך געבראַכט צו מיר?

א ו י ט אָ ר : צופאל? איך האָב דאָך אייך געשריבן,
אז איך קום צו אייך!

ר ע צ ע נ ז ע נ ט : אָ, ריכטיק. ר'האָט מיך אזוי צו-
שרויפט, אז — (רייכט זיך דעם שטערן) — נו, אלזאָ, איר זייט
זיכער געקומען אָפּרעכענען זיך מיט מיר פאַר דער קריטיק, וואָס
אייך האָב אייך געגעבן...

א ו י ט אָ ר : דאָס באַווייזט, אז איר פילט ווי נישט גע-
רעכט איר האָט קעגן מיר געהאנדלט. איך בעט אייך, פריינט
רעצענזענט, נאָר אויפריכטיק: וואָס זייט איר אויסן געווען דער-
מיט, צו שרייבן אזוי שלעכט איבער דעם זעלבן ווערק, וועלכעס
איר האָט פ א ר דער אויפירונג אזוי באַוואונדערט? וואו האָט
זיך צו אייך געקומען אזא אומקאַנסעקווענץ?

ר ע צ ע נ ז ע נ ט : לעסינג האָט געענטפערט זיינעם א
פריינט די ווערטער: — די זאך שיינט גוט צו זיין, נאָר פריער
ווייל אייך זי נישט קריטיקירן, ביז איך וועל זי זען אויפגעפירט
אף דער בינע...

א ו י ט אָ ר : נו, גוט. איר זייט דאָך אָבער גאָרנישט
געווען אין טעאטער! ווי אזוי האָט איר געשריבן קריטיק איבער
א זאך, וויבאלד איר זייט אפילו ביי דער אויפירונג נישט גע-
ווען?...

ר ע צ ע נ ז ע נ ט : לויט מיניע קריטישע אַנשוואונגען,
דאַרף מען גאָרנישט זיין ביי דער אויפירונג. פאַר מיר איז גע-
נוג, ווען איך פרעג ביים פאַרטייער ווי דאָס שטיק האָט אויס-
געזען אף דער בינע און ווי דער עולם האָט עס אויפגענומען...

א ו י ט אָ ר : (אויפגערענט) זייט איר א קריטיקער? ווי
אזוי וואַנט איר צו זיין דער ריכטער איבער אַ דראַמע, ווען איר
אורטיילט לויט די ווערטער פון אַן אומוויסנדיגן פאַרטייער?
ר ע צ ע נ ז ע נ ט : זעט איר, איר דענערווירט אייך און
באַליידיקט מיך גאַנץ אומזיסט... ווי קאנט איר איבערהויפט גלייבן,

אז איך האָב געאורטיילט לויט די ווערטער פון פּאַרטיער?

א ו י ט אָ ר : איר האָט דאָך אַליין אזוי געזאָגט!
ר ע צ ע נ ז ע נ ט : איר האָט אַ טעות, ווען איך זאָל געווען
אורטיילן לויט די ווערטער פון פּאַרטיער, וואָלט גראד מײן רע-
צענזיע איבער אייער דראַמע נאָנץ גוט אויסגעפאַלן; נאָר ווי איר
אַליין זאָגט : דער פּאַרטיער איז דאָך אַן אומוויסנדער פאַרשוין,
האָב איך לויט מײנע קריטישע אַנשוואונגען פאַרשטאַנען, אז ווי-
באלד ער האָט מיר געזאָגט, אז אייער פיעסע איז זער גוט אויס-
געפאַלן און דאָס פובליקום האָט אייך פון באַגייסטערונג אַזש זעקס
מאָל אַרויסגערוּפן, האָב איך פאַרשטאַנען, אז דאָס שטיק מוז נאָר-
נישט ווערט זיין...

א ו י ט אָ ר : און דאָס הייסט ביי אייך ערלעך געהאַנדלט?
ר ע צ ע נ ז ע נ ט : איך האַנדל לויט מײנע קריטישע אַנ-
שוואונגען. איבעריקנס, האָט איר צו מיר גאָרנישט מער ווי צו
קריטיקירן מײן קריטיק?

א ו י ט אָ ר : (שטייט אויף, שאַרף) ניין, צו אייך האָב איך
מער גאָרנישט! ... (שנעל אַפּ).

ד ר י ט ע ס צ ע נ ע :

ר ע צ ע נ ז ע נ ט : (קוקט אויפן זייגערל, כאַפט איילנדיק אַ האַנ-
טור און הענגט עס ארום האַלז, נעמט דעם ראַזיראַפּאַראַט פון וואַשקאַסטן און
שטעלט אים אפּן מיט, עס דערהערט זיך אַ קלאַפּ אין טיר, שטעלט ער שנעל
צוריק דעם אַפּאַראַט אַר זיין פּריערדיקן פּלאַץ, הענגט אויף ס'האַנטור) אַריין!
מ ח ב ר : (אַ באַשיידענער יונגעראַנטשיק בלייבט שטיין ביי דער
טיר נישט דרייסט) גוטן-טאָג.

ר ע צ ע נ ז ע נ ט : זעצט אייך. מיט וואָס קאָן איך אייך
דינען?

מ ח ב ר : איך האָב אַנגעשריבן אַ זאַך און קלער זי לאָזן

דרוקן... גלויב איך, אז עם וואָלט גוט געווען, ווען איר דערמאָנט
עפעס דערפון אין אייער אויסגאָבע...

ר ע צ ע נ ז ע נ ט : (קוקט אפן זייגערל, נערוועז) וואָס איז עס ?
איר מוזט וויסן, אז ביי אַ קריטיקער איז די טייערסטע זיך די צייט:
האָט איר עס מיט זיך ? וואָס איז עס ?

מ ח ב ר : (שלעפט פון בוזעס אַ צונויפגעוויקלטן מאָנסקריפט) אָט
דאָס איז מיין קליין ווערקל...
ר ע צ ע נ ז ע נ ט : לאָמיר הערן, נאָר שנעל.

מ ח ב ר : (שטייט אויף, מאַכט זיך באַקוועמער דעם קאלנער, גיט אַ
הוסט און זעצט זיך צוריק) קורם וועל איך אייך זאָגן אַ פאָר ווערטער
איבער דעם ווערק, איידער איך לען עס. דאָס איז אַ ליבעס־פאָעמע
פון דער ניי־צייט, און מיין גאַנצן טעמפּעראַמענט האָב איך דערין
אריינגעגעבן. וואָלט נאָר די אידישע שפּראַך אַביסל רייכער געווען
אין ווערטער, וואָלט די פּאָעמע אַ מייסטער־ווערק געווען!...

ר ע צ ע נ ז ע נ ט : אָן הקדמות. ווי זאָגן די קריטיקער ?
זאָל דאָס ווער ע ק דעם מייסטער לויבן!...

מ ח ב ר : (שטייט אויף, גיט אַ געשמאַקן הוסט, צעוויקלט דעם פּאַ־
נוסקריפט, דעקלאַמירט):

ה י ג ט ע ר ד י ה ר י - ח ו ש ך

ליבעס־פּאָעמען פון דער ניי־צייט.

דאָרט ווייט אַ אַ באַרג איז זי זיך געזעסן

אונטער אַ פּאָנטאָן וואָס האָט ווי מיט וויירויך געשפּריצט.

און געשפינט אַ שטאַרקע, איינזאַם, פאַרגעסן,

נישטאָ וואו צו שלאָפן, נישטאָ וואָס צו עסן,

האָט זי פון הונגער אירע שניי־ווייסע ציין געקריצט.

אַ שטראַל פון דער זון האָט פּילאַנטעטיפּאַל

אַראָפּגענידערט פון דער הימל־הויכקייט,

אַ שטראַל

וואָס האָט אירע האָר מיט פּורפור־רויט באַפּאַרעכט

און זי האָט אירע אויגן-לידער שטאַרק פאַרנאַרנט,
זי האָט דעמאָלט ווי אַ מלאַך אויסגעקוקט,
און ווען איך האָב זי דעמאָלט אזוי דערבליקט,
האָב איך מיך פאַרבליובעט אין איר אַ געוואַלט
און איך האָב איר טויזנט לופט־קושן געשיקט,
נאָר קאַלט האָט זי זיי עמפפאַנגען, אַך, ווי קאַלט! ...
ד ע צ ע נ ז ע נ ט : (געניצט).

מ ח ב ר : אַט אזוי איז זי געזעסן השיבות'דיק
און איך 'נטן בין געשטאַנען עניוות'דיק,
אויסגעשטרעקט צו איר מיינע בעטנדע הענט:
— אַ, בת־מלכה! שפּין פאַר מיר אַ געצעלט אויס,
ווייל מיין ליבע איז שרפה'דיק און זי ברענט!
לאַז מיין הייסן קאַפּ רוען אין דיין כשוף־שויס,
ווייל כ'בענג צו דיר, כ'גיי נאָך דיין שמייכל אויס! ...

ד ע צ ע נ ז ע נ ט : (שלאַפט איין).
מ ח ב ר : (וואָס ווייטער מיט מער באַגייסטערונג):
נאָר ווען דער הימל איז פאַרשטעלט געוואָרן
פון טריבע טראַכאָמענדיקע וואַלקנדלעך,
איז אין מיר אויפגעוואַכט אַ הייסער צאָרן
און מיט הידראָנאָלאָפּישער שנעלקייט
בין איך פּליאיש צו איר אַהינגעפּלויגן
(שפּרינגט האַסטיק צו צום רעצענוענט)
און שוין געשטאַנען פאַר אירע קאַרש־אויגן...
זיילסטו, בת־מלכה, דער דונער און דער בליץ
זאָל צעשמעטערן דיך? — איך נעם דיך מיט געוואַלט!
(פאַסט דעם רעצענוענט אונטערן ארעם)
גיב אַהער דיין אַרעם, און איך פיר דיך אין וואַלד! ...
(שלאַפט אים צו דער טיר).

ד ע צ ע נ ז ע נ ט : (קומט צו זיך, רייסט זיך ארויס) אָבער אין

נאָטס ווילן! עפעס איז דאָך דאָס אַ שרעקלעכע פּאָעמע! ...
מ ח ב ר : (כאַגייסטערט) נו? וואָס זאָגט איר? האָט איר
געזען וויפיל באַוועגלעכער טעמפּעראַמענט עס געפינט זיך אין דער
פּאָעמע?

ר ע צ ע נ ז ע נ ט : (האַלט זיך ביי די זייטן) נישט געזען, גע-
פילט האָב איר... (זעצט זיך צוריק, מחבר הוסט זיך אויס צעוויקלט נאָ-
כאַמאַל דעם סקריפט).
מ ח ב ר : נו, איצט פּאסט אויף, ווייל ס'קומט דאָס שענסטע,
דאָס שרעקלעכסטע...

ר ע צ ע נ ז ע נ ט : (כאַפט ביי אים אַרויס דעם מאַנסקריפט)
ניין, ניין, איר וועל שוין אַליין לעזן, ווייל ס'קאן נאָך זיין צו
שרעקלעך!

מ ח ב ר : וועט איר קאנען מיין שריפט לעזן?
ר ע צ ע נ ז ע נ ט : וועלן מיר זען... (קוקט אַדורד די פּאָעמע.
דער מחבר באַטראַכט יעדע מינע זיינע און ביי יעדער ענדערונג אויפן רע-
צענזענטס פנים, הויבט עס אים פון אַרט). וואָס האָט איר דאָ אַנגעשמירט?
מ ח ב ר : (דערשראָקן) וואָס הייסט?

ר ע צ ע נ ז ע נ ט : (שטייט אויף, נערוועזן) דאָס הייסט, אַז איר
קאנט גיכער זיין אַ שוסטער, ווי אַ פּאָעט!
מ ח ב ר : ווי זאָל איר דאָס פאַרשטיין? איר ווילט דאָך
נישט מיין טאַלאַנט פאַרלייקענען!...

ר ע צ ע נ ז ע נ ט : אָבער מענטשן-קינד, וואָס האָט איר דאָ
אַנגעשריבן? וואָס באַטייט דאָס וואָרט פּיִלֶאָנֶטִיעִפּאַל?
דערנאָך פאַרנאַר ב ט, 'נ ט', ט ר אַ כ אָ מ ע נ ד י ק ע,
וואָס פאַראַ ווערטער זענען דאָס?

מ ח ב ר : זעט איר, אַז איר פאַרשטייט נישט די נייע ריכ-
טונגען אין פּאָעזיע; אַז איר ווייסט נישט, דאָס דער חוב פון יעדן
אידישן שרייבער איז, דאָס ערשטע די שפּראַך צו באַרייכערן...
ר ע צ ע נ ז ע נ ט : אָבער דולט מיר נישט קיין קאַפּ מיט די

נייע ריכטונגען; עם איז דאך נאָר אַ שאד, וואָס איר פאַרברענגט
די צייט מיט שרייבן זאכן, וועלכע קיינער וועט נישט פאַרשטיין! ...
מ ח ב ר : האָב איך, הייסט עס, פון איך נאָרנישט צו דער-
וואַרטן?

ר ע צ ע נ ז ע נ ט : קיין גוטס געוויס נישט.
מ ח ב ר : (אפהענטיק) מיין שוועסטער האָט מיר געזאָגט... אז
איר וועט מיר זיכער אַ טובה טון...

ר ע צ ע נ ז ע נ ט : (באַטראַכט אים) אייער שוועסטער? ווער
איז דען אייער שוועסטער?

מ ח ב ר : מינדל... מינע, וויל איך זאָגן. זי האָט מיר גע-
זאָגט, אז זי האָט שוין מיט איך גערעדט דעריבער...

ר ע צ ע נ ז ע נ ט : (אויפגעלעבט) פאַרוואָס האָט איר עס מיר
באַלד נישט געזאָגט? זעצט איך. איר רויכערט? (זעצט זיך, פאַרוו-
כערן ציגאַרעטן) איצט לאָמיר רעדן ווי ס'דאַרף צו זיין. (קוקט אויפן
זייגער) אָ, ס'איז שוין שפעט; איך דערוואַרט נאָך היינט באַזוך...
— איך וועל שוין די זאך איבעררעדן מיט אייער שוועסטער...

מ ח ב ר : זאָל איך איך איבערלאָזן דעם מאַנסקריפט?
ר ע צ ע נ ז ע נ ט : צו וואָס? איך האָב שוין געזען, אז די
פאָעמע איז אויסגעצייכנט, די פאָעזי — פראַכטיק! איך וויל איך
נאָר בעטן, איר זאָלט מיר געבן צו פאַרשטיין דאָס ביסל פּרעמד-
ווערטער...

מ ח ב ר : (צעוויקלט דעם סקריפט) זעט איר: די אידישע
שפראַך איז אזוי אַרים, אז אַ סך קאָן מען זיך אין איר נישט אויס-
דריקן. אָט, למשל: — אַ שטראַל פון דער זון האָט פּילאַנטעטיפּאַל
אַראָפּגענידערט". פּ י ל אַ נ ט ע י פ אַ ל . . . פּילאַנטעטיפּאַל
איז אַ וואָרט, וואָס קלינגט שוין אנשטאט די דייטשמערישע ווער-
טער: גראַציען, אָדער פּילאַנטראַפּיש... פּילאַנטעטיפּאַל... אויך צום
ריטמוס פאַסט עס צו, און עס וועט זיין אַ שוין אידיש וואָרט...
דאָן: „זי האָט אירע אויגן-לידער שטאַרק פאַרנאַרבט...“ — וואָס

איז א נארבע? — א העפט, וואָס בלייבט נאָך א פאַרנייטער וואונד.
 נו, ווען די זון פאַרבלענדט די אויגן, מאַכט מען זיי צו און זיי זען
 אויס ווי נאַרבן; ביי מיר איז עס אָנגעטאַקט: קורץ געפאַסט,
 שטאַרק פאַרנאַרבט!...

ר ע צ ע נ ז ע נ ט : (פאַר זיך) שטאַרק פאַרנאַרט...
 מ ח ב ר : איצט, „טראַכאַמענדיקע וואָלקנדלעך...“ נו?
 שלעכט אויסגעדריקט? האָט איר שוין געזען אויגן מיט טראַכאַם?
 איז אַז איך וויל מאַלן די וואָלקן אין די טריבסטע פאַרבן, — און
 ביי פּאָעזי קאן מען זיך מיט אַ סך ווערטער נישט באַנוצן —
 שרייב איך „טראַכאַמענדיקע וואָלקנדלעך“, און
 יעדער פאַרשטייט פון איין וואָרט אַ סך... און דאָס אַלץ זענען
 שיינע קלינגענדיקע ווערטער פאַר דער אָרימער אידישער שפּראַך...
 ר ע צ ע נ ז ע נ ט : (קוקט אויפן זיינער, שטייט אויף) שוין גוט,
 דער אידישער לעזער וועט זיך האַפנטלעך אויסקענען אויף אַ ז אַ
 אַ ר ב ע ט. דערווייל פאַרנעמט מיין האַרציקסטן דאַנק. איר האָט
 באַרייכערט די אידישע פּאָעזי מיט אַ סך נייע פּערל, און איך פאַר-
 זיכער אייך, מיין קריטיק וועט אייער אַרבעט שוין באַלוינען...
 מ ח ב ר : איך דאַנק... איך דאַנק... — און ווען וועט איר
 עפעס דערמאָנען דערפון?

ר ע צ ע נ ז ע נ ט : הם... יאָ. זאָגט אייער שוועסטער, אַז
 איך וואָרט אויף איר מאַרגן דריי אַזייגער נאַכמיטיק; און וועגן
 דעם נאָטיץ, זייט אומבאַזאָרגט. אין עטלעכע טעג ארום וועט איר
 זי לעזן.

מ ח ב ר : (ניט אים די האַנט) אַ דאַנק. האָט מיר אַ גוטן...
 ר ע צ ע נ ז ע נ ט : (דריקט אים וואָרם די האַנט און באַגלייט אים
 ביז צו דער טיר) אַ גוטן, אַ גוטן... וועט איר געדענקען צו זאָגן אייער
 שוועסטער? מאַרגן מ'דרייע... אַלזאָ נאָר מוט און ווייטער שרייבן.
 און דער ערפּאָלג וועט שוין קומען!...

מ ח ב ר : (בא).

ד ע צ ע נ ז ע נ ט : זעצט זיך צום טיש, צופרידן, קוקט אויפן זיין
 נערץ, כאפט שנעל דאס האנטור און בינדט עס ארום האלץ, נעמט דעם ראזיר
 אפפארט, ווי פריער, און מאַכנדיק די פיאנע פונם זיין, זינגט ער ווי פאר זיך
 האָב איך אַ פאַר אָקסן, אָקסן,
 וואָס זיי בראַקן לאַקשן, לאַקשן,
 אוי וואונדער איבער וואונדער,
 ווי די אָקסן בראַקן לאַקשן!
 דאָס איז מיר אַ וואונדער!...

(זייפט זיך און ס'פנים, ברומט שטיף אַ לידל, עס דעהערט זיך אַ קלאפּ אין
 טיר און ווי פארגעסנדיק זיך, רופט ער אויס) אריין!

פ י נ פ ט ע ס צ ע נ ע

אַ ק ט ר י ס ע : (באווייזט זיך אין טיר) פאַרדאָן! (אַ) כ'וועל
 דאָ צוואווארטן.

ד ע צ ע נ ז ע נ ט : (וועלכער האָט זיך, און איבעראַשטער פון באזוך,
 פאַרשטעלט ס'פנים מיטן האַנטור, וואַשט זיך שנעל ארום, קעמט גלייך די האַר,
 אַ גלאַנץ דורד די פינגערניגעל מיטן מאַניקור, שטעלט צוריק דעם ראזיר
 אפפארט, מאַכט אויף זיך צורעכט דעם אנצוג און לויפט אָפּ פאַרדאָן! (קומט
 צוריק, אריינפירנדיק די אַקטריסע).

אַ ק ט ר י ס ע : (קוקט זיך ארום אין אַלע זייטן, האַלט זיך דרייסט,
 רעדט שנעל) אזוי האָט איר מיך אָפגעווארט? און איך האָב גע-
 קלערט, אַז דער רעצענזענט וועט אויף מיר מיט דער גרעסטער אומ-
 געדולד ווארטן און מיט אויסגעשטרעקטע אָרעמס וועט ער מיר
 אַקיינגלויפן און מיך אַנטשולדיקונג בעטן פאַר דער שלעכטער רע-
 צענזיע, וואָס ער האָט מיר פאַר אַ יאָר געגעבן... אַ, וואָס פאַר אַ
 שלעכטע מענטשן איר זייט, איר רעצענזענטן!...

ד ע צ ע נ ז ע נ ט : (פאַרלעגן) נו, נו, זעצט אייך...
 אַ ק ט ר י ס ע : (גייט דרייסט ארום, באַרירט אַלעס) אַ, אַ מאַ-

ניקור! אויסגעצייכנט! היינט נישט געקומען, די שעלמע... (פילם זיך די נעגל) נו? איר ווילט אייך נישט אנטשולדיקן? כא-כא!
איר זייט אפשר אויף מיר בייז? (לעגט אריבער איר קאפ איבער זיין אקסל, קאקעט) איר וועט מיר היינט אויך געבן א שלעכטע קריטיק?
א, איר שלעכטער מענטש!...

ר ע צ ע נ ז ע נ ט : (געפאסט) אז איר וועט גוט שפילן, אז איר וועט זיין אויסגעהאלטן אין דעם כאראקטער אלס יאפאנישע פרינצעסן, וועט איר קריגן א גוטע רעצענזיע...

א ק ט ר י ס ע : שייין! אז כ'וועל גוט שפילן!... און דאָס וואָס איז? (נעמט ארויס פון האַנטשאַש עטלעכע צייטונגס-אויסשניטן) און דאָס? זעט איר: דאָס איז פון ווין, דאָס פון בודאפעסט, לעמבערג, ווארשע, לאַנדן, קאיראָ, הייטא, יאמייקא, פאָרטאָריקאָ, לאַ פלאַטא, מעקסיקאָ, קאליפּאָרניען, נו? שלעכטע רעצענזיעס? הע! כ'זאָל גוט שפילן! פירפּי, וואָס האָט עס אייך פאַראַיאָרן אזוי שטאַרק נישט געפּעלן?

ר ע צ ע נ ז ע נ ט : (טראָציק) ס'איז מיר נישט געפּעלן און גענוג. די דיקציע איז געווען פאַלש, דער כאראקטער, נישט אויפן פלאַץ און קיין פּיצל גראַציע!

א ק ט ר י ס ע : (מאַכט גראַציעווע באַוועגונגען) אזוי! נישט גראַציעזן! קיין פּיצל גראַציע! כא-כא! — א, ווי מיר מען ווערט ביי אייך!... (וואַרפט זיך אויפן סאַפּע) ווי נישט אינטערעסאַנט איר זייט!...

ר ע צ ע נ ז ע נ ט : (גייט צו נאָנט, גערייצט) צו וואָס זייט איר אייגנטלעך אָהער געקומען? ווען בלויז כדי מיך צו איראַנזירן, אזוי האָב איך קיין צייט נישט פאַר אייך!...

א ק ט ר י ס ע : (שטייט האַסטיק אויף) אזוי, איר האָט צו מיר קיין צייט נישט... דער ערשטער מאָן זייט איר, וואָס זאָגט מיר דאָס! איז נישט. דאַרף מען נישט!... (כאַפט די האַנטשאַש פון טיש, וויל גיין) איך קוש אייער האַנט!...

ר ע צ ע נ ז ע נ ט : (האלט זי אפ, אומבאהאלפ) אָבער... איך
האָב אייך נישט געוואָלט באַליידיקן... פאַרקערט... עס איז מיר זער
אַנגענעם... (ווייל זי צופירן צו אַ שטופּ).

אַ ק ט ר י ס ע : (באפרייט זיך פון אים) איר האָט מיך באַ-
ליידיקט, איך גיי...

ר ע צ ע נ ז ע נ ט : אָבער... איר האָט מיך גערייצט... אנט-
שולדיקט...

אַ ק ט ר י ס ע : (שטרעקט אויס אַ האַנט) טאָ גיט אַ קוש!
ר ע צ ע נ ז ע נ ט : (נעמט פאַמעלעך איר האַנט צום מויל, פרעכט
זי פעסט צו, קושט לאַנג).

אַ ק ט ר י ס ע : נו!... זייט ווען האָט איר מיך אזוי ליב
באקומען? איר שלעכטער מענטש!

ר ע צ ע נ ז ע נ ט : ווי וואונדערבאַר איר זעט אויס... ווי
פראַכטיק...;

אַ ק ט ר י ס ע : (קאַקעט) פיר-פי, פראַכטיק... ביינאַכט וועט
איר מיך ערשט זען אין אַ שיינעם טראַכט... דאָס איז שוין אַן אַלט
קלייד... נאָך אין ווין געלאָזט מאַכן... — כאַ-כאַ! וואָס שטייט
איר עפעס אזוי טרויעריק? מיין אַרימער, אַרימער רעצענזענט!...
(גלעט אים די האַר) טוט אייך אפשר וויי דער קאַפּ? מיין אַרימער,
אַרימער רעצענזענט...

ר ע צ ע נ ז ע נ ט : (שטייט אומבאהאלפן, ענדלעך באפרייט ער זיך
פון איר, שטעלט זיך גלייך, פעכט) רייצט מיך נישט!

אַ ק ט ר י ס ע : (דערנענטערט זיך צו אים, ער ציט זיך צוריק)
זעט נאָר, ווי ער האָט מורא! כאַ-כאַ, ער אַנטלויפט פאַר מיר!
(ישלעפט אים צו זיך) פאַרוואָס אַנטלויפט איר פון מיר? איר האָט
מורא? (גלעט אים) האָט נישט קיין מורא... איך וועל אייך נאָרנישט
טון... אַ יאָ, איר וועט מיר שרױבן אַ גוטע רעצענזיע? איר זייט
דאָך אַ גוטער!...

ר ע צ ע נ ז ע נ ט : (טוליעט זיך צו איר) יאָ, אַ גוטע... די

בעסטע, וואָס איך האָב ווען געשריבן... איר זייט די שענסטע אַקט
דיסע, וואָס איך האָב ווען געזען! און אין שפּילן, האָט קיינער צו
איך קיין גלייכן נישט... די בעסטע רעצענזיע!...

אַ ק ט ר י ס ע : וועל איך דאָ קאנען לענגער שפּילן? זאָל
איך מיד דאָ לאָזן אנגאזשירן?

ר ע צ ע נ ז ע נ ט : איך וועל מאַכן די שטאַט זאָל וועגן איך
קלינגען! איר וועט דאָ קאנען שפּילן אַ יאָר, צען יאָר, אייביק!...
אַ ק ט ר י ס ע : (כאַפּרייט זיך פון אים) כאַ-כאַ-כאַ! איך האָב
גאַרנישט געוואוסט, אז אַ רעצענזענט קאן זיין אזוי סענטימענט-
טאַל!...

ר ע צ ע נ ז ע נ ט : נו, לויפט נישט פון מיר... (ווייל זי צוציען
צו זיך).

אַ ק ט ר י ס ע : מען טאָר נישט... איך אייל זיך איצט. איך
האָב זיך נאָך אַ סך צוצוגרייטן צו דער היינטיקער פאַרשטעלונג...
נעמט די האַנט-טאַש).

ר ע צ ע נ ז ע נ ט : (לויפט צו, כאַפט איר אַרויס די טאַש) איר
זועט נאָך נישט גיין!

אַ ק ט ר י ס ע : אָבער... איך מוז! עס איז שוין שפעט...
ר ע צ ע נ ז ע נ ט : (ליידנשאַפטלעך) איר וועט נאָך נישט גיין!
(צייט זי צו זיך, עס געלינגט איר אבער זיך אַרויסצודרייען, ווייל גיין).

ר ע צ ע נ ז ע נ ט : (געענרערט) און וואָס וועט זיין מיט דער
רעצענזיע?

אַ ק ט ר י ס ע : וואָס זאָל זיין? איר וועט שרייבן אַ גוטע
רעצענזיע און איך וועל דאָ קאנען שפּילן אַ גאַנצן סעזאָן.
ר ע צ ע נ ז ע נ ט : (קאַלט) ווען איר ווילט האָבן אַ גוטע רע-
צענזיע, מוזט איר בעסער שפּילן ווי פאַראַיאָרן...

אַ ק ט ר י ס ע : (נייט צו נאנט צו אים) אזוי! בעסער ווי
פאַראַיאָרן! וואָס האָב איך עס פאַראַיאָרן אזוי שלעכט געשפּילט?
ר ע צ ע נ ז ע נ ט : איך האָב איך געזאָגט. די דיקציע

פאלש, אן כאראקטער, און קיין פיצל גראציע. די סצענע, ווען די
יאפאנישע פרינצעסן גייט צו צום פענסטער פון כינעזישן פרינץ
און ער קושט זי, האָט איר אינגאַנצן אָפּגעהאַרגעט. אָן גראַציע
זייט איר צום פענסטער צוגעגאַנגען און די באַוועגונג ביים קושן,
האָט זיך נישט גוט פּרעזענטירט...

אַ ק ר י ס ע : פּאַלש! די סצענע, האָב איך גראַד אַמ-
בעסטן דורכגעפירט! איר וועט זיך איבערצייגן ביינאַכט.
ר ע צ ע נ ז ע נ ט : ווען איר וועט עס ביינאַכט שלעכט
שפילן, וועט שוין זיין צו שפעט. איר מוז אַרויפגיין אויף דער כינע
מיט אַ ג ע ז י כ ע ר ט ן ד ע ר פ אָ ל ג . . .

אַ ק ר י ס ע : (קאָקעט) ווילט איר אפשר, איך זאָל אייך
איצט מאַכן אַ רעפּעטיציע?

ר ע צ ע נ ז ע נ ט : וויבאלד איר ווילט זיין זיכער מיט אַ
גוטער רעצענזיע... אָט, זעט איר... (דרייט זי ארום) די סצענע
ביים פענסטער... פּראַוואַט צוגיין צום פענסטער... עס געשײט, ער
פאַרבּעסערט איר די באַוועגונגען) זעט איר... אזוי, אזוי... אויסגע-
צייכנט! שטייט דאָ. (לויפט אָפּ, קומט צו פון דרויסן צום פענסטער.)

ז ע ק ס ט ע ס צ ע נ ע

ר ע צ ע נ ז ע נ ט : (פון דער דרויסנדיקער זייט ביים פענסטער)
נו, איצט זאָגט די ווערטער... אזוי, עפנט פאַמעלעך דאָס מויל...
אזוי... נו...

אַ ק ר י ס ע : אַ, מיין פרינץ פון כינע-לאַנד!
האָסט מיין האַרץ און האָסט מיין האַנט...
ר ע צ ע נ ז ע נ ט : נו, נו, אויסגעצייכנט! עפענט ס'מויל,
די ליפּעלעך... נו, נו, פיין, פיין, נו קושט... (וי קושט אים) ע, זעט
איר, אַביסל הייסער, מיט מער טעמפּעראַמענט... נו, נו... (קושן זיך
לאַנג, רעצענזענט לויפט אָפּ פון פענסטער, קומט אַריין).

ז י ב ע ט ע ס צ ע נ ע

ר ע צ ע נ ז ע נ ט : אויסגעצייכנט! צום באוואונדערן!...!
א ק ט ר י ס ע : (מיט א שעלמישו שמויכל) נו, וועט מיר מיין
געדיקער כינעזישער פרינץ געבן א שלעכטע רעצענזיע?
ר ע צ ע נ ז ע נ ט : עהע, פון פאראיאָרן ביז היינט, האָט
איר אין קושן געמאכט פאַרשריט, אָבער געוואַלטיקן פאַרשריט!...!
א ק ט ר י ס ע : נו, קאן איך שוין גיין?
ר ע צ ע נ ז ע נ ט : באלד. נאָך די איינע סצענע. (פירט זי
צו דער כאַפּע) די סצענע, ווען דער פרינץ מיט דער פרינצעסן זעצן
זיך אַוועק אויפן טעפּיך... (זעצט זי אַוועק) אזוי!... איך געדענק נישט
די ווערטער, וואָס דער פרינץ האָט צו זאָגן... זאָגט, זאָגט, נאָר נומע
באַטאַנאָנ...!

א ק ט ר י ס ע : גיב מיר דיין אָרעם, דו קעניג־זאָהן,
און שטייג ארויף אויף דיין ליבעס־טראָן!

(שלעפט אים צו זיך)

ר ע צ ע נ ז ע נ ט : איצט נעמט ארום דעם כינעזישן פרינץ,
אָט אזוי... אָט אזוי...

א ק ט ר י ס ע : (פרעסט אים צו זיך).

לייג דיין קאָפּ אויף מיין הייס ליבנד הערץ,

פאַרגעס די אייפערזוכט און דיין שמערץ,

ווייל קיינעם ליב איך נישט אויסער דיך!...

ר ע צ ע נ ז ע נ ט : (ליידנשאַפטלעך) אָ, ווי ס'פלאַקערט די
ליבע, קוש מיך!

קוש מיך, אָ, געליבטע פרינצעסן,

כ'וועל עס דיר ביי דער קריטיק אסור נישט פאַרגעסן!...

א ק ט ר י ס ע : (פרעסט אים צו זיך, אזוי, אָ איר קאָפּ קומט אויס

איבער זיין אַקסל, שטעלט אים ארויס די צונג).

פ א ר ה א נ ג .

ווען די נאכט פאלט צו...

דראמע אין 1 אקט

צווייטע אויפלאגע.

פארלאג

„דער קונדאס“

בוענאס איירעס 1933.

ערשטע אויפלאגע 1100 עקזעמפליארן.
ארויסגעגעבן פון „ארטיסטיש ווינקעלע“
בוענאם איירעס 1924.

אויפגעפירט צום ערשטן מאל דורכן דראמאטישן
„ארטיסטיש ווינקעלע“ אין סאלאן „בענעוואלענסא“
בוענאם איירעס 1924.

דיר, אדעלא,

פון ווייטן לאנד — א מתנה.

פ א ר ש ו י נ ע ן :

י ר ו ח י ם — א ק א ל אַ נ י ס ט .

ד ב ו ר ה — ז י י ן ט א כ ט ע ר .

א י נ ד י אַ — א ט א נ ד א ר ב ע ט ע ר .

ש מ ע ט ע ר ל י נ ג — א ו א נ ד ע ר נ ד ע ר פ אַ ע ט .

אָרט : א אידישע קאלאָניע אין ארגענטינע,

פּרילינגס-צייט.

די בינע שטעלט פאר א בלומען און פאמערעאנצוגארטן, רעכטס פון ירוח'ים שטוב. רעכטס, צוויי פאמערעאנצוכוימער, פון וועלכע די ווייסע בליטן פאלן איינציק ווי א שיטערער שניי אראפ. טיפער אביסל, הויכע גראזן מיט בלומען פון אלערליי קאלירן, וועלכע גיסן זיך צונויף מיט דער דעקארציע פון א ווייטער, פלאכער לאנדשאפט, ווארנישטיוואו א צעבליט ביימל, א לויטערער בלויער הימל.

לינקס, א וואנט פון ירוח'ים שטוב, מיט א קליין פענסטערל, אונטערן פענסטערל א קורצע באנק. אינדערמיט בינע, אביסל אין דער סוף, צווישן גראזן און בלומען — א באנק. איבער דער באנק, אינדערהויך, היינען אריבער די בלעטער פון א פאלמענבוים. פארנט אינדערמיט — א פרויער פלאץ.

(נאכמיטיק).

ד ב ר ה : (שלאנק, אביסל פאר'חלומט, אריבערגעווארפן די קאשע טאדפארביקע האר איבערן רעכטן אקסל, קוקט ארויס פון פענסטערל, פאר שווינדט, א וויילע שפעטער קומט זי ארויס, רייסט אויס עטלעכע פיאלעטע בלימעלעך און פלעכט זיי פלינק אין די האר אריין).

י ר ו ה י ב : (אין די פופציקער יארן, אביסל גרא, טראנט גרויסע שטיהל, קומט צוגיין פארשוויצט, ווישט מיטן ארבל דעם שווייס). ווידער א בריוו...

ד ב ר ה : (פארבינט שנעל די האר) פון וועמען? י ר ו ה י ב : פון וועמען... נעם און ליען. אודאי ווידער די דרעש-מאשין. ווען איך האב איר באשטעלט, הא? שוין א היבישע פאר חדשים; איז אנשטאט די מאשין, שיקן זיי מיר בריוו. אט שרייבט מען, אט פאקט מען, אט שיקט מען... נע, דער זומער רוקט זיך אן, ס'וועט באלד זיין שניט און... — וואס שרייבן זיי ווידער איצט?

ד ב ר ה : (וועלכע האט דערווייל געעפנט דעם בריוו, הויבט אן לעזן) בוע—נאָס—איירעס... — איי, פון בוענאָס—איירעס! זיכער פון מענדלען!...

ירוחים : טאָ וואָס איז אויף דיר די גדולה ?
 דבורה : (פריידיק) ס'איז פון מענדלען. כ'זע די אונטער-
 שריפט !... (5עזט) מיין ליבער טאָטע...
 ירוחים : טאָ וואָס קאנסטו נישט איינשטיין אויף אַן
 אָרט ? שפּרינגט ווי אַ פּערד. ניי אַהער, זעץ זיך און לייען.
 (דבורה זעצט זיך ביים פענסטער, ירוחים לענט זיך און און דער וואַנט.)
 דבורה : (5עזט) „מיין ליבער טאָטע. איך האָב דיר ביז
 היינט נישט געשריבן, דאפאר זאָלסט מיר מוחל זיין...“
 ירוחים : ווי ? איך פאַרשטיי נישט.
 דבורה : — וואָס פאַרשטייטו נישט, טאָטע ? דו זאָלסט
 אים מוחל זיין, וואָס ער האָט דיר ביז היינט נישט געשריבן...
 ירוחים : געזונט זאָלסטו מיר זיין, דבורה'קע; דו פאַר-
 שטייטט באלד אלצדינג, אקוראַט ווי אַ געלערנטע...
 דבורה : „איך בין זער ביזו געווען...“
 ירוחים : פאַרוואָס איז ער עפעס ביזו געווען ? וואָס
 האָט ער געהאַט ביזו צו זיין ?
 דבורה : טאָ לאָז מיך לייענען, וועל איך וויסן. — „איך
 בין זער ביזו געווען, ווען איך בין אַהער אָנגעקומען. איך בין ביזו
 געווען אויפן טאָטן, אויף די פּערד, בהמות, אויף דער גאַנצער קאָ-
 לאָניע מיטן פעלד און אַממערסט, בין איך אויף מיר אַליין ביזו
 געווען...“
 ירוחים : ס'געהערט עפעס ? ביזו און ביזו, אַ צעביי-
 זערניש אויפן געקומען...
 דבורה : — „אויף מיר אַליין ביזו געווען, ווייל איך האָב
 מיינע יאָרן אויפן פעלד פאַרברענגט און האָב זיך נישט אויסגע-
 לערנט רעדן צו אַ מענטשן... איך האָב זיך דאָ אַרומגעדרייט אין די
 גאַסן, איך האָב געזען אין די גרויסע פענסטער אַזעלכע שיינע זאַכן
 און איך האָב אַפילו נישט געוואוסט ווי מען רופט זיי... אַלץ איז
 מיר פּרעמד געווען. און צום ערנסטן איז עס געווען מיט די מענטשן.

די מענטשן האָבן מיך אָנגעקוקט ווי עפעס אַ ווילד באַשעפעניש
און איך קאן דאָך שרייבן! — האָב איך איינעם דאפאר פון בעס
צוויי ציין אויסגעהאַקט...”

י ר ו ה י ם : אַ כּוואַט! גוט האָט ער געמון! די גרויס-
שטעטישע פיינע ברואות; זיי זענען די מענטשן, אַ רוח אין זייער...
אַלע ציין האָט ער אים באַדאַרפט אויסשלאָגן!...

ד ב ו ר ה : דו הערסט, טאַטע? — „האַט מען מיר פאַרדאָס
איינגעשפאַרט און ערשט מיט 8 טעג צוריק אַרויסגעלאָזן...”

י ר ו ה י ם : אַ כאַלערע זאָל עס טרעפן! לייען נאָר וויי-
טער, לייען...

ד ב ו ר ה : „די 8 טעג דריי איך זיך דאָ אַרום ווי אַ שאָטן
פון אַ בהמה. איך קאן נישט קוקן אויף די היגע צורות; גאַנץ אַנ-
דערש זעען זיי דאָ אויס ווי ביי אונז אויפן פעלד... איך האָב גע-
וואַלט שרייבן, האָב איך נישט געהאַט די 5 סענט אויף אַ סטאַמ-
פּיוזשע...”

י ר ו ה י ם : אַ יאָלד דאָס איז! וואָס איז? איך בין קיין
טאַטע נישט? פאַרוואָס האָט ער נישט געשריבן, איך וואַלט דען
אים נישט צוגעשיקט עטלעכע טאַלער?...

ד ב ו ר ה : ווי אזוי האָט ער געזאָלט שרייבן, אַז ער האָט
נישט געהאַט אויף אַ סטאַמפּיוזשע?

י ר ו ה י ם : (קראַצט זיך אין קאַפּ) אַ כאַלערע זאָל עס נעמען!
נו, וואָס ווייטער?

ד ב ו ר ה : „היינט אינדערפרי, האָט אַ קוענטעניק אויף מיר
רחמנות געקריגן, האָט ער מיר אַרויפגעלייגט אַ גרויסן פּאַק מיט
פאַרשידענע סחורות אויפן פלייצע און זאָגט מיר „קום”. בין איך
געגאַנגען. האָט ער מיך אַ גאַנצן טאַג אַרומגעפירט, אָנגעקלאַפט אין
יעדע טיר ווי אַ בעטלער און אזוי בין איך אפּשר צען מייל אָפּע-
גאַנגען... פאַרנאַכט, ווען מיר זענען אַהיימגעקומען, האָט ער מיר גע-
געבן אַ טאַלער און געהייסן איך זאָל מאַרגן ווידער קומען...”

י ר ו ח י ם : פאר'שרפה'ט זאלן זיי ווערן, די פיינע ברואות!
נו, ער קלערט אפשר מאַרגן אהינצוגיין צו דעם קוענטעניק ? וויי-
טער טראַגן דעם פּאַק און קלאפן אין די טירן ווי אַ בעמלער ?
ד ב ו ר ה : אז דו שמערסט לייענען, פּונוואַנען זאָל איך
וויסן ?

י ר ו ח י ם : שוין, שוין גענוג געלייענט ! אַ שיינע ריינע
כפרה ! — און דו ? דו ווילסט דאָך אויך אין שטאַט אַרײַן !...
ד ב ו ר ה : איך וויל דאָך נאָר אויף אַ וויילע... אַ קוק טון,
ווי זעט אויס אַ שטאַט... די מענטשן זענען דאָרט געלערנטע... עס
ווילט זיך אַמאָל זען...

י ר ו ח י ם : זאָג מיר, דבור'קע וואָס פעלט דיר, ווען דו
זעסט זיי נישט ? איז דיר דאָ שלעכט ? עס פעלט דיר דאָ לופט ?
באמת, איך פאַרשטיי נישט, וואָס די קינדער רייסן זיך אזוי פון
די לייצעס... — האָט מענדלען דער האָבער געקוועטשט, די שטע-
קנס האָבן אים נישט געהאַלפן, האָב איך אים געגעבן אויף הוצאות,
נאָ און פאַר. טאָ האָסטו דיר אַ פּאַרן ! איך האָב געגלויבט, ער
שרייבט נישט, איז ער דאָרט שוין עפעס געוואָרן : אַ קלייניקייט,
איך האָב דאָך אים געלערנט שרייבן !... צום סוף, נאָדיר נאָר אַן
עסק מיט אַ פּאַק אויפן פלייצע... טפו זאָל עס ווערן !..

ד ב ו ר ה : (ליינט צוזאַמען דעם בריוו, שטייט אויף).

י ר ו ח י ם : פאַרוואָס לייענסטו נישט ווייטער ?

ד ב ו ר ה : אז דו לאַזט נישט !

י ר ו ח י ם : ווי הייסט כ'לאָז נישט ? אז דעם יונגן אָקס
האָט זיך פאַרגלוסט די שטאַט, זאָל איך זיך שוין אַפּוואַגן פון אים ?
ס'איז דאָך מיין בלוט און פלייש ! לייען...

ד ב ו ר ה : — „בעט איך דײַך, טאַטע, שיק מיר אויף הוצאות,
וועל איך אהיימקומען און וועל זיך ערשט אויף אַן אמת נעמען צו
דער אַרבעט און נישט האָבן קיין פּויגעלעך אין קאַפּ...“

י ר ו ח י ם : נו, דבור'קע ? ווילסט נאָר פּאַרן אין שטאַט

אריין? קוועטשט דין אויך דער האַבער? יונגע בהמות, ווילדע,
רייסן זיך איבער די צוימען...

ד ב ו ר ה : — „ווען דו וועסט מיר נישט באלד צושיקן אויף
הוצאות, קומט אויס, איך זאל אָן זיך אַ מעשה אָנטון...“
י ר ו ת י ם : און וואָס זיצסטו נאָך? לייענט און לייענט
און עס נעמט נאָר קיין סוף נישט אָן... (לויפט אָפּ אין שטוב, קומט
באלד צוריק ארויס, אנגעטון דעם קאפעלוש) ווי שרייבט ער? עס קומט
אויס ער זאל אָן זיך אַ מעשה אָנטון? ... פארוואָס האָסטו מיר
דאָס באלד נישט געלייענט? אַ כאַלערע! ... (אב).

ד ב ו ר ה : (רופט נאָר) טאַטע, וואוהין לויפסטו? (עס הערט
זיך ירוחמי'ס קול) „ששש... האַהו!...“ (א שטייט מיט אַ בייטש, דבורה
קוקט אַ ווילע נאָר, באטראַכט טרויעריק דעם בריוו, זעצט זיך אויף דער באַנק
צווישן די בלומען, לעזט פאַר זיך דעם בריוו, אין דער צייט באַווייזט זיך
עטלעכע מאל צווישן די פאַמעראַנצובויער דער אַינדיג אין אַלטע
צעריסענע שמאַטעס געהילט, באַרוויס, אַ ווילד פאַרוואַקסענע שוואַרצע באַרד
און האַר, דאָס פנים בריוו מיט פינקלדיקע אויגן. ער באַווייזט זיך און ציט
זיך שנעל צוריק, ענדלעך רוקט ער זיך צווישן די בלומען ביז הינטער דער
באַנק).

ד ב ו ר ה : (קוקט זיך אום, שטייט האַסטיק אויף, דערשראָק)
וואָס זוכסטו דאָ, ווילדער?

א י נ ד י אָ : (פאַרלעגן, קראַצט זיך ס'לייב, צעשטייכלט זיך גוט-
מוטיק) נאָרנישט...

ד ב ו ר ה : טאָ פאַרוואָס ביזטו נישט ביי דיין אַרבעט, נאָר
קריכסט דאָ אַרום און צעטרעסט מיט דינע לאַפעס די בלומען?
א י נ ד י אָ : איך צעטרעט נישט...

ד ב ו ר ה : אויף וואָס וואַרטסטו? האָט זיך אַוועקגעשטעלט
און שטייט.

א י נ ד י אָ : בייזער זיך נישט, דבור'קע...

ד ב ו ר ה : (ציט זיך אינסטינקטיוו צוריק) מאַרש צו דער אַר-
בעט, ווילדער!

א י נ ד י אָ : (מאַכט אַ טריט צום אַפּגייגן, קערט זיך באַלד צוריק אום)
 איך האָב דיר געוואָלט עפעס ווייזן, דבור'קע...
 ד ב ו ר ה : וואָס האָסטו געוואָלט ווייזן ?
 א י נ ד י אָ : קום אַהער...
 ד ב ו ר ה : ווייז פון דער ווייט.
 א י נ ד י אָ : קאן מען נישט... דאָס קאן מען פונדערווייטנס
 נישט ווייזן...

ד ב ו ר ה : (פאַראינטערעסירט) וואָס ווילסטו דען ווייזן ?
 א י נ ד י אָ : האָב קיין מורא נישט פאַר מיר, דבור'קע...
 איך וועל דיר גאָרנישט טון (ווען דבורה גייט צו נענטער, רייסט ער אַפּ
 אַ געלע בלום) זעסט, דבור'קע, דאָס איז דאָס טויטע בלאַט...
 ד ב ו ר ה : (מיסטרויאיש) וואָס ווייזטו מיר ? דאָס איז דאָך
 דאָס סם-בליםל...
 א י נ ד י אָ : ווען דו וועסט מיר הייסן, וועל איך דאָס אַראָפּ-
 שליינגען.

ד ב ו ר ה : (לויפט צו, רייסט ביי אים ארויס די בלום) ביזט
 משונגע געוואָרן, דו ווילדער; דו וואָלסט דאָך באַלד געשטאַרבן !...
 א י נ ד י אָ : ווען דו הייסט מיר, וועל איך אפילו צען אַזעל-
 כע טויט-בלעטער אַראָפּשלינגען...

ד ב ו ר ה : דערפאַר ביזטו דאָך טאַקע אַ ווילדער, אָן שכל...
 א י נ ד י אָ : פאַרוואָס רופט מען מיך ווילדער ? איך בין
 דאָך נישט ווילד... איך ארבעט און טו קיינעם גאָרנישט... איך האָב
 דאָך נאָך קיינעם גאָרנישט געטון... זע, דבור'קע, איך לייג זיך דאָ
 אויף דר'ערד... (ער ציט זיך אויס אויף דר'ערד) לייג איך אזוי אויף
 דר'ערד און טו קיינעם גאָרנישט... איך לייג שטיל און טראַכט, ווי
 גוט וואָלט דאָס געווען, ווען דבור'קע וויל אויף מיר טרעטן... ווען
 זי וויל מיך שלאָגן... דערהארגענען... איך וואָלט ווייטער אזוי גע-
 לעגן, ביז זי וואָלט מיך געהארגעט און קיינעם וואָלט איך גאָרנישט
 געטון...

ד ב ו ר ה : וואו האָסטו זיך אויסגעלערנט אזוי רעדן ?
א י נ ד י אָ : אליין: ווען דו שלאָפסט, ווען אַלע שלאָפן,
דעמאָלט טראַכט איך...

ד ב ו ר ה : פון וואָס טראַכסטו ?
א י נ ד י אָ : (קלערט נאָר) איך געדענק נישט... איך קאן נישט
נאָכזאָגן... נאָר איך טראַכט אזעלכענע גוטע זאַכן...

ד ב ו ר ה : (נייענדיק צו דער באַנק אינדערמיט, גיט זי דעם אינ-
דיאָ אַ שטויס מיטן פוס) ביזט אַ ווילדער! (זעצט זיך).

א י נ ד י אָ : (גלעט דאָס אַרט, וואו ער האט דעם שטויס באַקומען)
איי ווי גוט... דאָ זענען דייע פים געטראָטן... — דבור'קע, פאַר-
וואָס הייסטו מיר נישט אַראָפּשלינגען די טויט-בלעטער ?

ד ב ו ר ה : (שרעקט זיך עפעס, דאָר די נייגעריגקייט האלט זי אויף)
איז וואָס וואָלט געווען ?

א י נ ד י אָ : עס וואָלט גוט געווען...
ד ב ו ר ה : וואָס וואָלט עס אזוי גוט געווען ?
א י נ ד י אָ : ווען איך שלאָף, טראַכט איך פון אזעלכע גוטע
זאַכן...

ד ב ו ר ה : דו וואָלסט דאָך אָבער געשטאָרבן !...
א י נ ד י אָ : איך וואָלט איינגעשלאָפן אין דעם לאַנגן שלאָף
און אייביק וואָלט איך געטראַכט פון די גוטע זאַכן...

ד ב ו ר ה : — ווען מען שלאָפט קאן מען דען טראַכטן ?
דאָס זענען דאָך נאָר נאַרישע חלומות !

א י נ ד י אָ : איך ווייס נישט... עס קומט אליין... און אַלע-
מאָל דאָס זעלבע... — ווען איך וועל אַראָפּשלינגען די טויט-בלע-
טער, וועל איך אייביק שלאָפן און אייביק אזוי טראַכטן... דאָס איז
נאַרנישט נאַריש, דאָס איז גוט...

ד ב ו ר ה : וואָס טראַכסטו דאָס אזוינס ?
א י נ ד י אָ : איך געדענקט נישט... איך קאן נישט נאָכ-
רעדן...

ד ב ו ר ה : אָבער עפעס וועסטו דאָך קאנען.
א י נ ד י אָ : כ'האָב מורא צו רעדן...
ד ב ו ר ה : וואָס האָסטו מורא ?
א י נ ד י אָ : דו וועסט ביזו ווערן...
ד ב ו ר ה : רעד, איך הייס דיר.
א י נ ד י אָ : אז דו הייסט, וועל איך רעדן... (זעצט זיך גלייך
אויף דרערד) ווען איך... — איך קאן נישט נאָכרעדן...
ד ב ו ר ה : (צערייצט) רעד ווי אזוי דו קאנסט, איך הייס!
א י נ ד י אָ : (פאַרטראַכט) איינמאָל... איך בין נישט געזעסן...
איך האָב נאָר געטראַכט, אז איך זיין ביי אַ צעלייגט פייער... אויפן
פעלד, ביינאָכט... פון דערהויך קוקן אַראָפּ אזויפיל אויגן... האָט
זיך מיר דעמאָלט עפעס פאַרוואָלט... עפעס-וואָס... — איך האָב
מורא צו רעדן...
ד ב ו ר ה : רעד, האָב קיין מורא נישט...
א י נ ד י אָ : (קראַצט זיך אין קאפּ) איך קאן נישט נאָכרעדן...
ד ב ו ר ה : (אומגערוידיק) אָדער דו רעדסט, ווען נישט, טרייב
איך דיך שוין אוועק פון דאָנען.
א י נ ד י אָ : (ווי בעטנדיק) נישט טרייב מיך... איך טו דאָך
דיר נאָרנישט... איך ריר דיך אַפילו נישט אָן... — גוט. איך רעד...
(פאַרטראַכט) ביזטו פּלוצלינג אָנגעקומען אויף אַ יונג פערד צו רייטן...
ד ב ו ר ה : ווען ?
א י נ ד י אָ : איך האָב דאָך געזאָגט, אזוי האָב איך גע-
טראַכט... — דו ביזט אַראָפּגעשפרונגען פון פערד... האָסט מיר
אַראָפּגעריסן מיינע צעריסענע קליידער און האָסט מיר געגעבן שיי-
נע... נייע... און געזאָגט האָסטו מיר אזוי : — טו אָן און דו וועסט
מער נישט זיין קיין ווילדער...
ד ב ו ר ה : ווען האָב איך דיר אזוי געזאָגט ?
א י נ ד י אָ : אזוי האָב איך געטראַכט... און ווען איך האָב

אויפגעהערט טראכטן און איך האָב די אויגן געעפנט, האָט זיך פון זיי געגאַסן וואַסער...

ד ב ו ר ה : פאַרוואָס האָסטו געוויינט ?

א י נ ד י אָ : וואָס וועל איך טון אין אזעלכע קליידער ? זיי זענען ענג... איך וואָלט געווען אזוי... ווי געבונדן...

ד ב ו ר ה : ביזט אַ ווילדער. מענטשן דארפן גיין אָנגעטון; נישט אזוי ווי דו...

א י נ ד י אָ : צו וואָס דאַרף איך עס ? (פאַרטראַכט) און דער פאַר איז מיר שלעכט געווען...

ד ב ו ר ה : ווען און וואָס איז דיר אזוי שלעכט געווען ?

א י נ ד י אָ : דעמאָלט... ווען איך האָב געטראַכט פון דיר... איך האָב דיר נישט געוואָלט פאַלגן, נישט אָנגעטון די קליידער, ביזטו צוריק אוועקגעלאָפן... האָסט געלאַכט פון מיר... און ווען איך האָב דערנאָך געעפנט די אויגן, האָט זיך פון זיי געגאַסן וואַסער...

ד ב ו ר ה : (כאַטראַכט אים אַ וויילע, קוקן זיך אין די אויגן, געענט דערט) נו, שוין גענוג פאַרברענגט; גיי צו דיין אַרבעט.

א י נ ד י אָ : (שטייט פאַמעלעך אויף, קוקט זיך טרויעריק אַרום) עס איז שלעכט... מען האַלט מיך פאַר אַ ווילדן...

ד ב ו ר ה : ביזטו דען נישט קיין ווילדער ? אויף אַ חלום זאָגסטו דו טראַכסט און אַלעס, דיין גאַנץ אַרומקריכן, איז פונקט ווי פון אַ בהמה...

א י נ ד י אָ : עס איז נישט אזוי... אַ בהמה קאַן פאַר דיר גאַרנישט טון... און איך... ווען דו הייסט, וועל איך די גאַנצע וועלט פאַרברענען... מיך וועל איך אויך פאַרברענען...

ד ב ו ר ה : (שטייט אויף, אומרואיק) גיי צו דיין אַרבעט, ווילדער בראַוה! ... (ווייז גיין, אין דורכגיין כאַפט דער אינדיא איר האַנט).

א י נ ד י אָ : גיי נישט אוועק...

ד ב ו ר ה : ביזט משוגע געוואָרן ? לאָז אָפּ די האַנט ! נו, לאָז אָפּ ! דער טאַטע וועט דיר... לאָז אָפּ ! ... (ווייז אַרויסרייסן די

האַנט, ער האַלט זי אָבער פּעסט און ווען זי וויל זיך אַרויסרייסן, גיט ער זי אַ צי צו זיך. נעמט זי אַרום, פּרעסט זי צו זיך, אזוי, אָן איר שרייען ווערט פאַרשטיקט) געוואַלט!...

א י נ ד י אָ : (מיט איין האַנט פּרעסט ער זי צו זיך, מיט דער אַני דערער גלעט ער אירע האַר און פנים) דבור'קע... דבור'קע...

ד ב ו ר ה : (רייסט זיך אַרויס, לויפט צו ביז צו דער באַנק איני דערמיט) געוואַלט! ראַטעוועט!...

א י נ ד י אָ : (לויפט צו, כאַפט זי אַרום, די האַר צעפאַלן איר, ער וואַרפט זי אויפן באַנק, פליסטערט) דבור'קע... דבור'קע... (זי רייסט זיך, קעמפט וואָס אַמאָל שוואַכער, ער רייסט פון איר די קליידער, פון דער ווייטן הערט זיך אַ געשריי: „שטיי!“ אינדיא דערשעקט זיך, לאָזט אַפּ דבורה'ן).

א ו י פ ט ר י ט ש מ ע ט ע ר ל י נ ג

ש מ ע ט ע ר ל י נ ג : (מאָדערן געקליידט, אַ ברייטן קאָפּעלש, אַ רעוואַלוער אין דער אויסגעשטרעקטער האַנט) שטיי! (וואָס נענטער ער קומט צו, ציט זיך דער אינדיא צוריק, ביז ער פאַרשווינדט הינטער די ביימלעך) וואָס איז דאָ געווען?

ד ב ו ר ה : (קומט פאַמעלעך צו זיך, שטייט אויף, באַטראַכט דעם אַנגעקומענעם, פאַרשעמט זיך, נעמט צוואָס די צעפלאַסענע האַר, לויפט שנעל אַפּ אין שטוב).

ש מ ע ט ע ר ל י נ ג : (קוקט נאָך ווי דער אינדיא איז אַוועק, באַהאַלט דעם רעוואַלוער, קוקט ווי דבורה איז פאַרשוואַונדן און באַטראַכטעני דיג די אַרומיקע שיינקייט, ציט ער טיף דעם אַטעם, זעצט זיך אויף דער באַנק אינדערמיט).

ד ב ו ר ה : (קומט אַרויס, די האַר פאַרקעמט, בלייבט שטיין פאַר-שעמט).

ש מ ע ט ע ר ל י נ ג : (שטייט האַסטיק אויף, באַגרייסט זי העפלעך) גוטן טאָג!

ד ב ו ר ה : איך דאַנק אייך...

ש מ ע ט ע ר ל י נ ג : וואָס איז געווען? איר וועט מיר דערלויבן צו פרעגן: ווי אזוי איז עס ארויסגעקומען דאָס געראַנגלע-ניש צווישן אייך? זייט איר אַליין דאָ?
ד ב ו ר ה : איצט בין איך אַליין... ווער זייט איר? איר זייט עפעס אזוי פּלוצלינג אָנגעקומען...

ש מ ע ט ע ר ל י נ ג : באַדויערט איר עס? גיי איך שוין אַוועק.

ד ב ו ר ה : חלילה! עס איז פשוט געווען אַ נס, וואָס איר זייט אָנגעקומען, ווען נישט, ווער ווייס וואָל עס וואָלט געווען... — פּונדאָנען קומט איר איצט?

ש מ ע ט ע ר ל י נ ג : פון דער גאַנצער וועלט קום איך. צו עפעס וואָס בענקט מיין האַרץ, פאָר איך פון שטאָט צו שטאָט, פון לאַנד צו לאַנד און זוך דאָס, נאָך וואָס מיין האַרץ בענקט און קאן עס נישט געפינען...

ד ב ו ר ה : ווי האָט איר געזאָגט? איר זוכט? וואָס אזוינס זוכט איר?

ש מ ע ט ע ר ל י נ ג : דאָס האָט קיין נאָמען נישט... מעג-לעך, ווען איך וועל עס געפינען, וועל איך ערשט וויסן ווי עס אָנצורופן...

ד ב ו ר ה : און פּונדאָנען קומט איר איצט?

ש מ ע ט ע ר ל י נ ג : אין אַרגענטינע בין איך ערשט עט-לעכע חדשים; האָב איך זיך באַקענט מיט דעם מאָדנעם לעבן אין בוענאָס איירעס און מיר בין איך געוואָרן דערפון; האָב איך זיך ארויסגעלאָזן אויפן קאַמפּ... אויף די ברייטע, ווייטע פעלדער און איך אָטעם דעם ריח פון נישט-געעפּנטע פּרילינגס-בלומען...

ד ב ו ר ה : איר קומט פון בוענאָס-איירעס? זעצט אייך. אפשר ווילט איר עפעס עסן?

ש מ ע ט ע ר ל י נ ג : (קוקט זיך אום און אלע זייטן, באַטראַכט די פּאַלמען-בלעטער וואָס איבער דער באַנק, זעצט זיך ברייט אַוועק) ווען מען

קומט אין אזא ג'עדן ווי דאָ, דאָרף מען עס נישט פארקליינלעכן מיט באַנאַלע זאַכן... אַלעס ארום שמעקט, אַלעס ארום בליט און פאַרשפרייט טויזנטער אָנגענעמע ריחות, וועלכע זעטיקן דעם גוף און די נשמה... איך דאָרף איצט גאָרנישט מער, ווי צו באַטראַכטן די ארומיקע שיינקייטן און קוויקן זיך מיט זיי... — גאָר וואָס איז עס געווען דאָס ראַנגלעניש? דערציילט, איך וויל דאָס אַלעס וויסן. איך וויל וויסן, ווי לעבט זיך דאָ די קאַלאָניסטן, ווי פילן זיך דאָ אין דער אָפגעזונדערטער וועלט, די קינדער פון קאַלאָניסטן?

ד ב ו ר ה : איר רעדט אזוי שוין... אזוי... זייט איר נישט אַן אַרטיסט?

ש מ ע ט ע ר ל י נ ג : (אַביסל געטראַפן) ניין. אַן אַרטיסט איז ווי אַ גראַמאַפאָן-פלאַטע. מען גיט אים אַ געשריבן בוך, ער לערנט זיך אויס זיין ראָל, און דערנאָך, רעדט ער די ווערטער, וועל-כע דער דראַמאַטורג האָט געשאַפן און געשריבן, אַ גוטער אַרטיסט, איז ווי אַ גוטע פלאַטע, אַ שלעכטער — איז ווי אַן אָפגעריבענע פלאַטע, וועלכע קאן נישט ארויסגעבן די אָריגינעלע טענער... איר פאַרשטייט?

ד ב ו ר ה : (שטייט נעבן די בלומען, אַביסל פאַרשעמט) נישט אינגאַנצן... מיר הערן דאָ קיינמאָל נישט אזוי רעדן... עס איז עפעס גאַנץ אַנדערש... — איר קומט פון בוענאָס-איירעס?

ש מ ע ט ע ר ל י נ ג : יאָ. האָט איר וועמען דאָרט?
ד ב ו ר ה : אַ ברודער. דער קאַמפ איז אים צוגעגעסן גע-
וואָרן און ער האָט זיך געריסן אין שטאָט אַרײַן...

ש מ ע ט ע ר ל י נ ג : וואָס טוט ער דאָרט?
ד ב ו ר ה : ווען ער איז געפאָרן, האָב איך זיך געפרייטן מיך ציט עס אויך אין שטאָט! איך וואָלט כאַטש געוואָלט אַ קוק טון ווי אַ שטאָט זעט אויס... האָב איך זיך געפרייט : איך האָב גע-האַפט, מיין ברודער וועט דאָרט אַ מענטש ווערן און מיך אַביסל פאַרבטען צו זיך... דערווייל איז היינט געקומען אַ בריוו פון אים...
ש מ ע ט ע ר ל י נ ג : וואָס שרייבט ער?

ד ב ו ר ה : ער שרייבט, אז די מענטשן, זענען דאָרט אזוי מאַדנע... בעט ער מ'זאָל אים שיקן אויף הוצאות, וועט ער צוריקור-מען, איז דער טאַטע געפאָרן געלט אוועקשיקן און דער אינדיאָ, ער ארבעט ביי אונז אויף די פעלדער, איז מיך איבערפאלן און — (רייסט אָפ אַ בלוט, גיט זי אים) אַ נס, וואָס איר זייט אָנגעקומען.... ש מ ע ט ע ר ל י נ ג : ווען איך קוק אויף דער בלוט און אויף אייך, ווייס איך נישט וועלכער פון די צוויי בלומען איז פרעכ-טיקער און נאַטירלעכער....

ד ב ו ר ה : (ווי זיכער) איר זייט אַן אַרטיסט. ש מ ע ט ע ר ל י נ ג : פוננאָנען נעמט איר דאָס? ד ב ו ר ה : אַ געוויינלעכער מענטש קאָן אזוי נישט רעדן... ש מ ע ט ע ר ל י נ ג : איך בין נישט קיין אַרטיסט. ד ב ו ר ה : וואָס דען? וואָס איז אייער פאָך? — אין שטאָט איז אַלץ אזוי אַנדערש.... עס ווילט זיך אזוי שטאַרק כאַטש איינמאָל אַ קוק טאָן...

ש מ ע ט ע ר ל י נ ג : (אַ וויילע פאַרטראַכט) ווי הייסט איר? ד ב ו ר ה : צו וואָס דאַרפט איר עס וויסן? ש מ ע ט ע ר ל י נ ג : אזוי זיך.... ד ב ו ר ה : (שעמעוודיק) דבור'קע... ש מ ע ט ע ר ל י נ ג : דבורה'לע... איר דאַרפט נישט די שטאָט.... קוקט אייך בעסער דאָ צו מיט אָפענע אויגן.... באַ-טראַכט די אַרומיקע שיינקייט און דאָס קליינע גן-עדן אין וועלכן איר געפינט אייך.... (שטייט אויף) זעט נאָר די פאַלמען-בלעטער, ווי זיי הענגען איבערגעבויגן, אזוי ווי זיי וואָלטן זיך געבוקט צו אונז.... די נאַטור בוקט זיך צום מענטש... — דבורה'לע... באַ-טראַכט נאָר די בלומען; זיי האַלטן זיך אין עפענען... באַלד וועלן זיי באַווייזן זייער צעפענטע פראַכט... דבורה'לע... קוקט אייך נאָר צו צו די גרעזעלעך, ווי זיי באַוועגן זיך; שטרענגט אָן אייער אויער, דבורה'לע און הערט אייך צו צו זייער שטילן געפליסטער... די נאָ-

טור סוד'ט זיך. עפעס-וואָס וויל די נאטור פון אונז באהאַלטן.
הערט אייך גוט צו, דבורה'לע... לעבט אייך קוט איין אין דער נא-
טור, וועט איר זייערע סודות וויסן...
ד ב ו ר ה : איר רעדט פון דעם אַלעם אַזוי... ווי דאָס אַלעם
ארום וואָלט געלעבט...

ש מ ע ט ע ר ל י נ ג : ווייל עס לעבט! הערט נאָר אויף צו
טראַכטן פון שטאַט, קוקט אייך בעסער צו צו דעם גאָרטן וואו איר
זייט אויפגעוואָקסן, וועט איר זען, אַז די אַלע בלומען ארום, זיי-
גען אייערע שוועסטער און איר זייט די שענסטע, רי פּרעכטיקסטע
פון זיי אַלע... (ועצט זיך צוריק פאַרטראַכט).

ד ב ו ר ה : וואָס זייט איר פּלוצלינג שטייל געבליבן?
ש מ ע ט ע ר ל י נ ג : איך וויל אָפרוען... איך וויל קומען
צו זיך פון דעם גוואַלטיקן איינדרוק...

ד ב ו ר ה : (נייט צו נענטער) אפשר אייך עפעס ארויסברענ-
גען?

ש מ ע ט ע ר ל י נ ג : (ווי פאַר'הלומ'ט) ניין.. נאָרנישט...
דבורה'לע... ווען איר ווילט, זעצט אייך דאָ נעבן מיר...
ד ב ו ר ה : איז וואָס וועט זיין?

ש מ ע ט ע ר ל י נ ג : גוט וועט זיין... איך וועל אַזוי גוט
פילן... איך בין איצט אין גן-עדן, וויל איך מיט דער שענסטער
גן-עדן-בלום, אַביסל פאַרברענגען... אַרט עס אייך?

ד ב ו ר ה : (ועצט זיך אויפן צווייטן ברעג באַנק) מיך אַרט עס
נישט... פאַרקערט... עס איז מיר ליב.. אלץ איז מיר איצט ליב..
אַ שטאַטישער מענטש קומט דאָ אַזוי זעלטן אַהער... עס בענקט
זיך דאָך!..

ש מ ע ט ע ר ל י נ ג : זעט נאָר ווי דער הימל, דער בלויער
הימל האָט זיך אַראָפּגעלאָזט... קוקט ארויף לאַנג, לאַנג און איר
וועט פילן, ווי איר שוועבט אין דער לופט... מען ווערט אַזוי לייכט
ווי אַ פּעדערל... (דבורה קוקט אַרויף צום הימל, ער רוקט זיך צו איר

נענטער, נעמט איר האנט אין זיינע זעט נאָר, דבורה'לע... דאָרט ווייט, אַ קליין וואַלקנדרל... ווי עס שוועבט שטיל אונטער דעם הימל... דבורה'לע... פילסט ווי מיין האַרץ באַוועגט זיך פון פרייד?... (קוקן זיך ביידע און פּוּזע, דבורה לאַזט אַראָפּ די בליקן) דבורה'לע... זע ווי עס פאַלן אָפּ די בליטן פון די בוימער... אזוי ווי אַן אומשולדיק ווייסער שניי וואַלט געפאַלן...

ד ב ו ר ה : (אויפגעלעבט שטייט אויף, גייט צו צו די פּאַטערנאַ ציבוימער) דאָס זיינען פּאַטערנאַצן-בוימער. די בליטן פאַלן אַראָפּ און די פּרוכט בלייבט גאַנץ...

ש מ ע ט ע ר ל י נ ג : (גייט צו צו איר, קוקט איר אין די אויגן) די בליטן פאַלן אַראָפּ, און די פּרוכט בלייבט גאַנץ... (פּוּזע)

ד ב ו ר ה : פאַרוואָס זייט איר אזוי אומעטיק געוואָרן? איר קוקט שוין אויף קיין שום זאַך נישט נאָר אויף מיר..

ש מ ע ט ע ר ל י נ ג : דבורה'לע... אויפן וועג פון מיינע איינזאַמע וואַנדערונגען, האָב איך א גן-עדן אָנגעטראָפּן... אַ פּרעכט-טיקן גן-עדן... און אין דעם גן-עדן האָט מיך אַ בלום, א יונגע בלי-ענדיקע בלום פאַרשיכורט... דבורה'לע... לאַז מיך אין דעם שיכרות... איך וועל דאָך באַלד דעם גן-עדן פאַרלאָזן....

ד ב ו ר ה : (אומרואיס) פאַרוואָס זאָגט איר מיר נישט ווער איר זייט? איך קען דאָך נישט אזוי מיט אַ פּרעמדן מענטשן פאַר-ברענגען?

ש מ ע ט ע ר ל י נ ג : קאָמיר זיך דאָ אַוועקזעצן אונטער דעם בוים, וועל איך דיר אַלעס זאָגן... (זעצן זיך צוזאַם אונטער אַ פאַר-מערנאַצן-בוים, די בליטן פאַלן אויב זיי) אזוי דבורה'לע... איצט זיינען מיר ווי אדם און חוה אין גן-עדן...

ד ב ו ר ה : איר האָט מיר געוואַלט זאָגן ווער איר זייט... ש מ ע ט ע ר ל י נ ג : מיין שיינע צאַרטע בלום... האָט חוה געפּרעגט ביי אדם'ן ווער ער איז? זע די גאַנצע וועלט איז אונזער! די נאַטור בוקט זיך צו אונז. איך בין אדם, דו — חוה. סאָ צו וואָס די קליינלעכע פּראַגן?

ד ב ר ה : (אומהיימלעד) איך האָב מורא... איך קען דאָך
אייד נישט: ווען איך זע נישט אז איר זייט אַ געלערנטער מענטש,
וואָלט איך מיט אייד נישט געזעסן... זאָגט מיר, קיין אַרטיסט זייט
איר נישט, וואָס דען טוט איר?

ש מ ע ט ע ר ל י נ ג : איך בין אַ דיכטער. אַ פּאָעט...
ד ב ר ה : איך האָב זיך משער געווען, אז איר זייט עפעס
אזוינס... איך האָב שוין געלעזן ביכער אויך... — און וואָס טוט
איר אויפן קאָמפּ?

ש מ ע ט ע ר ל י נ ג : איך האָט זיך אַרויסגעלאָזט אויף
דער פּרייער נאַטור שטימונג זוכן... באַקענען זיך מיט פאַרשידענע
מענטשן און לעבנס-אַרטן, איינזויגן אין זיך די נאַטור-שיינקייטן,
די ליידין און פּריידן פון אַרום, בכדי עס דערנאָך צו באַשרייבן...
ד ב ר ה : האָט איר שוין עפעס געשריבן? וואָס שרייבט
איר?

ש מ ע ט ע ר ל י נ ג : וואָס עס לאָזט זיך. וואָס די נשמה
פילט, וואָס דאָס האַרץ דיקטירט... איצט למשל, וואָלט איך גע-
שריבן אַ הימנע, אַ לויב-געזאַנג צו דער פּרעכטיקער נאַטור... און
דערנאָך... יאָ, און דערנאָך וואָלט איך געזונגען אַ באַלאַדע וועגן
דעם שמעטערלינג, וואָס האָט גאָרנישט געוואוסט ווי קורץ עס איז
זיין לעבן... — האָט דער שמעטערלינג אַרומגעשוועבט אַרום די
שיינע בלומען און פון רחמנות צו זיי, האָט ער זיי געשוניט און
גאָר פון ווייטנס זיך מיט זייער פּראַכט געקוויקט... דאָס האַרץ האָט
אים געצויגן ער זאָל זייער זאַפט געניסן, דאָך האָט ער אַלץ אָפּ-
געלייגט אויף שפעטער, אויף שפעטער, און געפרייט האָט זיך
דער שמעטערלינג, זעענדיק ווי די בלומען ווערן אַלץ שענער און
זאַפטיקער... און ווען ער האָט זיך שוין ענדלעך אויסגעוויילט איין
בלום, די פּרעכטיקסטע פון אַלע און באַשלאָסן, זיך צווישן אירע
שמעקענדיקע זאַפטיקע בלעטלעך אויסצורוען, איז עמיץ אָנגעקור-
מען און האָט די בלום אויסגעריסן און זיך אין לאַץ אַריינגעשטעקט...

— דער שמעטערלינג איז געוואָרן טרויעריק... ער האָט זיך געפילט
מיד און געוואָלט ערגעץ דעם קאָפּ אָנשפארן, איז ער מיט אַ טרוי-
עריק זשומעריי ארומגעשוועבט, געזוכט צווישן די איבעריקע בלו-
מען, נאָר דאָ איז אָנגעקומען דער בייזער גערטנער, אָנגעהויבן
שניידן בלום נאָך בלום, און אזוי האָט ער אַלע בלומען אויסגע-
שניטן און זיי אוועקגעפירט פאַרקויפן... דער שמעטערלינג איז
ארומגעשוועבט נאָך טרויעריקער און פאַרשמאַכטער, ער האָט גע-
זוכט און דערווייל האָט זיך די זון אַראָפּגעלאָזן, האָט ער אָנגע-
הויבן ווערן שוואַכער און שוואַכער, זיינע פליגעלעך האָבן אָנגע-
הויבן פאַמעלעכער צו פלאַטערן און ווען עס האָט אָנגעהויבן טונקל
ווערן, איז ער אַ מידער אָן כחות אַראָפּגעפאַלן אויף אַ דאָרן-צווייג
און דאָרט, אַ נישט באַפרידיקטער זיין נשמה אויסגעהויכט...

ד ב ו ר ה : אוי, ווי איר דערציילט דאָס!... מען קריגט אויפן
שמעטערלינג אזא רחמנות, גלייך ווי וואָלט עס אַ מענטש געווען...
ש מ ע ט ע ר ל י נ ג : (ווי פאַרהלומט) זע, דבורה'לע... די
זון פאַלט אַלץ נידעריקער און נידעריקער... באַלד וועט די נאַכט
צופאַלן...

ד ב ו ר ה : רעדט נאָך עפעס... דערציילט ווייטער...
ש מ ע ט ע ר ל י נ ג : (טרויעריק) זאָג צו מיר דו... דבורה'לע...
איך דאַרף איצט פילן אַ נאָנטע נאָענטקייט פון אַ ליבן פריינט, פון
אַ האַרציקע שוועסטער...

ד ב ו ר ה : ווי רופט מען איך דען?

ש מ ע ט ע ר ל י נ ג : רופ מיך שמעטערלינג.

ד ב ו ר ה : איך וויל נישט. איר האָט ערשט דערציילט
אזא טרויעריקס וועגן אַ שמעטערלינג...
ש מ ע ט ע ר ל י נ ג : דוה מיך שמעטערלינג... גלייך ווי
דער שמעטערלינג פאַרצער איך... אַ בלום האָב איך אַמאָל געזען...
האָב איך פּונווייטן זיך מיט איר פראַכט געקוויקט... און ווען איך

האָב זיך דערנענטערן געוואָלט... האָט זיך אַן אַנדערער מיט איר
אַן אָפגעפליקטע געשפילט... (לאָזט טרויעריק אַראָפּ דעם קאַפּ).

ד ב ו ר ה : (נלעט אים רחמנות'דיק די האָר) זייט נישט טרויער־
ריק... איר האָט געזאָגט אַז דאָ געפעלט אייך אַלעס אַזוי שוין....

ש מ ע ט ע ר ל י נ ג : שוין איז דאָ אַלעס, אַ גרעדן.. נאָר

רוק זיך צו מיר נענטער... צעלאָז דינע האָר... אָט אַזוי... (צעלאָזט

איר די האָר) זע ווי עס פאַלן אויף דיר די אומשולד־בלימעלעך....

רוק זיך צו מיר נאָך נענטער... אַזוי... לען דיין קאַפּ אויף מיין

פלאַטערנדיק האַרץ... דבורה'לע... איצט הערשט פּרילינג אין מיין

האַרץ! וויז דינע ליפעלעך... איך וויל זיי מיט מיינע באהעפטן...

דבורה'לע... צארטע בלום...

ד ב ו ר ה : (ווי אין היפּנאטישן צושטאַנד, לאָזט זיך אַלעס טאָן.

פליסערט) זיי נישט טרויעריק.. זיי נישט טרויעריק...

ש מ ע ט ע ר ל י נ ג : דו — חוה, איך — אדם... מיר זיי-

נען איצט אין גרעדן... דו ביזט — די בלום, איך — דער שמער-

טערלינג... זאָל דער שמעטערלינג געניסן פון בלומען-דופט איידער

די זון גייט אונטער... (עס ווערט וואָס אַסאַל טונקעלער, פון צווישן די

בוימער באַווייזט זיך פון צייט צו צייט דער קאַפּ פון אינדיאָ) זע, די נאַכט

פאַלט צו... (פרעסט זי צו זיך, קושט זי) דבורה'לע-חוה... דו ביזט

פאַר מיר אין מיין איינזאַמקייט אויפגעלויכטן ווי זיבן זונען!

דבורה'לע-חוה... נעם ארום דיין אדם... פרעס אים צו זיך.... איצט

געהער די וועלט צו אדם און חוה... אַליין זיינען מיר אין גן-עדן און

מיר דאַרפן זיך צוזאַמענפּלעכטן ביידע איינס... ביידע איינס...

ד ב ו ר ה : (נעמט אים אַרום, טוילעט זיך ציטערדיק צו אים)

זיי נישט טרויעריק... זיי נישט טרויעריק...

ש מ ע ט ע ר ל י נ ג : קום... טיפּער אין גאַרטן... לאַמיר

זיך באַהאַלטן צווישן די צווייגן... דבורה'לע-חוה... קום צו דיין

אדם... (ער רוקט זיך זיצנדיק ביז אַפּ, האַלטנדיק זי פאַר אַ האַנט, ציט ער

זיך ביז אַפּ. עס איז שוין גאַנץ טונקל).

א י נ ד י אָ : (באוויזט זיך פון הינטער דער באַנק, באַטראַכט אַ לאַנג מעסער, קוקט ווילד צו די פאַמעראַנצובוימער, מאַכט אַ טריט, ווי ער וואַלט געוואַלט אַהין צו זיי, וואַרפט אַ בליק צו די בלומען, געענדערט, רייסט אויס עטלעכע פון זיי, שלענגט זיי אראַפּ, גייט נענטער צו די בוימלעך, קוקט ווילד ווי דבורה ין פאַרשוואַנדן, באַטראַכט נאַכאַמאַל ס'מעסער, און ווען ער וויל אַפּ, פאַקט אים אַ קאַנוואַלסיווער שמערץ, ער ציט זיך צוריק, באַ' הערשט זיך, וויל ווידער אַפּ, די פיס ציטערן אים, ענדלעך פאַלט ער ביז אַפּ).
 ד ב ו ר ה : (הינטער די קוליסן) לָאָזט מיך נישט אַלײן!...
 ש מ ע ט ע ר ל י נ ג : (פירט דבורה'ן אויף דער בינע) דער שמעטערלינג האָט פון דער בלום גענאָסן, איידער גי נאַכט איז צור געפאלן...

ד ב ו ר ה : (פרעסט זיך צו אים ווי אין שרעק, די לבנה באַלייכט דעם גארטן מיט מאַטן לויכט) לָאָזט מיך נישט אַלײן, איך האָב מורא...
 ש מ ע ט ע ר ל י נ ג : (באַפרייט זיך פאַמעלעך פון איר) האָב קיין מורא נישט, דבורה'לע... גיי אריין אין שטוב, דער טאַטע וועט זיכער באַלד קומען; — און איך מוז מיך לָאָזן אין וועג אריין...
 ד ב ו ר ה : (דערשיטערט) אין וועג אריין!.. — בלייבט כאַטש ביז מאַרגן!.. (לענט זיך ציטערדיק אַז אים)

ש מ ע ט ע ר ל י נ ג : (באַפרייט זיך פון איר) טראַכט, אַז דו האָסט דחמנות געקריגן מיט אַ שמעטערלינג, האָסט זיך געשפילט מיט אים... איצט איז נאַכט, דער שמעטערלינג איז טויט... (נעמט דעם קאַפעלאוש) אַ גוטע נאַכט. זיי גליקלעך און געדענק אָן דעם שמער טערלינג וועמען, דו האָסט נייע פליגל געשענקט. אַ גוטע נאַכט...
 (גייט אַפּ לינקס)

ד ב ו ר ה : (גלויבט נאָר אַליץ נישט, זי וויל אים נאַכגיין, די פיס ציטערן איר און ביי דער באַנק אונטערן פענסטערל ברעכט זי צוזאַם, צע' וויינט זיך האַסטיק).

פ אָ ר ה אַ נ ג

דאָמינגעז, (ענטרע-ריאָם) 1923

אז'יפן קאמפ

א בילד אין 1 אקט.

צווייטע אויפלאגע

פארלאג

„דער קונדאם“

בוענאס איירעס

1933

ערשטע אויפלאגע 1100 עקזעמפלארן ארויסגעגעבן פון
" א ר ט י ש ו ו י נ ק ע ל ע " בוענאָס איירעם 1924.

אויפגעפירט צום ערשטן מאל דורכן דראַמקרויז " א ר -
" א ר ט ע ס ט י ש ו ו י נ ק ע ל ע " בוענאָס איירעם 1924.
ל ע נ ס י א " ב. איירעם 1924.

פ א ר ש ו י נ ע ן :

קלמן — — — א קאלאָניסט
שרה'קע — — — זיין טאָכטער, 17 יאָר אַלט
יונה — — — א שכנישער קאלאָניסט
ברוך — — — זיין זון, 20 יאָר אַלט.

די האַנדלונג קומט פאַר אין אַ קאלאָניע, פאַר קלמנס שטוב
נאָכמיטאָג.

(טיפּ אינדערמיט, דער אריינגאַנג אין שטוב, פונדרויסן אין די וואַנט ווייס אַנגעקאַלכט. נישט ווייט פון טיר, צו דער לינקער זייט, אַ פענסטער מיט ווייסע פאַרהענגלעך פאַרהאַנגען. צו דער רעכטער זייט, אויפן וואַנט, הענגט אַ גרויסער בלעכערנער טאפּ מיטן דנא (בוידעם) צום פראַנט, אויף דר'ערד רעכטס, אַ כאַמעט, לייצעס, זאַטלען, אַנגעוואַרפן אין אומאַרדענונג, ביים אַפֿ-גאַנג רעכטס, 2 אייזערנע שטאַנגען פערד אַנצובינדן. לינקס, דער וועג צום טראַקט, רעכטס — צו די פעלדער. פאַרנט רעכטס, אַ שטיקל ווענטל פון אַ בלעכערנעם נאַלפאַן (שייער) וועלכער געפינט זיך הינטער דער בינע. פאַר דער טיר, אַ הילצערנע באַנק).

ק ל מ ן : (הינטער דער בינע) טפּררר... העי! הו-האַ! ששש...
טפּררר!.. — שרה'קע! שרה'קע! שנעל, קום ארויס! (ווי בעטנדיק)
האַ-הו...!

ש ר ה ' ק ע : (ווי צו דער אַרבעט, דאַרפיש אַנגעטאן, 2 לאַנגע שוואַרצע צעפ, אַנטוויקלט, מיט אַ געזונט, אַביסל אַפגעברענט פנים. קומט ארויס פון שטוב, לויפט שנעל אַפ רעכטס) העי! דושקאַ! ששש... האַ-האַ!..

ק ל מ ן : לאַז אים לויפן! דאָס איז דאָך גאָר קיין פערד ניט,
אַ מזיק איז דאָס!..

ש ר ה ' ק ע : האַ-האַ, דושקאַ! כאַ-כאַ, ווי ער לויפט, אַ וואוילער פערד, בנאַמנות!..

ק ל מ ן : (אַ שוואַרצע באַרד, צעשוּיכערטע האַר, דער אַרבל ביים רעכטן אַקסל אַוועקגעריסן, קומט פון רעכטס, האַלט זיך ביים אַקסל) כ'האַב דאָך געמיינט, ער רייסט מיר די האַנט אויס! אַ מזיק...!

ש ר ה ' ק ע : (ברענגט אַ זאַטל, וואַרפט אים ארויף אויף די איי-בעריקע) אַ וואוילער פערד. מ'מוז נאָר וויסן ווי זיך מיט אום אומצור-גיין.

ק ל מ ן : וואָס האָב איך אים דען געטאַן? כ'וויל אים פרוואוון

זאטלען און ער קען שוין נישט איינשטיין און נעמט זיך נאָר בייסן...
דו זעסט, א האַלבן אַרבל אַוועקגעריסן...

ש ר ה ' ק ע : ער איז נאָך יונג; איך וועל אים שוין אויס-
לערנען גיין אין די לייצעס....

ק ל מ ן : כע-כע, ביזט אויך א נישט־פשוט'ער מוזיק פון א
מויד! (קלאַפט איר אין פלייצע) ביזט א כוואַט, א מויד, א יונגאַטש!..

ש ר ה ' ק ע : (לאַכט) כ'בין א טאָכטער פון מיין טאַטן... —
נייסט אריין טרנקען א מאַטע?

ק ל מ ן : האַהאָ! די בהמות האָבן דאָרט די צוים צעלייגט
און איך מוז עם צוריק אַלאַמברירן. (מאַכט אַ טריט צום אַפּגייגן) און

ביי וואָס פאַרברענגסטו איצט?
ש ר ה ' ק ע : איצט פיר איך אַ מלחמה מיט די מוראשקעס;

די נאַצע שטוב האָבן זיי דאָך פאַרפלייצט!
ק ל מ ן : (האַלט זיך ביים אַקסל) אַ ווילד באַשעפעניש....

ש ר ה ' ק ע : ס'מוט דיר דען ווייז? ווייז נאָר אַהער, כ'וועל
אַ קוק מאַן. (באַטראַכט דעם אַקסל) ע, ס'איז נאָרנישט, בלויז דעם

אַרבל אַוועקגעריסן...
ק ל מ ן : ביזט אויך נישט קיין קליינער מוזיק... (אַפּ רעכטס).

ש ר ה ' ק ע : (שרייט נאָר) טאַטע! וועסט אריינגיין צו יונה'ן?
פאַרבעט אים אַהער אויף אַ מאַטע!

ק ל מ ן : (פון ווייט) מיינסט טאַקע יונה'ן, אַדער ברוך'ן? זוט
איך וועל יונה'ן מיטבריינגען....

ש ר ה ' ק ע : (ווי פאַר'ברוגז'ט, וואַרפט די זאַטלען און לייצעכ
אויף אַ קופּע נעכו גאַלפּאָזווענטל, בלייבט אַ וויילע פאַרטראַכט, פּלוצלונג

קומט איר אַ געדאַנק אין זינען, זי לויפט שנעל אין שטוב, קומט ארום מיט
אַ קאַרטאָטרובע, גייט צו רעכטס, שרייט דורך דער טרובע:) ברוך!

ב—רו—ד!... (וואַרפט אַוועק די טרובע, לויפט פּריידיק ארום זוכן אַ פּלאַץ
פאַר אַ באַהעלטערל, ענדלעך בויגט זי זיך אַראָפּ הינטער דער אַנגעוואַרפענער

קופּע, האַרט ביים גאַלפּאָז).

ב ר ו ד : (פון ווייט) שרה'קע! וואו ביזטו? שרה'קע!..
 ש ר ה ' ק ע : (לאכט פארשטיקט)
 ב ר ו ד : (נענטער) שרה'קע, ווען דו ווייזט זיך נישט, פאָר
 איך אַהיים.
 ש ר ה ' ק ע : (פון באהעלטער) וואָס ווילסטו? (לאכט).
 ב ר ו ד : (קומט אָן צו רייטן, אַננעטאָ אַ ווייס אַרבעטערהעמד
 מיט פאַרשארצע אַרבל, די קאַשטאַנען-פאַרביקע האָר פון ווינט צעפלאָסן,
 ס'פנים שטאַרק אָפּגעברענט. — שפּרינגט האַסטיק אַראָפּ פון פּערד, בינדט עס
 צו צום שטאַנג) שרה'קע! (קוקט זיך אום, נייט אַרײַן אין שטוב) שרה'קע
 (קומט אַרויס) נישט אַנדערש, נאָר אַ שר זיצט אין דיר! וואו ביזטו?
 ש ר ה ' ק ע : (קלאַפט אויף דער בלעכערנער וואַנט, טראַציק) דאָ!
 ב ר ו ד : אוי, אַ גדולה אויף דיר, שרה'קע! (לויפט צו, זי
 לויפט אַוועק, זיי יאָגן זיך אַרום דער קופּע, ביז שרה'קע זעצט זיך האַסטיק
 אויף דער באַנק, ברוד כאַפט זי אַרום, זעצט זיך נעבן איר) איך האָב דיר!
 ש ר ה ' ק ע : פאַרוואָס לאַזטו נישט אָפּ ס'פּערד?
 ב ר ו ד : כ'דאַרף באַלד צוריקפאָרן. זעסט מיינע הענט?
 פון פיר אַזײַגער אינדערפרי אַרבעט איך און נאָרנישט. עס איז
 נאָך דאָ אַרבעט איבערן קאַפּ. נאָר ס'מאַכט נישט. אויף אַ מי-
 נוטקעלע האָב איך זיך אַרויסגעריסן פון די האַלאַבליעס...
 ש ר ה ' ק ע : (ברוגז) אויף אַ מינוטקעלע... קאָנסט שוין צו-
 ריקפאָרן. קלערסט אַז איך בענק נאָך דיר אַזוי שטאַרק?
 ב ר ו ד : (כאַפט זי אַרום) אָבער איך בענק דאָך! איך ווער
 דאָך די כּפּרה פאַר דיר! (זי וויל זיך באַפּרײַען) נו שוין. אָט לאָז איך
 אים אָפּ און בין דאָ ביי דיר ווילאַנג דו ווילסט... (בינדט אָפּ ס'פּערד,
 פירט עס אָפּ רעכטס) האַה!... (קומט צוריק) נו, ביזטו שוין ניט ברונז?
 ש ר ה ' ק ע : (אויפּגעלעבט) ווער איז דען ברונז געווען? אַז
 דו זאָגסט אַ מינוטקעלע... אַזוי לייכט... נאָרנישט... מיך באַרעכנסטו
 נאָרנישט...
 ב ר ו ד : וואָס, איך באַרעכן דיר נישט? דו הערסט, שרה'קע,

ביימאָג און ביינאַכט טראַכט איך נאָר פון דיר! ווען איך אַרבעט,
ווען איך רו, שרה'קע! אַ שד זיצט אין דיר! ביזט אַ פייערדיקע מויר!
ערשט היינט אינדערפרי, אינמיטן דער בעסטער אַרבעט, איז אויף
מיר פּלוצלונג אָנגעפאַלן אזא בענקעניש, אז עס האָט זיך פשוט
געוואָלט אַלעס וואַרפן און קומען צולויפן...

ש ר ה ' ק ע : אזוי איז גוט. נאָר דו דאַרפסט נישט זיין
אזא ווילדער. שוין וואַרפן די אַרבעט און קומען צולויפן! מען
טאָר נישט אזוי... ווער וועט טאָן די אַרבעט?..

ב ר ו ך : אז איך בין שוין אזוי! נעכטן ביינאַכט, האָב איך
גע'חלומט פון דיר, און ווען איך האָב זיך אויפגעכאַפט, האָב איך
זיך פון בענקשאַפט ס'העמד אויפן לייב צעריסן...

ש ר ה ' ק ע : שעם זיך, אזוי צו רעדן...

ב ר ו ך : (נעמט זי ארום) און דו, שרה'קע? טראַכסט עפעס
וועגן מיר?

ש ר ה ' ק ע : צו וואָס דאַרפסטו עס וויסן?

ב ר ו ך : איך וויל דאָס וויסן. דאָס וועט אין מיר אריינגעבן
כחות. הערסט, שרה'קע, איך וועל דאָס גאַנצע פעלד צואַקערן פון
פרייד! איך וועל... שרה'קע! זאָג, טראַכסט עפעס פון מיר?

ש ר ה ' ק ע : (פאַרשעמט, שווייגט).

ב ר ו ך : שרה'קע! אַ גדולה אויף דיר! דו שעמסט דיך?
זאָג, טראַכסט עפעס וועגן מיר?

ש ר ה ' ק ע : (לויפט פּלוצלינג אָפּ אין שטוב, ברוד בלייבט אַז
טוישט, באַלד קומט זי צוריק ארויס, האַלט אַ ווידענעם אויסגעהאַפטענעם רייט-
גאַרטל אין האַנט, ווייזט ברוד'ן).

ב ר ו ך : (איבעראַשט) וואָס זאָל דאָס זיין?

ש ר ה ' ק ע : אַ סימן.

ב ר ו ך : אז וואָס?

ש ר ה ' ק ע : אז... וואָס מאַכסטו זיך נישט פאַרשטיין?

ב ר ו ך : איך פארשטוי נישט; אויף מיין נאמנות, אז איך
פארשטוי נישט...

ש ר ה ' ק ע : א סימן, אז איך טראכט פון דיר... (שנעל אפ).
ב ר ו ך : (ווישט אפ די הענט, באטראכט א ווילע דעם גארטל)
שרה'קע! וואָס ביזטו אנטלאָפן? (לויפט אפ צו איר) שעמסט זיך
ווי א לעמעשקע... קום אַרויס. (פירט זי אַרויס, זעצט זיך אויף דער באַנק)
שרה'קע! א שד זיצט אין דיר!...
— ש ר ה ' ק ע : דו זאָנסט מיר אַפילו נישט אויב ער געפעלט
דיר!...

ב ר ו ך : (שטייט אויף) אויב ער געפעלט מיר? (מעסט אים און)
איך וועל דאָך אין דעם גארטל אויסזען ווי דער רייכסטער קאָלאָך-
ניסט!...

ש ר ה ' ק ע : איך האָב געוואוסט, אז מיט דעם וועסטו זיך
פרייען... זעסט, דאָ איז א טעשל אויפן זייגער; דאָ — אויפן רע-
וואָלווער, דאָ — אויף געלט און דאָ, אויף ביידע זייטן, זעסט, עס
איז שוין אָנגעצייכנט : דאָ וועל איך אויסהאפטן זיידענע בלימלעך
און די אותיות פון דיין נאָמען אינדערמיט...

ב ר ו ך : (טאַנצט פון פרייד) שרה'קע! איך בין די כפרה פאר
דיר! איך וועל היינט מאַכן א גרויסע שמחה! איך וועל צונויפ-
טרייבן אַלע מיינע פערד און וועל זיי געבן האָבער צו פרעסן! זאָלן
זיין וויסן, אז היינט איז ביי מיר א שמחה! (זעצט זיך צוריק) ווי
אזוי איז דיר עפעס גראד דאָס איינגעפאלן?...

ש ר ה ' ק ע : פון וואָס האָב איך דען צו טראַכטן? א גאַנצן
טאָג, די ארבעט... אינדערפרי, שפייזן די עופות... דערנאָך, אַביסל
אויסרייטן מיט דושקא; ער לאָזט זיך דאָך פון קיינעם נישט צוכטן!
דערנאָך אין גאַרטן, די מוראַשקעס פאַרטיליקן, דערנאָך... — עס
בענקט זיך דאָך! צו שווערע ארבעט לאָזט מײך דער טאַטע נישט
צו... טאָ שפילן איך זיך און טראַכטן...

— ב ר ו ך : פון וואָס, פון וואָס טראַכסטו?

ש ר ה ' ק ע : פון... יא, ווי אזוי עס איז מיר געקומען אויפן געדאנק פאר דיר א נארטל אויסצוהעפטן; איך האב דיך אַמאָל גע- זען אויף דעם יונגן לאָשיק רייטנדיק. ער איז מיט דיר געפלוניגן ווי א שטורם־ווינט איבער גריבער און צוימען און ביי יעדן ווילדן שפרונג, האָט מיר ס'האַרץ געקלאַפט, עס האָט מיר געשיינט, אַז אַט־אַט, און ער וואַרפט דיך אַראָפּ... נאָר דו ביזט אזוי פעסט און זיכער געזעסן אויף אים... דו האָסט דעמאָלט אונטער דעם גאָלד־ גלאַנץ פון דער זון אזוי מאָדנע אויסגעזען... איז מיר פּלוּצלינג גע- קומען אויפן זינג פאר דיר א שיינעם רייט־נארטל אויסצוהעפטן...

ב ר ו ד : (נעמט זי ארום) ביזט א וואוילע מויד! איך וועל דעם נארטל אָפהיטן ווי אַן אויג אין קאַפּ. נאָר אַמאָל, אַמאָל, ווען איך וועל פאָרן צו מיינע חברים אין די שכנהשע קאַלאָניעס, וועל איך אים אָנטון און זאָלן זיי זען וואָס שרה'קע האָט פאר מיר גע- מאַכט; זאָלן זיי זען וואָס שרה'קע קאן!... שרה'קע! מיין האַרץ צאַפּלט זיך אין מיר פון פרייד! איך מוז דיך צעקושן! (פרעסט זי צו זיך, וויל זי קושן).

ש ר ה ' ק ע : (שטייט אויף, פאַרשטעלט אים מיט דער האַנט ס'מויל) האַהו!... נישט געאויילט זיך, דאָס מוז מען לאָזן אויף יום־טובּ!... ב ר ו ד : (געטראָפן) ביזט א שלעכטע...

ש ר ה ' ק ע : ביזט א ווילדער, ברוך'קע. נישט בהנח האָט מיר דער טאַטע געזאָגט, איך זאָל זיך פאר דיר היטן... ב ר ו ד : וואָס הייסט דו זאָלסט זיך היטן? ש ר ה ' ק ע : זע נאָר ווי ער האָט זיך דערשראָקן! איך דאַרף זיך נאָר היטן ביז ס'וועט עפעס זיין צווישן אונז; דעמאָלט וועט זיין יום־טובּ...

ב ר ו ד : טאָ וואָס פאַרבּרענגט מען? איך זאָג מיין טאַטן, דו הערסט, שרה'קע, איך זאָג מיין טאַטן, אַז איך וואַרט נישט מער! זאָל מען שטעלן א חופּה כרת משה און ס'וועט זיין יום־טובּ! שרה'- קע! איך וועל דאָך צעפלאַצט ווערן!...

ש ר ה ק ע : גיי, ביזט א ווילדער... (עס הערט זיך קלמנס קול)
 אוי, דער טאטע גייט! ... (כאפט דעם גארטל, שנעל אפ אין שטוב).
 ק ל מ נ : (הינטער דער בינע) צעשפילט זיך דאָס יונגע בלוט...
 י ו נ ה : אָנגעטון ווי קלמו, נאר רויטע האַר און באַרד, ערטער־ווייז
 גראַ, קומט אָן, נאָר אים קלמו) אזוי... ביזטו גאָר דאָ... (בלויבט שטיין,
 באַטראַכט ברוד'ן).
 ב ר ו ד : (שפילט זיך מיט דער רייט־בייטש).
 י ו נ ה : האָסט שוין גאָרנישט וואָס צו טון? ...
 ב ר ו ד : (געפאסט) הערסט, טאטע? איך וויל א סוף מאַכן
 דערצו. איך קאן לענגער נישט וואַרטן...
 י ו נ ה : וואָס קאנסטו דאָס נישט וואַרטן און צו וואָס
 ווילסטו א סוף מאַכן?
 ב ר ו ד : איך וויל חתונה האָבן!
 י ו נ ה : האָ? וואָס זאָנסטו, קלמן, צו דעם ווילדן לאַשויק?
 ק ל מ נ : וועמען האָסטו דיר דאָס אָנגעקליבן?
 ב ר ו ד : ווי הייסט וועמען? שרה'קע! וואָס האָסטו זיך
 באהאלטן? — טאטע, א סוף מוז עס נעמען. איך וויל חתונה
 האָבן!
 י ו נ ה : (כאפט זיך צום פאסיק) יונגאטש! אַהיים צו דער אר-
 בעט! — האָט זיך אים פאַרגלוסט אינמיטן דרינען חתונה האָבן...
 אַהין! אויפן פעלד! ...
 ק ל מ נ : (האלט אים צוריק) נרנ, נישט גע'כעסט זיך. ווייז
 נישט ארויס דעם כהן, צדיק מיינער. דו אין זיינע יאָרן, האָסט
 זיך נישט געריסן פון די כאַלאַבליעס?
 ב ר ו ד : איך שרעק זיך נישט, טאטע. איך וועל נישט אר-
 בעטן, איך וועל נישט עסן, איך וועל נישט... איך וויל חתונה האָבן!
 י ו נ ה : (אין כעס, וויל ארויסרייסן אן אייווערנעם שטאַנג) שווייב!
 פרנסה קאנסטו שוין געבן? (קלמו באַרוואַקט אים).

ברוך : וואָס, איך קאן נישט ? ווער צעאקערט, ווער פאר-
זייעט די פעלדער ? דו ביזט דאך שוין...

יונה : (רייסט זיך) לאָז מיך ! איך וועל אים אַ ביזן איבער-
ברעכן !...

קלמן : האָהאָ ! דער כהן האָט זיך שוין אין אים צע-
שפילט...

שרה'קע : (קומט ארויס מיט אַ טישל, שטעלט עס אוועק נעבן
דער באַנק) שוין ווידער אָנגעצונדן די געמיטער ? גייט אָהער, זעצט
איך בעסער פּרינקען אַ מאַמע.

יונה : (קומט אויף שרה'קע, באַרויאַקט זיך) האָסט אַ מזל...
(זעצט זיך אויף דער באַנק, קלמן נעבן אים).

קלמן : ברענג אַרויס עפעס צום פאַרבייסן. (שרה'קע אַפּ).

ברוך : (שטייט אָנגעשפּאַרט און גאַלפּאַן, שפּילט זיך מיט דער
בייטש).

יונה : קום אָהער תּכּשיט מיינער...

ברוך : (ווי נישט הערנדיק).

קלמן : האָסט זיך נישט וואָס צו שעמען, קום אָהער...

שרה'קע : (קומט ארויס מיט אַ שטול, אַ טעלער קיכלער, שטעלט
עס אוועק, צוריק אַפּ).

יונה : מען בעט'ן צום מנין, האַלט ער זיך דערונטער...

קלמן : לאָשיק, מאַך נישט קיין פּוילע שטיק, קום אָהער.

ברוך : (קומט צו, זעצט זיך אויפן שטול) איך באַשטיי אויף
דאָס מייניקע...

קלמן : ווער זאָגט דיר דען עפעס ?

יונה : ווי הייסט, ווער ס'זאָגט ? וואָס איז, איך בין קיין

טאַמע נישט ? ווער האָט אים אויפגעהאַדעוועט, ווער ? ...

קלמן : (בייזער) איז וואָס, געפעלט איך אפּשר נישט
מיון יחוס ?

שרה'קע : (קומט ארויס מיט אַ טשייניק זידנדיק וואסער און

מאמע'כליב, מאכט א מאמע, גיט יונה'ן און שטעלט דעם טשייניק אויפן טיש.
ווען יונה טרינקט אויס, גיסט ער אן פאר קלמנעו, קלמן פאר ברוד'ן און אזוי
ווייטער ארום און ארום).

י ו נ ה : (טרינקט) וואָס איז, א רב בין איך ?

ק ל מ נ : א געזונט זאָל אויף דיר קומען ! וואָס מאַכסטו
ווידער אַזעלכע שטיק ?

ש ר ה ' ק ע : (אפ איז שטוב, א ווילע שפעטער באַווייזט זי זיך ביי
א שטיקעל אַוועקגעשאַרט פאַרהענגל, קוקט זיך איבער מיט ברוד'ן).

י ו נ ה : איז דען אויסער יהוה נישטאָ וואָס אדורכצורעדן ?
אַזוי גלאַט וועלן צוויי יונגע צוצאקעס נעמען און חתונה האָבן...
און פרנסה ? ...

ק ל מ נ : וואָס קלערסטו ווידער ? איך וועל מיין שרה'קען,
מיין אויג אין קאָפּ, גלאַט ארויסשטעלן פון שטאַל און לאָזן זי הפקר
אויפן ווינט ? וועמען האָב איך דען אויסער איר ? — מייענע צוויי
זיין האָבן דאָס פּעלד, די בהמות מיטן טאַטען אַוועקגעוואָרפן, די
שטאָט האָט זיך זיי פאַרוואַלט, זענען זיי נישט מער מייענע זין...
(ווייט אפ א טרער) מיין אידענע... (שטייט אויף) נישט באַשערט גער
ווען איר דער נחת... (דרייט זיך אַוועק, ווישט די טרערן, זעצט זיך צוריק)
און שרה'קע, דאָס איז דאָך מיין אויג אין קאָפּ. ווען דו זעסט,
דושקא האָט זיך היינט צעקאפּריזעוועט און האָט מיר אַ האַלבן
אַסל אריינגעכאַפט; א יך האָב אים נישט געקאנט בייקומען, איז
זי צוגעקומען און קיין רגע האָט נישט געדויערט ווי זי האָט אים
אַפּגעריסן פון מיר... אַ מויד, אַ כּוואַט ! ...

ב ר ו ך : (האַט אויסגעטרונקען די מאַמע, שטייט אויף).

י ו נ ה : וואו גייסטו ?

ב ר ו ך : כּ'גוי כאַפּן „סאַס'ן“, כּ'האַב אים דאָ אַפּגעלאָזן...

*(88)

י ו נ ה : (טרינקט) איך האָב דען עפעס צו שרה'קען ? מען
דאַרף דאָך אַבער טראַכטן וועגן מאָרגן !

ק ל מ נ : האב איך דאך געזאגט; כ'וועל זי אזוי נישט ארויס-
שטעלן...

י ו נ ה : מיין ברוד, מוזטו וויסן, איז נישט אכירוער... ער
איז מיין זון; און ארבעטן קאן ער, אויף מיר אזא יאָר.

ק ל מ נ : פאָר מיר דארפסטו אים לויבן? הער, איך האָב
בארעכנט. איך פארשרייב אויף שרה'קעס נאָמען 50 העקטאר לאַנד,
אויסערדעם עטלעכע פערד, בהמות...

י ו נ ה : (שטייט אויף, ברונז) אָט האָסטו דיר, 50 העקטאר! ...
איך האָב געוואוסט וואָס דו ביזט, נאָר אז דו ביזט אזא דבר-אחר...

(נייט צו רעכטס) ברוד'קע! ...
ק ל מ נ : פונדעסטוועגן דארפסטו זיך נישט אזוי צערעווען;

וואָס האָב איך דיר דאָ... איך האָב דיר די קרוין געריט? ...

י ו נ ה : (שרייט) ברוד'קע! שנעל אַהיים! ...

ק ל מ נ : אַ כעסן איז ערגער פון אַ משוגע פערד! ... וואָס
האָסטו זיך גענומען רייסן ווי אַ הונט אויף דער קייט?

י ו נ ה : אַ הונט ביזטו קודם אַליין. 50 העקטאר... דאָס איז
מ י י ו זון! איך האָב אים אויפגעהאָדעוועט! וואָס איז פאָר
אים 50 העקטאר?

ק ל מ נ : לאַזט זיך דאָך רעדן! וועל איך געבן 60
70, דו ווייסט דאָך וואָס איך פארמאָג; ווילסטו מיר דען די ווייס-
לעכץ פון די אויגן ארויסנעמען?

י ו נ ה : (בארוואקט זיך, גייט צוריק אויף זיין פּלאַץ) זאָל איך
דיין כפרה ווערן, אויב איך וויל דיר אַן עולה טון...

ק ל מ נ : טאָ וואָס וואַרפסטו זיך ווידער אזוי? ברונזט זיך
און זידלסט...

י ו נ ה : ווער וואַרפט זיך און ווער זידלט זיך? איך רעד
דאָך ווי אַ מענטש!

ק ל מ נ : הכלל, איך פארשרייב אויף מיין מאַכטערס נאָמען
אַ העלפט פון מיין פארמעגן. איז דיר גוט? — און דו...

י ו נ ה : וואָס, וואָס איך ?
 ק ל מ נ : ווי הייסט, דו ווילסט זיך אינגאנצן ארויסדרייען ?
 י ו נ ה : (שטייט אויף אין כעס) אפשר זאָל איך דיר נאָך צו-
 צאָלן ? הער נאָר דאָ, איבערשרייבן אויף דער טאַכטערס נאָמען !
 און אויף ברוד'ן האָסטו, הייסט עס מורא ! וואָס איז, אַ ווילדער
 איז ער ? דאָס איז מיין זון ! איך האָב אים אויפגעהאָדעוועט !
 (גייט צו רעכטס) ברוד'קע !... דו הע-ע-ער-סט ? דיין געביין זאָל
 דאָ מער נישט אהערקומען !...
 ק ל מ נ : (גייט צו נאנט צו יונה) דו הערסט, ביזט אַ רויטער
 רוצח און אַ גרויסער חזיר דערצו !...
 י ו נ ה : וועמען זאָנסטו דאָס ? מיר ? קוקט נאָר אָן דעם
 צדיק, מען קאן דאָך אין דיין ליכטיקער צורה נישט אריינקוקן !
 (שטופט אים אַפּ, קלמו ווערט זיד).
 ב ר ו ד : (קומט אַ) האָהו !... די אלטע האָבן זיך שוין צע-
 בריקעוועט... נה, שוין גענוג !... (טויט זיי פאנאנדער).
 י ו נ ה : (רייסט ברוד'ן ארויס די בייטש, גיט אים אַ שמיץ)
 די מינוט זאָלסטו אַהיימגיין ! איך וועל דיר די ביינער איבערברעכן
 אויב דו גייסט נאָך א י י נ מ אָ ל דאָ אַהער ! (שטופט ברוד'ן אַפּ)
 הע-הע ! האלט זיך מיט דיין טאַכטער ביז איך וועל דיר צוצאָלן
 צון איר... (אב).
 ק ל מ נ : בלייבט שטיין אפהענגיק, קראצט זיך אין קאפּ, דרייט
 זיך אויס, דערזעט ער שרה'קען ביים פענסטער אַ וויינענדיקע) טראָג דאָס
 אלץ אריין.
 ש ר ה ' ק ע : קומט ארויס, נעמט איינציק אריין די כלים, טיש
 און שטול, איז דער צייט דרייט זיך קלמו גערווען הייז און צוריק, ביז ער
 זעצט זיך אויף דער קופע, פאַרמראַכט).
 ק ל מ נ : (שטייט האַסטיק אויף) דו הערסט שרה'קע ! זיין
 געביין וויל איך דאָ מער נישט זען !... דערזעט זי ווייטער אַ וויינענדיקע
 ביים פענסטער) שרה'קע, וואָס איז מיט דיר ? קום נאָר ארויס...

י ש ר ה ' ק ע : (קומט אַרויס, גייט צו טרויעריק, שוויינט).
ק ל מ ן : דו מאכסט מיך פאר א לעמעשקע... איך וואָלט דאָך
איב דאָ די ביינער צעבראַכן! איי, א געזונט אויף דיר! ביסטו א
מזיק... (נלעט איר דעם קאפ) וואָס שעמסטו זיך? ווילסטו אים טאָקע?
י ש ר ה ' ק ע : (צעוויינט זיך).

ק ל מ ן : (כאפט אַ זאטל, וואַרפט אים מיט כעס אויף דר'ערד)
אַז דער רוה זאָל אים נעמען, דעם רויטן רוצח! (אַפ אויף רעכטס,
עס הערט זיך זיין שרייען:) יונה! יונה! שטעל זיך אָפּ—
איך גיי צו די—ר!...

י ש ר ה ' ק ע : (גייט אַרײַז אין שטוב, קומט באלד צוריק אַרויס,
באַטראַכט דעם זיידענעם גאַרטל, זעצט זיך אויפן באַנק, צעוויינט זיך).

ב ר ו ך : (באווייזט זיך פון לינקס, דערזעט שרה'קע, שפּרינגט ער
צו, כאַפט איר האַנט) שרה'קע, פע! וויינען גאָר... ווער הערט זיי דען,
ווער?

י ש ר ה ' ק ע : ביזט גאָר דאָ? און פון דער זייט...
ב ר ו ך : איך האָב זיך געזעצט רייטנדיק, בין איך ווי אַ
פּײַל געפּלוויגן, האָב איך פּלוצלינג גענומען פּילן, אַז דו ביזט איצט
טרויעריק... האָב איך אויסגעדרייט, אריבערגעשפּרונגען די אַלאַמ-
ברעס, און דורכן טראַקט צוריקגעקומען. — וואָס האַלסטו עפעס
דעם גאַרטל?

י ש ר ה ' ק ע : גאַרנישט... אזוי... מעסט אים צו...
ב ר ו ך : אוי, שרה'קע! אַ גדולה זאָל אויף דיר קומען!
(מיט אַז דעם גאַרטל) זע נאָר ווי ער פאַסט מיר!

י ש ר ה ' ק ע : דו האַסט אַ שלעכטן טאַטן...
ב ר ו ך : אַז ווער פרעגט אים דען? וואָס איז, איך האָב
גישט צוויי געזונטע הענט? איך קאן נישט אַרבעטן מיטן אַקער?
שרה'קע! זאָל איך שוין ווערן די כפרה, אויב איך וועל נישט מיט
דיר חתונה האָבן, און טאָקע באלד! דו הערסט, שרה'קע, איך קאן
לענגער אָן דיר נישט לעבן! אַ שד זיצט אין דיר! דו האַסט מיך

פארכישופט! — א, זע נאָר, שרה'קע, דער גארטל! איי, שרה'קע!
איך קאן לענגער נישט אויסהאלטן! ... (כאפט זי ארום, קושט זי, עס
הונקט אז טונקל ווערן).

ש ר ה ' ק ע : (כאפרייט זיך) מ'טאָר נישט... דאָס מוז מען
לאָזן... ברוד'קע... לאָז אָפּ...

ב ר ו ד : וואָס מוז מען לאָזן? איך וויל נישט. איך לאָז
דיך נישט אָפּ! ... (קושט זי, שרה'קע וויל זיך באַפרייען, ראַנגלט זיך, ענד
לער פאַרלירט זי זיך, לאַזט אַראָפּ דעם קאָפּ אויף זיין ברוסט. — וואָס אמאל
טונקעלער).

ב ר ו ד : אזוי... איצט וויל איך דיר יעדעס בינדל אויס-
קושן... מיינע וועסטו זיין... טוליע דיך צו צו מיר... היינט איז
אונזער יום-טוב!... איצט האָט זיך אונזער יום-טוב אָנגעהויבן און
אייביק וועט ער זיך ציען... שרה'קע, זאָג... האָסט מיר ליב? ...

ש ר ה ' ק ע : (ווי איז חלום) זער, זער ליב... (טוליעט זיך צו
טערדיק צו אים).

ב ר ו ד : (נעמט זי אויף די הענט, ווייגט זי) איך שטאַרב פאַר
דיר! איך בין די כפרה...

ש ר ה ' ק ע : (כאפט אים ארום האַלץ, קושט אים) ברוד'קע... יום-
טוב... יום-טוב איז איצט... נעם מיר... דריק מיר פעסט צו זיך...
פעסטער... איך בין דיין... דיין...

ב ר ו ד : (האַלט זי אויף די הענט, שטייט אויף, קוקט זיך אום, עס
איז שוין גאנץ טונקל. — טראַגט זי פאַמעלעך אריין אין שטוב, אַפגייענדיק):
איצט איז יום-טוב... אונזער יום-טוב... יום-טוב...

פ א ר ה א נ נ

באַסאוויילכאַסא, (ענטרע ריאַם) 1923.—

אין פעלד־שפיטאל

א בילד אין איין אקט.

פארלאג

„דער קונדאם“

בוענאָם איירעס, 1933.

פאר שווינען:

(פארוואונדעטע זעלנער) } איינהאנטיקער
דער בלינדער
דער מיטן קאפ-שום
הערמינע (קראנקן-פלענערן)
מיליטער-דאקטאר

האנדלונג : אין א באראק-שפיטאל נישט ווייט
פון מלחמה-פראנט.

צייט : אין אנהויב פון פערטן מלחמה-יאָר.

די בינע שטעלט פאר א הילצערנע, פון ברעטער צונויפגעשטעלטע קאמער, אין אלע פיר ווינקלען — פון ברעטער אימפראוויזירטע בעטיגעלעגערס, צווישן די צוויי בעטן אין דער טיף — א פענסטער-לאך אויפן פעלד ארויס, וואס בעת א שלעכט וועטער ווערט עם פארשטעלט מיט דעם שטיק צוזאמענגעצויגענע לייונט, וואס איז צוגעפעסטיקט ביי דער זייט.

רעכטס און לינקס — טירן און ווייטערע חרדים פון דעם זעלבו באראק. אינדערמיט שטוב — א טישל אויף וועלכו עם ליגן אנגעווארפן וואסן און באנדאזשן און א גלעזערנע פושקע מיט פארשידענע אפעראציע-אינסטרומענטן. עם הערן זיך ווייטע אפגעהאקטע טענער פון פארלאמענטאריע-ריסינגנאלען, דער פארהאנג גייט אויף.

אויפן געלענער פארנט לינקס. זיצט „דער בלינדער“. רעכטס. לינג אן בא- וועגונג מיט לערערנע פאסן צום געלענער צוגעפעסטיקט — דער מיטן קאפ-שום. רעכטס. דאס געלענער איז דער טיף איז צווארפן איז אומארדנונג. אירער דעם געלענער אויף דער וואנט, הענגט א הילצערנער קרוציפיקס. פון צייט צו צייט הערט זיך א ווייטער שאס אדער דער דומפער אפקלאנג פון אן עקספלאדירטן שראפנעל. פארנאכט:

א י י נ ה' א נ מ י ק ע ר :

(שטייט ביים פענסטער און קוקט פארהלומט אויף די פעלדער)

זעט, קינדער!

ווידער קומט שניט-צייט!

אין דער צייט

האָב איך יעדעס יאָר קאָרן געשניטן

און אין שפייכלער געזאמלט

און כאַטש די גערעמעניש איז געווען פאַרשירן

האָב איך פאַרט געלעבט פריי און צופרידן...

נאָר לאַנג איז שוין פון דאמלט,

פון מיון ווייב בין איך אָפגעשיידט,

פון מיון פעלד בין איך ווייט,

איך בין אויף א פעלד וואו מען זיי'ט

מענשליכע בלוטן.
 דער מלחמה-פלאקער
 האָט צעשמאַלצן דעם אַקער
 און וויסט איז אַרום,
 קיין גרעזל, קיין בלוט...
 ס'שפּאַצירט דער מלאך-המות
 מיט זיין שנייד-מעסער
 אין די אויסגעגראָבענע „ראָוועס“
 און מאַכט ס'בלוט-באָד גרעסער...
 קוקט אייך צו!
 דער הימל איז פונקט אזוי בלאָ
 ווי צוריק מיט דריי יאָרן... —
 נאָר וואָס פון דער ערד איז געוואָרן!
 זעט, קינדער!

ד ע ר ב ל י נ ד ע ר :

איך בין אַ בלינדער...
 שוין קיינמאָל וועל איך זען
 גאָטס געבענטשטע ערד
 מיט אירע גערטנער און פלעצער
 וועלכע די מלחמה-העצער
 האָבן חרוב געמאַכט...

(פרעסט אַ פעקל בריוו צום האַרצן)

און זי... פרידאָלינא...
 שוין קיינמאָל וועל איך זען
 דעם גלאַנץ פון אירע אויגן...

(עס הערט זיך אַ שאַס)

ד ע ר מ י ט ן ק אָ פ - ש ו ן :

ווייל זיך באַפרייען פון געלענער)
 וואָס איז דאָ געווען?

ווער איז דאָ דורכגעפֿלויגן ?
האָהא! איך האָב אָבער געוואוסט
אַז זי וועט קומען! ...
הערמינע!
דריק מיך צו דיין ברוסט,
זע, מיר זיצן צווישן בלומען!
הערמינע! הער—מי—נע!
לאָזט מיך צו הערמינען! ...

(ווייל זיך באַפרייען פון די פאַסעו).

א י י נ ה א נ ט י ק ע ר :

ער איז פון זינען... —
ווען איך זע די צרות פון אַרום,
טראַכט איך,
וועלכע זענען גרעסער ?
און איך טראַכט : —
צי וואָלט נישט געוועזן בעסער
ווען איך בין ווי יענער
מיט אַ דורכגעשאַסענעם קאַפּ ?
און כאַטש דער אומגליק איז נישט קלענער
איז אָבער אַ טרייסט,
וואָס נישט דו ווייסט
נישט דו באַגרייפסט
ווי ווייט דער אומגליק האָט דיך געטראָפּן...

ה ע ר מ י נ ע :

(קומט אַריין)

קינדערלעך, שוין צייט צו שלאָפּן.
די נאַכט פאַלט צו
און ווער נאָך אזוי ווי איר
נויטיקט זיך אין רո? ...

(מאכט אין ארדנונג ס'געלעגער לינקס און פירט צו דעם איינהאנטיקן)

ב. ל י נ ד ע ר :

איך ווינטש אז דאָס זאָל זיין

מיין לעצטע שעה...

עס קומען נעכט,

עס שווינדן טעג

און איך ווייס נישט דעכט

אין וועלכער צייט איך לעב...

(שטייט אויף, טאפט ארום זיך די לופט און גייט ביז צום טיש)

ה. ע ר מ י נ ע :

אכטונג!

דער טיש שטייט אין וועג!

(פירט אים צוריק צום בעט)

א. י י נ ה א נ ט י ק ע ר :

איך ליג און טראכט : —

ווי אזוי

איז דער אומגליק געשען ?

— א שרעקלעכע נאכט

איז עס געווען ! — — —

מיר זיינען אין פוקס-לאך געלעגן

צוגעפרעסט

איינער צום צווייטן

מיט קיין גליד נישט צו באוועגן...

און ערגיז פון ווייטן

האָט אַ שדיס-טאָנץ

באגלייט פון קאנאנען-מוזיק

געווילדעוועט,

און פלוצלינג :

אַ קראַך !

און עס מישט אונז צונויף
 ווי אין א שמעליץ-מאָפּ...
 ווען איך הויב זיך אויף,
 זע איך לעבן מיר א זאך,
 דאָס איז מיין האַנט.
 איך האָב זי דערקענט
 דורך א צייכן אויפן אַרבל...
 און האַרט ביי דער וואַנט,
 דער מיטן דורכגעשאַסענעם קאָפּ.
 און אַרומאונאָרום
 מענטשן צעשטיקלט
 ווי א גלעזערן שאַרבל...
 מיט מיין לינקער האַנט
 האָב איך די רעכטע איינגעוויקלט
 אין א שמוציק געוואַנט
 און א פאַר'חלשטער
 געבליבן ליגן...

מ י ל י ט ע ר - ד אָ ק ט אָ ר :

(קומט אַרײַן, באַטראַכט די קאַמער)

א שרעק וויפל פליגן!

אויב מען היט נישט אָפּ די ריינקייט,

היגעניע,

איז שווער אַ קרענק צו באַזיגן...

(באַטראַכט דעם איינהאַנטיקן, הערמינע הינטער אים מיטן רעצעפט־בוך)

נו, דו ביזט שוין פעאיק

צום טראַנספּאָרט.

א י י נ ה א נ ט י ק ע ר :

הער דאָקטאָר...

מ י ל י ט ע ר - ד אָ ק ט אָ ר :

קיין וואָרט!

א פעלד־שפיטאָל איז דאָ,
איז קיין פלאץ נישטאָ
געזונטע צו פלעגן...

א יינהאנטיקער:

איין וואָרט וויל איך פרעגן...

מיליטער־דאָקטאָר:

נישטאָ אין צייט פון מלחמה
ביים זעלנער קיין ווילן.

מיטן ווילן פון קייזער

דארף מען זיך נישט שפילן.

אָפגעלעגן דריי וואָכן,

גערייניקט די וואונד,

גערייניקט דעם קנאָכן,

מוז מען דיך ווייטער שיקן.

היינט האָט אויפן פראָנט

באָגינען אַ נייע מהומה,

וואַרטן שוין דרויסן

מילד גערעדט,

אַנדערע צען אויף דיין בעט...

(גייט ווייטער צום צוואַרמשטעם נעלענער)

שוועסטער! שוין גענוג

געלופטערט דעם געלענער!

געשטאַרבען, פאַרפאַלן.

מלחמה איז נישט

אַ שפיל אין באלן...

באלד דארף מען אַנדערע ברענגען...

הערמינע:

און דער קרייץ זאָל ווייטער הענגען?

דאָקטאָר:

(באַטראַכט שוין דעם מיטן קאַפּ'שום)

נעם אראָפּ,
 און הענג אים אָט-אָ-דאָ
 איבער זיין קאָפּ,
 ווייל זיינע מינוטן זענען געצויילטע...
 ד ע ר מ י ט ן ק אָ פּ - ש ו ם :
 אָ, דו אויסדערוויילטע!
 הערמינע מיינע!
 באַגליק מיך מיט אַ קוש
 פון די רויטע ליפלעך דיינע!...
 ה ע ר מ י נ ע :

(פאראינטערעסירט, ווייל באטראכטן דעם קראַנקן, מוז אכער נאַכגיין
 נאכז דאקטאר, וועלכער באטראכט שוין דעם בלינדן).
 ד אָ ק ט אָ ר :

נישט אין דאָקטאָרס מאַכט
 צו מאַכן אים זעאיק... —
 דער פּוֹלם — נאָרמאַל,
 טעמפּעראַטור — געפאַלן,
 טראַנספּאָרט פעאיק...

(גייט אפּ רעכטס)
 ד ע ר מ י ט ן ק אָ פּ - ש ו ם :

(קרעכצט)
 הע—ר—מי—נע...

ב ל י נ ד ע ר :
 צי פּילט איר כאַטש
 מיין שנאה?
 וואו ווילט איר מיך פאַרשיקן?
 אַ בלינדן!
 ה ע ר מ י נ ע :

(נלעט אים)
 קינדער...
 קינדער...

איז דען א הילוף,
אן א האנט, אן א פוס,
אָדער א בלינדער ?
וועסט אהיימקומען...
זיין צווישן אייגענע...
לעב און האָף !
און האָסטו וואו א כלה
וועט זי דרך נישט
פארלאָזן...

(פארפאקט אים די זאכן און עסכלים)

ב ל י נ ד ע ר :

וואו ווילט איר מיך פארשיקן ?
איך וועל דאך מיין כלה
שוין קיינמאל נישט זען !
מיינע בליקן
וועלן זיך שוין קיינמאל
נישט קוויקן,
מיטן גלאנץ פון אירע גאלדענע האָר...
איך וועל שוין קיינמאל
נישט האָבן דאָס גליק
צו זען איר פארליבטן בליק !
און ווי לאנג עס איז גאָר ? —
קוים א יאָר
ווען איך האָב זיך
מיט איר אָפגעזעגנט...
לאנג איז זי מיט מיר
אין גאָס געשטאנען,
כאָטש עס האָט גערעגנט...
עס האָבן אונז געפעלט ווערטער

מיט וועלכע זיך צו טרויסטן,
איז זי געשטאנען און געקוקט...
און אויסרופנדיק — מיין באשערטער!
האָט זי זיך צעוויינט
און אין מיינע אָרעמס געפאלן...

ה ע ר מ י נ ע :

עס איז נאָך גאָרנישט פאַרפאַלן...

ב ל י נ ד ע ר :

גיב מיר דיין האַנט...

צי פילסטו ווי טיף

עס איז מיין וויי?

זע, אַ פעקל בריוו...

דריי מאָל אין טאָג

האָב איך יעדן בריוו געלעזן;

ביז... יאָ... ווי אזוי איז עס געוועזן?

— — — איך בין געשטאנען אויף מיין פאַסטן

און מיט מיין בליק, צום שונא

די ווייטקייט געמאַסטן

און פלוצלינג: פלעמלעך אזוינע

און אַ ציטערניש

האָט די ערד צעטרויסלט

און מיך צונויפגעפלאָנטערט

מיט דראָט, ערד און שטיינער

ביז איך בין געבליבן ליגן

פאַרשאַטן פון אַ באַרג...

ווען איך בין צו זיך געקומען

האָב איך מיטן קאַרג

געוואָלט די ערד אונטערהויבן,

נאָר פון אויבן

האָט זיך געהערט אַ ברומען

מען האָט שוין געגראָבן...

(פאַרהלומט)

מען פאַרעט זיך אַרום מיר
און איך הער
מענטשלעכע שטימען,
איינער גלעט מיר צערטלעך,
איך זע נישט ווער.
די קאָפּערטלעך
פון מיינע אויגן זענען אָפּן,
איך פיל עס
און פאַרשטיי דעם אומגליק
וואָס האָט מיר געטראָפּן...

(הערמינע פירט אים צו דער טיר, ביים איינהאַנטיקן שמעלן זיי זיך אָפּ)
א י י נ ה א נ ט י ק ע ר :

(פאַקט מיט איין האַנט די זאַכן)

זייט געגרוסט!...

ב ל י נ ד ע ר :

כאָטש דער וואונטש
זעט אויס ווי חזק
פיל איך דיין אויפריכטיקייט...
אַ דאַנק דיר...
מעג דאָס לעבן אַרום
זיין ווי בריוויק
וועל איך קיינמאָל זען
איר ליכטיקייט...
זייט געגרוסט!...

ה ע ר מ י נ ע :

פירט ארויס דעם בלינדן. ביידע אָפּ)

א י י נ ה א נ ט י ק ע ר :

עם ווערט אומעטיק
 און פוסט...
 ארויס פון דער היים
 מיט צוויי געזונטע הענט,
 צוויי וועגן תבואה
 האָב איך געקענט
 אין איין טאָג אויסדרעשן!
 און היינט... אַ קריפּל.
 קיין כּח — אויף אַ רפואה,
 סײַדן, אַ ליכט פאַרלעשן...
 דער מינע:

(קומט אַרײַן)
 צונופגעפאַקט?
 מען דאַרף זיך אײלן;
 ס'איז פּוּל דער טראַקט
 מיט פאַרוואַנדעטע,
 קוים דערשלעפּטע
 פון עטלעכע מײלן...
 אײַנהאַנטיקער:

פאַרפאַקט,
 נאָר נישט פאַרבונדן.
 דאָס שטערן מיר די וואַונדן.

(הערמינע פאַרבינדט די זאַכן בעת דער אײַנהאַנטיקער גײט

צו צו דעם מיטן קאַפּיטום)

דאַרף מען זיך געזעגענען...
 צוזאַמען חדשים-לאַנג
 די ערד געגעסן
 און אפּשר קײנמאָל מער
 זיך נישט באַגעגענען... — — —
 אַ טרוימער געווען;

אונטערן גרעסטן קוילן-האָגל
 פלעגט ער שטיין
 און טראַכטן
 וועגן סאָלדאטן-וואָגל
 בעת מלחמה...
 אַ פּאָעטישע נשמה...
 רוצייט אין די אַקאַפּעס
 האָט ער לידער געשריבן ;
 אויפן פעלד זענען זיי זיכער געבליבן...
 יעדן טאָג האָט ער געמאַכט
 אַ נייע אַנטדעקונג :
 אַז מלחמה איז נישט מער
 וו'אַ קאַפּריזונער דועל צווישן גרויסע,
 מעכטיקע טיראַנען,
 און אנשטאַט זיך אליין
 צוימען זיי ס'פּאָלק אין שפּאַנען...
 און נאָך עפעס מאָדנע ווערטער,
 וואָס מיר האָבן קוים פאַרשטאַנען...

ה ע ר מ י נ ע :

ווער איז ער ? פון וואַנען ?

א י י נ ה א נ ט י ק ע ר :

פון אַ שטאַט ביים דניעסטער.
 געווען פון חברים דער בעסטער ;
 גאַנץ אָפט פאַר אַלע בריוו געשריבן,
 אַלעמאָל זיין בלה דערמאַנט,
 אזוי וואָרם וועגן איר גערעדט
 ס'האַט אַזש אונזערע הערצער געגלעט...
 אַ שרעק ווי ער פלעגט זי ליבן !
 ער וואָלט געווען אַן אַמאַנט

צו פארשפילן א מדינה
פאר א שמייכל
פון זיין הערמינע... — — —
היינט ליגט ער דא
דעם קאפ צעשאסן...
אפשר שוין זיין לעצטע שעה...
ה ע ר מ י נ ע :

דער דאקטאר האָט געזאָגט :
— „א טויט - קאַנדידאַט“...
א י י נ ה א נ ט י ק ע ר :
שוין גענוג זיך אָפּגעפּלאָגט ;
זייט געגרוסט, קאַמעראַד !...!

(הערמינע מיטן איינהאַנטיקן אפ.)

ד ע ר מ י ט ן ק א פ - ש ו ם :

(קוקט זיך ווילד ארום, רייסט זיך פון געלעגער, שלעפט די פאסן ביז
ער באפרייט זיך פון זיי, טראכט וואס צו טון, אינסטינקטיוו באשליסט
ער אבער זיך צוריקצולייגן, ווערט רואיק)

ה ע ר מ י נ ע :

(קומט אריין, מאכט גלייך ס'געלעגער אונטערן קרייז וועלכן זי נעמט
אראפ, גייט צו צום זעלנער מיטן קאפישום) :

מאָדנע...

א לאַנגע צייט צווישן קראַנקע,
טויטע און האלב טויטע,
נידעריקע, הויכע,
שיינע און מיסע,
דיקע און שלאַנקע,
צוגעוואוינט זיך...
איינעם א פרישן באַנדאַזש,
דעם צווייטן —
טרייסט־ווערטער זיסע...

און דאָ פעלט קוראזש
 צו אים זיך דערנענטערן...
 א פּאָעט...
 גערעדט וועגן אמת, —
 א קרבן פון שקר...
 מאָדנע... ווי א רמז...
 זיין כלה — הערמינע, ווי איך...
 און איך, די וועכטערן הערמינע —
 ביי זיין טויטן בעט...
 א צופאַל? איז וואָס?
 פאַרט, עם שרעקט...

(עס ווערט טונקל, זי לייגט דעם צלם אויפן טיש, צינדט אן דעם
 נאַפּט־לאַמפּ, נעמט צוריק דעם צלם)

שאַ... ער שלאָפּט...
 אפשר חלומט ער און האָפּט?...

(שטעלט זיך אויפן ברעג געלענטער און הענגט דעה צלם איבער זיין
 קאפּ, גייט אַראָפּ, באַטראַכט אים צערטלעד):
 אָט ווייזט ער אַ שמייכלענדיקע מינע...

ד ע ר מ י ט ן ק א פ - ש ן ס :

הערמינע... הערמינע...
 מיין אוצר, מיין נשמה!
 זע, איך בין דיין חתן,
 צוריק פון מלחמה...

(נעמט ארום איר קאפּ, פרעסט אים צו זיין ברוסט. זי, ווי היפּנאָטיזירט

פון זיינע לעצטע בליקן, לאזט מיט זיך אַלעס טון):
 איצטער זענען מיר ווידער צוזאַמען...
 לעבן מיינס, צוזאַמען...
 לעש אין מיין האַרצן
 די הייסע פּלאַמען

פון מיין הייליקער ליבע...
בלעט מיט דייע זיידענע האָר
מיין היים, פארברענט פנים
און איך וועל דיר דערציילן
פון טעג פון טריבע
וואָס האָבן זיך געצויגן
דריי גאַנצע יאָר...
הערמינע...
ווייז מיר דייע אויגן,
וועל איך זיי קושן
און פארווישן
מיין אומענדלעך לייד...
אַ, הערמינע!
ווי עס רוישט אין קאָפּ
ווי עס צאפלט מיין האַרץ

(בלעט און צערטלט זי, הויבט איר אונטער דעם קאָפּ, קוקט
אין אירע אויגן)

ה ע ר מ י נ ע :

באַרואיק זיך, טייערער,
דו ביזט קראַנק...
ד ע ר מ י ט ן ק אָ פּ - ש ו ם :
וואָס פאַראַ געדאַנק!
מיר פאַרן אויף אַ שטילן אינזל
וואו קיין מענטש איז נאָך געווען
און דאָרט וועל איך
ווי אַ מאַלער מיטן פינזל
מאַלן די שוידער-בילדער
וואָס איך האָב געזען...

ה ע ר מ י נ ע :

באַרואיק זיך... ליבער...

דו ברויכסט רן,
דו ברענסט פון פיבער... —
וועסט ווערן געזונט...
ד ע ר מ י ט ן ק א פ - ש ו ם :
הערמינע, הארץ מיינס!
איך פיל אצינד
ווי מלאכים וואלטן ארום מיר געשוועבט...
אין הארץ אזוי פול
און אין קאפ אזוי לייכט...
ווי גרויס די פרייד!
איבערגעלעבט
און דערגרייכט!...

(רעדט וואס ווייטער אלץ שוואכער)
אין פארנאכטיקן דרימל
וועל איך דיר מיינע לידער זינגען...
אונטער פייער-צונגען
פון טויט...

(נאנץ שוואך)
הערמינע...
האלט מיר צו מיין קאפ...
עפעס אזעלכע פייערלעך דינע
ברענען מיר דעם מוח...
דריק מיך פעסטער צו זיך,
איך האב נישט קיין כח...
וואס איז עס?
איך פיל דיך נישט...
טוליע דיך צו מיין הארץ...
ווייז מיר דינע אויגן...

(קוקט איר אין די אויגן, געענדערט אין שרעק)

וואָס זע איך, בלוי ?
דוכט זיך, דיינע
זענען געוועזן שוואַרץ...

(אנטוישט)

א—וי...!

(כאפט זיך ביים קאפ, וואַרפט זיך אין קאָנוואַלסיווע ווייטיקן,
בלויבט אומבאוועגלעך)

ה ע ר מ י נ ע :

(הויבט אים אונטער דעם קאפ, צערטלעך)

זיי האָבן דיך נישט פאַרשטאַנען,
הערמינע — יאָ.

(גיט אים אַ קוש, לייגט אים די הענט אויפן האַרצן)
ס'איז אַ דועל פון טיראַנען!...

פ א ר ה א נ ג

ס צ ע נ י ר ז נ ג ע ז

ד י ק ל י א מ ש ע

פון מענדעלע מוכר ספרים

באארבעט אין 5 בילדער פאר דער בינע פון נחמיה צוקער

צווייטע אויסגאבע

פארלאג

„דער קונדאם“

בוענאם איירעם, 1933

אויפגעפירט דורכן אידישן ליטעראטן און זשורנאליסטן פאריין
צום צענטן יארצייט נאך מענדעלע מוכר - ספרים
אין ב. איירעס, 1927.

ערשטע אויפלאגע אין 1000 עקזעמפליארן ארויסגעגעבן אין בוך-
פאָרם מיט נאָך אנדערע דריי סצעניזירונגען — דורכן ליטעראטן
און זשורנאליסטן פאריין, ב. איירעס 1927.

פ א ר ש ו י נ ע ן :

י ש ר א ל י ק — 23 יאָר, א פּליט.
 צ י פ ע — זיין מאַמע, א בכבודע פּאַרצייטיקע אידענע, איבער 40
 יאָר.

ב ע ל - מ ו פ ת — א רויט - קאָלמענעוואַטער חסידישער איד.
 ז נ א כ ע ר ק ע — אן אלטע גויע, אן אָפּשפרעכערן.
 ס ע נ ד ע ר ל — 35 יאָר, א משרת ביי ציפּען אין קלייט.

שיינע אידן	}	ר א ש - ה ק ה ל
שטאַט-פּאַרוואָרנער	}	ב ע ל - ט א ק ס ע
		ג ב א י
		ש ת ד ל ן

כלי-קודש	}	ר ב
		ש ו ח ט
		ה ז ן
		מ ש מ ש

א ש ו ס ט ע ר
 א ש נ י י ד ע ר.
 א ק א ו ו א 5.

א א י ד ע נ ע ו ו א ס ה א נ ד ל ט מ י ט ב י י ג 5.
 א ר י מ ע א י ד ן א ו ן א י ד ע נ ע ס.
 א א י נ ג 5.
 א ק ל י א ט ש ע.

די האַנדלונג קומט פּאַר פּאַרצייטן
 אין גנילאפּאטעווקע.

בילד 1

(עס ווערט שטארק טונקל אויפן זאל ווי אויף דער בינע, די מוזיק הויבט אן שפילן א מיסטישן מארש, וואס איז א געמיש פון טרויער און פרייד. ווען די מוזיק האלט ביים פינאל, הויבט זיך אויף דער פארהאנג. די בינע איז אינגאנצן פינסטער, ערשט ווען די מוזיק רייסט זיך איר בער, ווערט פלוצים די בינע שטארק באלויכטן און עס באווייזט זיך גאנץ פארנט א דעקארציע, וועלכע שטעלט פאר א זומפיק פעלד אויף וועלכן עס שטייט א גרויסע פארדארטע קליאטשע מיט ארויסגעטארטשעטע רוקנביינער, אירע פיס שטעקן אין זומפיקע קאלושעס. אויף די פיר קאלושעס געפינען זיך די אויפשריפטן: 1) „שתדלנות“, 2) „אנטיסעמיטיזם“, 3) „פאנאטיזם“, — 4) „קהל־פארווארגער“.

אויף דער קליאטשע רייטן פיר זאטגעפרעסענע גראב־בייביקע קהל־לייט, 3 חסידישע, אין ספארקעס, איינער אין א צילינדער - הוט. אינדערהויך, איי בער זיי, איבער דער גאנצער ברייט פון דער דעקארציע, הענגט א ווייסע לעני טע מיט דער אויפשריפט: „אתה בחרתנו מכל העמים!“ דאס פנים פון דער קליאטשע איז אויסגעדרייט צום פראנט און צווישן די אויערן און דעם פיסק, (אויפן אָרט פון נאָז און אויגן) געפינט זיך אַז עפענונג.

נאָר א קליינער פּוּזע, נעמט די מוזיק שפּילן דעם מאַטיוו: — „פּאַר איר מיר אַרויס אין אַז ענגער בויך“... און אונטער די קלאַנגען פון מוזיק, באַ ווייזן זיך אין דער עפענונג פון דער קליאטשעס פרצוף טיפן פון אַרימע איר דו, בעל־מלאכות, א שניידער מיט א שער, א שמיד מיט דעם האַמער, א אידע־נע מיט א קראַנץ בייגל, א שוסטער מיט א שטיוול, אַלע ווייזן קרענקלעכע פנימער, פארדארטע, מיט איינגעפאלענע באַקן, באווייזן זיך ווי מומיעס, ריט־מיש, לויטן קלאַנג פון מוזיק, איינער נאָכן אנדערן און פארשווינדן.

גאָר אויף לעצט באווייזט זיך א קינדיש אויסגעמוטשעט פנימל, מיט אַ ביכל אין האַנט. די מוזיק גייט איבער צום מאַטיוו פון — „אויפן פּריפעטיק ברענט א פּיערל“, דאָס קינד פארשווינדט און עס באווייזט זיך י ש ר א ל י ק, אין איין האַנט א ברענענדיקן פּאַקל, אין דער צווייטער, א בוך. די בינע ווערט

באלויכטן מיט רוים ליכט און מיטן ליכט פון ישראל'יקס פאקל, די מוזיק
שפילט עטלעכע אפגעהאקטע טענער פון א פרייהייטסמארש, פארענדיקט מיט
א לאנגן סינגאל און דער —
פ א ר ה א נ ג פ א ל ט

בילד 2

(די בינע שטעלט פאר די עס - שטוב ביי ציפען. א טיש, 2 לאנגע בענק,
אויבן - אן אן אנלען - שטול. א שאנק ביכער, טירן רעכטס און לינקס, אין
הינטערגרונט אינדערמיט, א כרייטע עפענונג מיט א פארהאנג פארהאנגען,
די עפענונג פירט אין ישראל'יקס שלאף-צימער. רעכטס, א פענסטער.
ווען דער פארהאנג הויבט זיך אויף, שטייען דער בעל-מופת ביים
פראנטיקוויס רעכטס, און די זנאכערקע קעגנאיבער אים, לינקס. ביידע
מאכן פארשידענע העוויות, פון דרויסן הערט זיך דונער און בליץ און א שטאר-
קער רעגן).
ז נ א כ ע ר ק ע —

(מאכנדיק סודותדיקע קונצן מיט א גענוענער פענע און הילצערנעם קיר-
לעפל):
שארלאי, וואמארלאי, פאקאטנארצאך! באזאך, באזאזאך, בא-
זאזאנצאך! פאראך, פאראראך, פאראראנצאך!..
בעל-מופת —

(איז זיך בודק די ציצית און מאכט ווילדע העוויות):
איך באשווער אייך אין נאָמען פון לוציפּעריאל און אין נאָמען
פון צערבעריאל, פראָזערפעניאל, פלוטאניאל, אראקלע, בא-
ראקלע, גאראקלע, אז איר זאלט קיין שליטה ניט האָבן אויף
ישראל'יק בן ציפען...

(עס קומט אריין ציפע)

ציפע — נו?..

בעל-מופת —

(מאכט זיך ווי ער זעט זי נישט):
צעזייעט זיך!

ז נ א כ ע ר ק ע —

(ווי ער)

צעשפרייט זיך!

צ י פ ע —

(ווי עפעס זאגן, ווערט אבער סבאלב פון דעם מאדנעם דועט פון די צוויי

שרים - כאשווערער).

ב ע ל - מ ו פ ת — אין די וויסטע פעלדער!

ז נ א כ ע ר ק ע — אין די פוסטע וועלדער!

ב . מ ו פ ת — דאָרט שטייט א שטיין.

ז נ א כ ע ר ק ע — אויף דעם שטיין נאָך א שטיין...

ב . מ ו פ ת — דאָרט שטייט א באַרג,

ז נ א כ ע ר ק ע — אויף דעם באַרג נאָך א באַרג...

ב . מ ו פ ת — אויבן זיצט שמענדריק בן געץ.

ז נ א כ ע ר ק ע — און פאשעט ווילדע קעץ...

ב . מ ו פ ת — כאפט וואו ערגעץ נאָר א קאָטער,

ז נ א כ ע ר ק ע — כאפט נאָר וואו א פיפערנאָטער,

ב . מ ו פ ת — כאפט פון דער וועלט אלע וואנצן

ז נ א כ ע ר ק ע — און גייט מיט זיי טאנצן...

ב . מ ו פ ת — טאנצט אין די פוסטע וועלדער

ז נ א כ ע ר ק ע — אויף די וויסטע פעלדער,

ב . מ ו פ ת — טאנצט!

ז נ א כ ע ר ק ע — שפרינגט!

ב . מ ו פ ת — קוועלט!

ז נ א כ ע ר ק ע — און לאָזט צורו די וועלט!...

ב . מ ו פ ת — פרחת זיקו למריקו...

ז נ א כ ע ר ק ע — שברירי ברירי רירי רי....

(פון דרויסן רייסט זיך אריין דער געשריי פון ישראל'יקו).

י ש ר א ל י ק —

לאָזט צורו מיין בירנע קליאטשע! לאָזט צורו מיין בירנע...

(אויפטריט ישראל'יק, געפירט פון סענדערלעך, אלע קוקן אויף אים

דערשראקן).

י ש ר א ל י ק —

וואס טוט זיך עס דאָ עפעס?

צ י פ ע —

אוי, ביטער איז מיר! פינסטער איז מיר, זונעניו מיינער!

(כאפט אים ארום).

י ש ר א ל י ק —

(קומט פאמעלעך צו זיך)

מאמע, וואס טוט זיך דאָ אזוינס? וואס וויינסטו? וואָס איז

געשען?

צ י פ ע —

אוי, זאָל זיך שוין מער נישט אומקערן דאָס וואס איז גע-

שען! ..

י ש ר א ל י ק —

האָב רחמנות, מאמע, דערצייל מיר וואס דאָ איז פארגעקומען,

וואס דאָ טוט זיך עפעס ארום מיר; איך וועל נישט רואיק זיין,

ביז דו וועסט מיך נישט בארואיקן.. אוי, מיין קאַפּ!..

צ י פ ע —

ווארט א ביסל... לאָז מיך זיך א ביסל אויסוויינען... קינד

מיינס... דער קאַפּ טוט דיר וויי... זעץ זיך דאָ אנידער, זעץ זיך

נאָר...

(זעצט אים אויפן אנלען - שטול)

מיין טרייסט... מיין איינציקער נחת...

(ב. מופת קומט צו פון הינטן פון איין זייט שטול, די זנאכערקע

פון דער צווייטער).

ב. מ ו פ ת —

אראקלע, באראקלע, נאראקלע!.. אין נאָמען פון פלוטאָניאל,

אין נאָמען...

ז נ א כ ע ר ק ע —

שארלאי, וואמארלאי, פאקאטאנארצאך! שברירי, ברירי, רירי
ר . . .

(דער ב. מופת און די זנאכערקע רייסן אפיר די פאטשיווקעלייסטן, ער
— פון זיין קאפאטע און זי פון איר קלייד און בינדן ישראל'קן ארום
דעם קאפ ווי א באנדאוש).

ב. מופת —

זנאכערקע —

איצט האָבן מיר אים ארויסגעריסן פון די נישט-גוטעס נעגל...
אָבער נאָך ווי ארויסגעריסן, טראסצא איך מאטערי!...

צי פ ע —

איך וועל עס אייך נישט פארגעסן... זאָל נאָר נאָט העלפן!..

(כ. מופת און זנאכערקע מאכן העויות, גייענדיק הינטערווייטעכץ ביו אב).

ישראליק —

מאמע... איצט פיל איך שוין בעסער... דערצויל מיר וואס מיט
מיר איז געשעען... דערצויל...

ס ע נ ד ע ר —

וואס טוט זיך עס? גאָט איז מיט אייך, בעל־ביתטע - לעבן! מען
דארף אים דערצוילן, זאל ער וויסן, זאָל ער זען, וואס פאר אַ וועג
ער האָט זיך רחמנא - לצלן אויסגעקליבן! אין א קאנאל האָב איך
דאָך אים געפונען! אין געהאקטע צרות איז ער דאָרט געלעגן
און אפגעגעבן עקזאמענעס פאר די שטשאַרעס!...

קוים מיר האָבן אים ארויסגעשלעפט פון דאָרט, האָט ער זיך
אויף אונז געוואָרפן מיט א טענה, מיר זאָלן נישט פייניקן די
בידנע קליאטשע... ווער קליאטשע, ווען קליאטשע, און וואו
קליאטשע? איז'ן אריין א קליאטשע אין קאָפ, גייט ער איבערן
נאנצן וועג און מאכט מאָדנע אנשטעלן און נאָר וואס ער האלט
אין איין רחמנות האָבן אויף דער בידנער קליאטשע נעבעך...

צי פ ע —

קינד מיינס... ישראל'ק... האָב בעסער אויף זיך אליין רחמנות!..

ס ע נ ד ע ר —

זאָל ער אוועקוואַרפן דאָס שטודירן, וועט ער זיין מיט מענטשן
גלייך... וועט ער זיין ווי דער באלעבאס — אין גן עדן רומט ער
— איז געווען...

צ י פ ע —

באמת, ישראל'יק, קינד מיינס, איז ער דען נישט גערעכט סענר
דער? וואס טויגן דיר די עקזאמענעס מיט די אלע צרות, שלעק,
אַנשיקענישן, וכדומה? וועסטו דען אנדערש מאכן די וועלט?
איבערדרייען דעם סדר - עולם?.. א איד דאַרף נישט קיין סך
צו טראכטן, נאָר זיין א איד און זען צו האָבן פרנסה..

י ש ר א ל י ק —

מאַמע! אוי, מאַמע! וואס רעדסטו? נישט איבערדרייען דעם
סדר - עולם וויל איך; איך וויל אויך נישט די וועלט אנדערש
מאַכן; אבער דער א י ד י ש ע ר סדר-עולם, די א י ד י ש ע
וועלט! אוי, מאַמע, די אידישע וועלט דאַרף מען ענדערן;
דעם אידישן סדר-עולם מוז מען איבערדרייען, וויל שמעלקע
ר' גאָדלס דער ראש - הקהל האָט פון דער ארימער קליאטשע
אראָפגעצויגן די פעל און דאָס בלוט טריפט פון דער קליאטשעס
נאקעטע ביינער!..

צ י פ ע —

(וויינט)

וויי איז מיר, זון מיינער...

(צו סענדערן)

שוין ווידער די קליאטשע.. רוף נאָר שנעל אריין די זנאכערקע
מיטן בעל-מופת...

(סענדער אפ)

צ י פ ע —

קינד מיינס... קדיש מיינער... וואס פאר א עין - הרע האָט
דיך באנומען? וואס רעדסטו אלץ פון א קליאטשע? קום צו זיך,

ישראלִיקל, ווארף אוועק די אלע ביכער, שלאָג דיר זייערע נא-
רישקייטן פון קאָפּ ארויס און ווער א מענטש מיט לייטן גלייך...

י ש ר א ל י ק —

(שפּרינגט אויף)

מיט לייטן גלייך!.. איך זאָל ווערן אזוי ווי ר' קיווע - גדליה
שאָשע - משה - חיימס! אדער ווי ר' גרונם - געצל שרה - דבו-
רהס... מאמע! וואס רעדסטו, מאמע? צי ווייסטו וואס ביי מיר
אין קאָפּ טוט זיך?.. — — —

מיט לייטן גלייך, הייסט ביי מיר: ווערן א מענטש!
ווערן א מענטש און זען אנדערע צו מאכן פאר מענטשן! און
ביי דיר, מאמע, הייסט ווערן א מענטש — זיין ווי די פני פון
אונזער שטעטל, די שיינע אידן, וועלכע פילן זיך די בייכער
מיטן בלוט פון דער ארימער פאַרדאַרטער קליאטשע...
איך וויל ווערן א מענטש, אן אינטעליגענט, א דאָקטאר! איך
וויל ווערן א דאָקטאר, בכדי צו קענען היילן די קראנקע, פאר-
דארטע קליאטשע, איך זאָל איר קענען אויסגלייכן דעם געבוי-
גענעם רוקן!

קוק זיך צו, מאמע, צו דינע שיינע לייט, דעם ראש־הקהל, דעם
בעל - טאקסע, רב, שוחט און אלע איבעריקע כלי - קודש, ווי
זיי האָבן זיך פארייניקט און צוזאם ארויפגעווארפן א וואַלקן
מיט פינסטערניש אויף דער וויסטער קליאטשע נעבעך, און
די בידנע קליאטשע באַברעט זיך אין דער פינסטער און פאר-
קריכט אין א זומפּ אלץ טיפּער און טיפּער...

צ י ב ע —

קינד מיינס... דערבארעם זיך... רעד וועגן אלעס, רעד וועגן
אלץ אין דער וועלט און פון וואס דו ווילסט, נאָר רעד פון
מענטשן! פון מענטשן רעד און פארגעס אָן דער קליאטשע,
ישראלִיק..

(וויינט).

י ש ר א ל י ק —

מיט טויונט ברענענדיקע פאקלען דארף מען איר דעם וועג
באלייכטן! מיט הונדערט בייטשן דארף מען פון איר אראפ-
טרייבן די אָנשיקענישן, וואס האָבן זיך אויף איר פארדארטע
פלייצע געזעצט רייטנדיק!.. — מאַמע, דו פאַרשטייסט מיך
אויך נישט... טייערע מאַמע... קיינער פאַרשטייט מיך נישט...
און דאָ איז אין האַרצן אזוי פּוֹל... און אין קאָפּ אזוי שווער...
מאַמעניו!..

צ י פ ע —

(פרעסט אים צו זיך און גלעט אים)

נו שוין, שוין, זיי שוין רואיק... ישראל'יק... דערצויל בעסער ווי
אזוי דער עקזאמען האָט אויסגעזען... אוואדע לויטער גרויסע
לייט דאָרט געווען...

י ש ר א ל י ק —

כאַכאַ! גרויסע לייט... גרויסע לייט, נאָר זיי האָבן די אויגן
אויף די רוקנס... אויף די פלייצעס... שטאַט צו קוקן אויף דעם,
וואָס א י ז און דארף זיין, קוקן זיי צוריק, אויף דעם, וואס
איז געווען פאר ששת - ימי - בראשית... — איך בין דורכ-
געפאלן ביי די עקזאמענעס, ווייל איך האָב גראד פאַרגעסן צי
די באבא יאווא איז געווען א זכר צי א נקבה... אוי מאַמע,
מאַמע, ווי קאָן איך געדענקען אזעלכע נארישקייטן, ווען דער
צער פון דער בידנער קליאטשע האָט מיין האַרץ אינגאנצן
אָנגעפּוֹלט...

צ י פ ע —

איך ווייס שוין אליז... קינד מיינס... שטאַרק זיך און ווער א
מענטש...

(אויפטרט זנאכערקע, ב. מופת, דערנאך סענדערל)

ז נ א כ ע ר ק ע —

שאַרלאַי, וואמארלאַי, פאַקאטאַנאַרצאַך! באזאַך, באזאַזאַך,
באַזאַזאַנצאַך! פאַראַך, פאַראַראַך, פאַראַראַנצאַך!..

ב. מופת —

(מיט העויות)

אין נאָמען פון צערבעריאל, פראזערפעניאל, אראקלע, באראקד
לע, גאראקלע...

י ש ר א ל י ק —

אוי, מאמע, וואס טויגן די פינסטערע זאבאָבאָנעס? איך בין
דאָך נישט משוגע... מאמע... א י ד ווייס וואס איך רעד...
א י ד פארשטיי... נאָר די מענטשן, אונזערע אידן, פארשטיי-
ען נישט, אדער זיי מאכן זיך נישט פארשטיין...
ווען איך בין גייענדיק אין נאָס, אָנגעפאלן אויף ר' יאָשע-
נחום דעם בעל - טאקסע, פארוואָס ער הונגערט אויס די קליא-
טשע, און זויגט פון איר אויס דאָס לעצטע ביסל דם - התמצית,
האָט ער אויף מיר אָנגערייצט א כאַפּטע קינדער און זיי האָבן
מיך פארשריגן ווי א משוגענעם... — איך בין נישט משוגע,
מאָמע, נאָר דאָס הארץ איז אזוי פול מיט ליבע און רחמנות
צו דער פארשמאכטער קליאטשע, און דער קאָפּ איז מיר אזוי
שווער פון געדאנקען, וואס איך טראכט ווי אזוי די וויסמע
קליאטשע פון זומפ ארויסצושלעפן... אוי, מאמע, ווי מיר איך
בין שוין, ווי מיר!..

צ' פ ע —

קום, קינד מיינס, ישראלִיקל.. קום אריין, לען זיך צו, וועסט
זיך אויסרוען, אויסשלאָפן א געזונטן שלאָף, וועלן אלע טריבע
געראַנקען פארשווינדן ווי בייזע חלומות און דו וועסט אויפ-
שטיין געזונט און פריש ווי ניי געבוירן.. קום, קינד מיינס...
סענדערל, העלף מיר צו, וועלן מיר אים אריינפירן...

(רוקן אפ דעם פארהאנג, עס באווייזט זיך אן אויפגעבעט בעט, נעבן
בעט א טישל מיט א נאפט - לאַמפּ. ציפע מיט סענדערן לייגן ישראלִיקן
איז בעט אריין, עס הויבט אן טונקל ווערן, דער ב. מופת און די זא-
בערקע מאכן פארשידענע העויות).

ב. מ ו פ ת —

איך באשווער אייך, איר זאָלט קיין שליטה נישט האָבן אויף
ישראל'יק בן ציפּע!..

ז נ א כ ע ר ק ע —

צעזייעט זיך !

ב. מ ו פ ת —

צעשפּרייט זיך !

ז נ א כ ע ר ק ע —

אין אלע פּוסטע וועלדער !

ב. מ ו פ ת —

אויף אלע וויסטע פעלדער!

ז נ א כ ע ר ק ע —

דאָרט שטייט א שטיין,

ב. מ ו פ ת —

אויף דעם שטיין נאָך א שטיין.

צ י פ ע —

שלאָף מיין קינד... הנה לא ינום ולא יישן שומר ישראל...
שיששש . . .

(גייט מיט סענדערן צוריק אראָפּ, פארהענגט דעם פארהאנג)
שיששש... זאל ער זיך דורכשלאָפן א געזונטן שלאָף...

ב. מ ו פ ת —

פרחו זיקו למריקו...

ז נ א כ ע ר ק ע —

שברירי, ברירי, רירי, רי...

ב. מ ו פ ת —

ציפּע, איך באַברע זיך שוין מיט די לצים א יאָר דרייסיק און
אין דער צייט, האָב איך זיך שוין מיט זיי גענוג אפגעפּאַרעט...
היינט האָבן זיי פון מיר געכאַפט דעם אמתן פּסק... נישקשה,
דאָס איז געווען זייער ארבעט, זייער מלאכה...

ז נ א כ ע ר ק ע —

(גייט א גענעץ)

הא — — — או! טראסצא איך מאטערי...

(ביידע מאכן נאך פארשידענע האקום - פאקוס, קלויבן שטיקלעך שטויב

און רוקן זיך הינטערוויילעכץ ביז אפ).

(עס איז שוין נאנץ טונקל)

צ י פ ע —

וויי איז מיר, סענדערל, לויף נאָר שנעל אין קלייט אריין, איך

האָב דאָך אלץ געלאָזן אויף הפּקר!..

ס ע נ ד ע ר ל —

אַט לויף איך שוין אריין

(אפ).

צ י פ ע —

(גייט צו צום פארהאנג, קוקט אריין צום זון, גייט צוריק, ווישט זיך

די אויגן מיטן פארטוד, אפ).

(עס איז שוין שטארק טונקל)

בילד 3

(פון ערגעץ ווייט דערהערן זיך מאדנע טענער פון שדיס'מוזיק, דער

בארהאנג פון ישראל'קס בעט רוקט זיך אפ, די בינע ווערט טונקל באלויכטן,

פון דעכטס באווייזט זיך א קליאטשע פון א מענטשן - מאסע קאמבינירט, אויף

דער קליאטשע רייטן 2 גראב'בייכיקע כלל'טוער, ריטמיש רוקט זיך די קליאטשע

ביז צו דער מיט בינע, וואו זי בלייבט שטיין און פון דער מענטשן-מאסע רייכט

זיך ארום דער ווייטיקדיקער געשריי):

ב א ס ע —

אַ, ווי איר דריקט אונז מיט אייער לאסט! אַ, ווי שווער! מיר

ווערן דערדריקט פון ווייטיק!..

י ש ר א ל י ק —

(שפרינגט אויף פון בעט)

העי! קליאטשע! גלייך אויס דיין רוקן און ווארף אראָפּ די שווער
רע לאסט פון דיר!..

(די קליאטשע רוקט זיך ווייטער ריטמיש ביז אַפּ לינקס, ישראל'ס לאַזט
זיך ריטמיש אראָפּ צוריק צו זיין שלאָפּנדיקער פּאַזע, עס ווערט צוריק
פינסטער).

בילד 4

(די מוזיק נעמט שפילן דעם מאַטיוו פון: „ווי שמואל ב מלכותך“,
עס ווערט ליכטיק. פון רעכטס און לינקס און פון ביידע זייטן הינטער ישראל'ס
פארהאנג, באווייזן זיך דער ראש-הקהל, בעל-טאקסע, גבאי און
שתדלן. אלע פיר מיט גראַבע בייכער, זיי האַלטן זיך צו די בייכער און רוקן זיך
ריטמיש - מומפיצירט ביז צום טיש, וואו זיי זעצן זיך אויס. די מוזיק שפילט
א רעליגיעז חסדישן מאַטיוו און פון די זעלבע זייטן קומען אָ, ווי פריער,
דער רב, שוה"ט, ה"ו און משמש, און ווי די פריערדיקע רוקן זיי
זיך ביז צום טיש און זעצן זיך מומפיצירט.

די מוזיק שפילט: „העמערל, העמערל קלאפ...“ עס באווייזט זיך דער
שו"ט מער, א געבויענער, רוקט זיך ריטמיש ביז צום טיש, די מוזיק גייט
איבער צום מאַטיוו: „די יום-טובדיקע טעג...“ עס באווייזט זיך דער ש"ס
דער ווי דער פריערדיקער.

די מוזיק שפילט מעלאָדראַמע, עס באווייזט זיך פון אלע זייטן דערשלאָג
גענע ארימע מענטשן, אין דרייען געבויגן, אלע מיט אויסגעשמרעקטע בעטן.
דיקע הענט, זיי בילדן א פיראמידע ארום די רייכע זאמינערעסענע כלל-טור
ע"א און בליקודש, די מוזיק שפילט — „חיים שמואל ר' אבעלעס, אבעלעס...“
ישראל'ס זעצט זיך האַסטיק גלייך אויפן בעט און ווען די מוזיק ווערט
שטיל, שפרינגט ער אויף אויפן בעט און האַלט א רעדע):

יש ראש יק —

העי! עדה - קרושה! קוקט אייך צו, איר ארימע האַרעפּאַשני-
קעס! קוקט אייך צו צו די שיינע אידן, וואס האָבן אייך אין
א וויסטע קליאטשע פארוואַנדל'ט, כדי פון אייך די פעל צו שינ-
דן. קוקט נאָר אָן אייער בעל-טאקסע, מיט דעם גראַבן בויך,
מיט די פארגלאַצטע פרומע אויגן;

(ווען ער דערמאנט די נעמען מיט זייערע מעלות, שטייען די באטרעפנדיגע אויף און רוקן זיך ריטמיש מומיפיצירט ביז אפ).
אים האָט איר צו פארדאנקען וואס איר פילט אזוי זעלטן דעם טעם פון פלייש...

ב. ט א ק ס ע —

(אפ)

י ש ר א ל י ק —

זעט נאָר, אייער שיינעם ראש-הקהל, וואס ער זאגט אזוי פאר אייער קהילה און איז אייך מזכה מיט א רב, שוחט, חזן און משמש, און זיך מאכט ער פעט פון די פראָצענטן, וואס ער רייסט בא אייך על פי היתר עסקא!..

ד א ש - ה ק ה ל —

(אפ, ווי דער פריערדיקער).

י ש ר א ל י ק —

קוקט נאָר אָן אייער לייטישן גבאי פון שול, הקדש און צדקה געלט, הא, א לייטישער איד, וואס די שול לאָזט ער אָן א דאָך און אין הקדש ווערן די קראנקע פון ווערים אויפגעפרעסן און פאר די צדקה - געלטער קויפט ער צירונג, גאלד און בריליאַנט-טן פאר זיין אשת - חיל!..

ג ב א י —

(אפ)

י ש ר א ל י ק —

און אים, דעם שתדלן, באטראכט אים נאָר מיט זיין רחמנות-פנימל; פון וועלכער ארבעט האָט ער זיך אפגעשפאָרט אויף צו קאָנען בויען א דריי - שטאָקונגע הויז? צי ווייסט איר נישט, אז יעדער ציגל איז פאר אייער פראצע געקויפט געווארן? פאר די קישנס, וואס איר האָט פארקויפט און פארזעצט ביים ראש-הקהל און צו אים די גראָשנס אהינגעטראָגן, כדי ער זאל מיט זיין גרויס רחמנות באווייליקן צו זיין אייער שתדלן!..

יש ת ד ל ן —

(אא)

יש ר א ל י ק —

און זיי, אָט די הייליקע נאטסיקאזאקן, די כלי - קודש, דער רב,
שוחט, חזן און משמש,

נבעת ער דערמאנט די נעמען שפּרינגען זיי ווי מעכאניש אויף און נע-
מען זיך רוקן אויף ארויס),

נישט נאָטס געבאָט פּרעדיקן זיי, נאָר די געבאָט פון די ריי-
כע באלעבאטיים, די קהל - פארזארגער! זיי זשאלעווען נישט
פאַר אייך קיין עולם־הבא, ווייל וואס מער עולם - הבא זיי
זאנן אייך צו, אלץ מער עולם - הזה קריגן זיי דערפאר!..

ב ל י - ק ו ד ש —

(אא)

יש ר א ל י ק —

איר זעט? עדה - קדושה! הייליקע הארעפאשניקעס! נישט צום
בעטלען שטרעקט אויס די הענט, נאָר באלט בעסער די פויסטן
צום קאמף! באפרייט אייך פון זייער ממשלה איבער אייך און
ווערט איבער זיך אליין די באלעבאטיים! טרייבט אראָפּ די
פּיאָווקעס פון אייער לייב, און איר ראטעוועט זיך פון אייערע
הייליקע בלוט־זויגער!..

(די מומיפּירטע הארעפאשניקעס באלן די פויסטן און גלייכן אויס די
רוקנס און שטעלן זיך אייגער הינטער דעם צווייטן ווי צום קאמף גרייט
און גייען מיט ריטמישע טריט ביז אָפּ, ווען עס בלייבן נאָר די לעצטע
אפּגייענדיקע פון דער בינע ווערט פּלוצים פינסטער).

בילד 5

יש ר א ל י ק —

גיטט אין דער פינסטער ביז אינדערמיט בינע)
אידיש פאלק! באפרייט זיך פון דער בידנער קליאטשע אין וועל-

כער דו ביזט מגילגל געווארן! באפריי דיך פאָלק! באפריי דיך
פאָלק! באפריי דיך... באפריי... אוי!.. אוי!..

(ער פאלט.)

צ י פ ע —

(קומט אריין צו לויפן מיט אן אנגעצונדענעם לאמפ)
וויי איז מיר! וואס שרייסטו אזוי, זון מיינער?

(זי לויפט צום בעט און דערזעט אים נישט, ענדלעך דערזעט זי אים
אויף ד'ערד)

זון מיינער! ישראל'יק! קינד מיינס! שטיי אויף! — סענדרער!
מענטשן! מין ישראל'יק איז אוועקגעפאלן!..

(פון אלע זייטן קומען אן מענטשן צו לויפן)

צ י פ ע —

מענטשן, ראטעוועט! ישראל'יק איז אוועקגעפאלן!..

(פ א ר ה א נ ג)

מקובלים

פון י. ל. פריץ

דראמאטיזירט אין איין אקט, צוויי בילדער

פון ג. צוקער

פארלאג

„דער קונדאס“

בוענאס איירעס, 1933

אויפגעפירט צום ערשטן מאָל פון דראַמקרייז ביים וואַרשעווער
קולטור־צענטער אין טעאַטער "אֵיטאַליאַ אונִיטאַ",
ב. איירעס, 1929

פאר שוין ען :

דאש-ישיבה
למד, זיין תלמוד
איציסל, אקלויזניק
טרענער
איינזעלע

האנדלונג :

צייט — אין דער נאָענטער פארגאנגענהייט
אָרט — אין אישיבה - שמעטל אין פוילן

די בינע שטעלט פאר א קלויז, אין דער טיף פון דער בינע, נעענטער צו דער לינקער זייט אן ארון - קודש פארהאנגען מיט אן אלטן, ערטערווייז צע- דיסענעס געשטיקטן פרוכת, אין דער הויך א קרוין מיט צוויי, ערטערווייז צעבראכענע באגילדעטע לייבן.

אין דער לינקער זייט פון ארון - קודש — אן עמוד מיט צוויי לייכטער, איבער זיי, אויף דער וואנט, א נעמאלענער מזרח.

רעכטס פון ארון - קודש שטייען עטלעכע אפגעריבענע שטענדערס פאר די מזרחאידן.

רעכטס און לינקס, צוויי לאנגע טישן מיט בענק אין בירדע זייטן, אינ- דערמיט בינע — א שלחן.

אין דער הויך לינקס — פאליצעס מיט ספרים, פון וועלכע א גרויסער טייל זיינען מיט צעריסענע איינבאנד, רעכטס — א פענסטער, וואס איז בין א העלפט פארהאנגען מיט א פארהענגל פון אן אומבאשטימטן קאליר. אויף דעם טיש, פארנט רעכטס, ליגט אן אפענע גמרא, ביי וועלכער איציקל לערנט. איבער דעם טיש, אויף דער וואנט נעבן פענצטער — א זייגער. פארנט, רעכטס — די טיר, נעבן טיר א כוור מיט א האנטור.

איידער דער פארהאנג הויבט זיך אויף, הערט זיך א מיסטיש - חסידישער געזאנג, צוערשט שטיל, דאן העכער, העכער ביז די מענער ווערן ווידער שטי- לער און שטילער און ווען עס שטארבט אפ דער לעצטער קלאנג, הויבט זיך אויף דער פארהאנג.

בילד 1

דער ראשי-השי"ב ה'יצט אויבנאן ביים לאנגן טיש לינקס, אין א טיף - נאכדענקענדיקער פאזע בעת ל'מ'ד שטייט אויפן טיש און זוכט אין די פאליצעס א ספר, אט נעמט ער ארויס א ספר, מאכט עס אויף, זעט אז עס איז נישט דאס, וואס ער זוכט, אין ער עס מפייס מיט א קוש און שטעלט עס צוריק אריין און זוכט ווייטער.

אין דער ועלכער צייט גייט א י צ י ק ל אויף און אפ פון דער טיף צום פראנט, עס רייסן זיך דורכן פענצטער שטראלן פון דער זון, באלד לעשן זיי זיך

און אי צי י ק ל שטעלט זיך אפ ביים פענצטער, רוקט אפ א שטיקל פאר-
הענגל, קוקט ארויס און זינגט:
אי צי י ק ל — *

מאי קא משמע לן דער רעגן,
וואס-זשע לאָזט ער מיך צוהערן?
זיינע טראָפנס אויף די שויבן,
קייקלען זיך ווי דריבנע טרערן.
מיינע שטיוול זיינען צעריסן
און אין גאס ווערט א בלאָטע,
באלד וועט אויך דער ווינטער קומען,
ב'האָב קיין ווארימע קאפּאָטע...

ל מ ד —

געפינט אין דער צייט ווען איציקל זינגט, דאס געזוכטע ספר, ער גייט
פאמעלעך אראפ פון טיש, זיין פנים איז אפגעצערט, די אויגן ברייט אויף-
געריסענע, קוקן ווי פון אן אנדער וועלט, ער זעצט זיך אויף דער באנק
ביי דער וואנט אין דער לינקער זייט פון ראשישיבה.

ד א י ש י ב ה —

זיי פאר זיך:
אין דעם זיינען פאראן א סך בחינות: איינער קען א שטיקל,
איינער א האלבן און איינער קען א גאַנצן ניגון. — דער רבי,
ז"ל, האָט געקענט א גאַנצן ניגון, אפילו מיט א צושפיל! איך...
האָב קוים די זכיה צו א פיצעלע. אָט אזוי די גרויס...

ל מ ד —

הערט זיך אָנגעשטרענגט צו און שליינגט יעדעס ווארט ווי עס וואלט פאר-
אים אנטדעקט א גאנצע וועלט.

יא . . .

ד א י ש י ב ה —

עס איז פאראנען א ניגון, וואס מוז האָבן ווערטער... דאָס איז
גאָר א נידעריקע בחינה... עס איז פאראן א העכערע בחינה,

א ניגון, וואס זינגט זיך אליין, גאָר אן ווערטער — א ריינער
ניגון! נאָר דער ניגון דארף נאָך האָבן א קול און ליפּן,
דורך וועלכע דאָס קול גייט ארויס! און ליפּן — פארשטייסטו
— זיינען דאָך גשמיות! און דאָס קול, כאַטש עס איז אן איי-
דעלער גשמיות, אָבער גשמיות איז עס!..

א י צ י ק ל —

איז נאָר א וויילע געשטאנען ביים פענצטער און ארויסגעקוקט, גייט איצט
צו דער אפענע גמרא און לערנט מיט א שטילן ניגון.

ר א ש י ש י ב ה —

און לאָז זיין, ווען אפילו דאָס קול שטייט אויף דער גרעניץ
צווישן רוחניות און גשמיות, אבער סיוויססי, דער ניגון,
וואס הערט זיך מיט א קול, וואס הענגט אפ פון די ליפּן, איז
נאָך נישט ריין, נאָך נישט אינגאנצן ריין... נאָך נישט קיין
אמתע רוחניות!..

ל מ ד —

יא... רבי...

ר א ש י ש י ב ה —

דער אמתער ניגון אבער, זינגט זיך נאָר אָן א קול... עס זינגט
זיך אינעווייניק, אין הארץ, אין די געדערס! און אָט דאָס
איז דער סוד פון דוד המלךס ווערטער: — „כל עצמותי
תאמרנה!“... אינם מארך פון די ביינער דארף זינגען, דאָרט
דארף זיין דער ניגון, דער העכסטער שבת פאר גאָט ברוך-הוא!
דאָס איז נישט דער ניגון פון א בשר - ודם, דאָס איז נישט קיין
אויסגעטראכטער ניגון! דאָס איז שוין א חלק פון
ניגון, מיט וועלכן גאָט האָט די וועלט באשאפן; פון דער
נשמה, וואס ער האָט אריינגעבלאָזן אין איר...
מיט אזא ניגון זינגט די פמליה של מעלה און אזוי האָט אויך
געזונגען דער „ייד“ הקדוש זכרוננו לברכה!..

(אויפטריט טרענער)

מיט שטריק ארום די ארעמס, קומט אריין מיט א טאָפּ געקעכטס און א שטיק ברויט פארבונדן אין א פאמשיילע, גייט צו, שמעלט אוועק דאָס פעקל אויפן טיש נעבן רבין).

ר' מעבל שיקט פארן ראשישיבה עסן!

(בינדט פונאנדער די פאמשיילע, כאהאלט זי)
נאָך דער שיסל וועל איך קומען שפעטער...

(אפ)

ר א ש י ב ה —

(ווארעמט זיך די הענט ביי דער הייסער שיסל, בעת למך קוקט אלץ אויף אים אין פולער דערווארטונג, ער זאל פאר אים ווייטער אויפדעקן די סודות פון א ניגון, ראשישיבה שטייט ענדלעך אויף, גייט צו צום כוור, למך נאך אים, ווי מאנענדיק און גייענדיק צום כוור, זעצט דער ראשישיבה פאר:

נאָר א יך האָב אפילו נישט די זכיה משיג צו זיין, אין וואס פאראַ בחינה דאָס איז; אין וועלכן שער דאָס קומט!.. זעסטו, די סגופים און צרופים, וואס מען דארף דערצו, די ווייס איך און איך וועל זיי דיר אפשר נאָך היינט איבערגעבן!..

וואשט זיך, זאגט "שאו ידיכם קודש", למך ווארט נאך אלץ געשפאנט צו הערן א ווארט, נאך דער ראשישיבה גייט צוריק צום טיש, מאכט א "המוציא", טינקט א שטיקל ברויט אין זאלץ, וואס ליגט אין א פאפיר רעלע, עפנט פאמעלעך די צודעק פון שיסל, עס שלאָגט ארום א פארע, עסט ער מיט דער רעכטער האנט בעת די לינקע ווארטט ער אן דער הייטער שיסל.

ס מ ד —

איז פאמעלעך צוגעקומען צו זיין פלאץ נעבן רבין, ווי אינסטינקטיוו ציט דער ריח פון שיסל צו זיין בליק און ער קוקט אריין אין איר, ער וויל אוועקרייסן די בליקן, נאך ער קוקט אלץ זשערנער און ער כאפט זיך די האנט צום הארין און פלוצלינג באהערשט ער זיך, ניט א שאר

מיט דער האנט, ווי ער וואלט מיט איר געוואלט אפשטופן די זינדקע
מחשבות, פארשטעלט זיך די אויגן, לאזט אראפ דעם קאפ אויפן טיש און
בלייבט אזוי ווי באוואוסטלאז. אין דער זעלבער צייט שלאגט דער זייגער
פיר,

א י צ י ק ל —

קוקט אויפן זייגער, פארטראכט זיך, זינגט:

מאי קא משמע לן דער זייגער,

וואסזשע לאזט ער מיך צו הערן?

מיט זיין געלן ציפער-בלעטל

מיט זיין קלינגען מיט זיין שווערן?

ס'איז אן אָנגעצויגענע כלי

אָן א הארץ און אָן געפילן,

קומט די שעה, דאן מוז ער שלאָגן

אָן זיין רצון, אָן זיין ווילן...

בעת איציקל שטעלט זיך צוריק אין פריערדיקער פאזע ביי דער גמרא,

א ו י פ ט ר י ט א י נ ג ע ל ע.

א י נ ג ע ל ע —

קומט אריין מיט א טעפל געקעכטס און ברויט, גייט צו ביז צום טיש:
ר' יוסף שיקט דעם תלמיד אָנבייסן...

קוקט זיך ארום אפגייענדיק הינטערוויילעכץ ביז אפ.

ד א ש - י ש י ב ה —

נאך א וויילע, זעענדיק, אז למד רירט זיך נישט, רירט ער אים פא-

מעלעד ביי אן אקסל און וועקט אים:

למך, מען האָט דיר געבראכט עסן; — למך...

ווען למד רירט זיך נאך אלץ נישט, פארדעקט ער זיין שיכל, שטייט אויף

גייט צו נאענט צו למכן און גלעט אים פאטערלעד:

למך, מען האָט דיר געבראכט עסן...

ל מ ד —

אומכאוועגלעד:

איך ווייס, רבי... נאָר איך וועל היינט נישט עסן...

ר א ש י ב ה —

דער פערטער תענית? למד, ווילסטו היינט אויך פאסטן און אָן מיר?..

ל מ ד —

דאָס איז אן אנדער תענית, רבי, עס איז א תענית-תשובה!...

ר א ש י ב ה —

וואס עפעס...

ל מ ד —

יא, רבי, א תענית תשובה... ווייל פריער, ווען איר האָט אָנ-
געהויבן עסן, האָב איך געהאט א הרהור... א הרהור, רבי, עובר
צו זיין אף לא תחמוד!..

ר א ש י ב ה —

גרויסער תלמיד מיינער...

(נעמט ארום למכס קאפ מיט ליבשאפט און צעוויינט זיך)
(פ א ר א ז נ ג)

בילד 2

די בינע ווי אין ערשטן בילד, נאר אויפן עמוד שטייט אין איין לייכט-
טער א יארצייט לייכט, שוין א הויבש שטיק אפגעברענט.

איידער דער פארהאנג הויבט זיך אויף, הערט זיך ווי דער זייגער
קלינגט אויס צוועלף מאל, דער פארהאנג הויבט זיך אויף.

די בינע ווערט באלויכטן פון יארצייט-ליכט און פון דעם ליכטל, וואס
איציקל האלט אין דער האנט ביים שטענדער, וואו ער לערנט.

אויף די צוויי בענק ביים טיש לינקס, ליגט ביי דער וואנט דער ראש-
ישיבה און צו דער מיט — למד. זיי שלאפן.

א ז י ק ל —

באטראכט דאָס שמעלצנדיקע ליכטל, זינגט:
מאי קא משמע לן דאָס ליכטל,

וואס-זשע לאָזט עס מיך צו הערן?

ס'קאפעט און עם טריפט איר חלב
ביז עם וועט דערפון נישט ווערן;
אזוי צאנק איך דאָ אין קלויזל,
ווי דאָס ליכטל שטייל און טונקל,
ביז איך וועל אזוי מיר אויסגיין
אַט-אַ-דאָ אין מזרח-ווינקל...

ל מ ד —

ניט זיך פלוצים א כאפ אויף:
רבי! רבי!..

ר א ש - י ש י ב ה —

דערשראקן:

וואס איז? וואס איז, למך?

ל מ ד —

איך בין אצינד געווען אין דער הויכער מדרגה!..

ר א ש - י ש י ב ה —

זעצט זיך האסטיק גלייך

ווי אזוי? רעד, ווי אזוי?

ל מ ד —

עס האָט אין מיר געזונגען!..

ר א ש - י ש י ב ה —

בויגט זיך אריבער צו למכו

ווי אזוי? ווי אזוי?

ל מ ד —

איך ווייס אליין נישט, רבי, איך האָב נישט געקענט שלאָג-
פן... האָב איך זיך פארטיפט אין אייער שמועס... איך האָב
דאווקע געוואלט קענען דעם ניגון... און פון גרויס צער, וואס
איך קען נישט דעם ניגון, האָב איך אָנגעהויבן וויינען... אלץ
האָט אין מיר געוויינט!.. אלע אברים האָבן געוויינט צום רבונו
של עולם...

ר א ש - י ש י ב ה —

נו - נו ?

— ל מ ד

דערביי האָב איך געמאכט די צרופים, וואס איר האָט מיר היינט
איבערגעגעבן און א וואונדערלעכע זאך! נישט מיטן מויל, נאָר
עפעס אינעווייניק... פון זיך אליין... ראפּטום איז מיר ליכטיק
געווארן! איך האָב געהאלטן די אויגן פארמאכט, און עס איז
מיר געווען ליכטיק... זייער ליכטיק... זייער שטארק ליכטיק...

ר א ש - י ש י ב ה —

אָט - אָט ! . .

— ל מ ד

דערנאָך איז מיר פון דעם ליכט געווארן אזוי גוט... אזוי ליכט...
עס האָט זיך מיר געדאכט, אז איך וועג גארנישט; אז מײן
גוף האָט די וואָג פארלוירן; אז איך קען פליען!..

ר א ש - י ש י ב ה —

אָט-אָט! נו?..

— ל מ ד

דערנאָך בין איך געווארן לוסטיק, לעבעדיק און לאכנדיק... דאָס
פנים האָט זיך ביי מיר נישט גערירט, די ליפן אויך נישט...
און דאָך האָב איך געלאכט... און אזוי גוט... אזוי הארציק...
אזוי נחתיק געלאכט!..

ר א ש - י ש י ב ה —

אין וואסנדיקער באגייסטערונג:

אָט-אָט, מתוך שמחה!..

— ל מ ד

דערנאָך... האָט עפעס אין מיר געברומט... ווי אַן אָנהויב פון
א ניגון געברומט!..

ר א ש - י ש י ב ה —

שפּרינגט האסטיק אראפּ פון דער באנק, לויפט צו צו למכס זייט:
נו? נו?..

ל מ ד —

דערנאך האָב איך געהערט ווי עס האָט אין מיר אָנגעהויבן
זינגען!..

ד א ש י ש י ב ה —

וואס האָסטו געפילט? וואס? וואָס? זאג!..

ל מ ד —

איך האָב געפילט ווי אלע חושים זיינען אין מיר פארשטאַפּט
און פארמאכט און עפעס אינעווייניק זינגט... און אזוי ווי מען
דארף — גאר אָן ווערטער! גאר אָן ווערטער! אָט אזוי...
אָט אזוי... . . .

ד א ש י ש י ב ה —

ווי אזוי? ווי אזוי?..

ל מ ד —

ניין... איך קען נישט... פריער האָב איך געוואוסט... דערנאך
איז פונם זינגען געווארן... געווארן...

ד א ש י ש י ב ה —

וואס? וואָס איז געווארן?

ל מ ד —

א מין שפילן... גלייך, להבדיל, איך וואלט אינעווייניק אין מיר
א פידל געהאט... אדער גלייך יונה כלי - זמר זאל אין מיר זי-
צן און שפילן זמירות, ווי ביים רבינס טיש... נאָר עס האָט גע-
שפילט נאָך בעסער, נאָך איידעלער, מיט נאָך מער רוחניות...
און אלץ אָן א קול... אָן א שום קול... סאמע רוחניות!... סאמע
רוחניות!.. אָט אזוי.. אָט אזוי...

ד א ש י ש י ב ה —

וואויל איז דיר! וואויל איז דיר! תלמיד מיינער!..

ל מ ד —

שטארק אפגעשוואכט:

און אצינד איז אלץ אוועק... עס האָבן זיך מיר צוריק געעפנט

די הושים און איך בין אזוי מיר!.. אזוי מיר... א — ז — ו — י
מ — י — ד — ! . . אז...

כאפט זיך פלוצים ביים הארץ, ציטערט אין קאנוואלסיע:
רבי! רבי! זאגט מיט מיר ווידוי!.. מען איז געקומען נאך מיר!..
עם האָט דאָרט אין פּמליה של מעלה א זינגערל פארפעלט!..
א מלאך מיט ווייסע פליגל... רבי! רבי!.. שמע ישראל. שמע...
יש . . .

(שטארבט)

ר א ש י ש י ב ה —

דערשאקט און באנייטערט:
למך! למך!.. תלמיד מיינער!

ברעכט צוזאמען, גייט ציטערדיק ביז צום עמוד, צעוויינט זיך.

א י צ י ק ל —

צוקוקנדיק זיך צו דער טצענע, נעמט אים אויפֿלעצט שטיקן, ער רייסט
זיך אויף דעם קאלנער:
אז איך קאָן נישט מער! רבונו של עולם, איך קאָן נישט!..

זינגט:

מאי קא משמע לן מיון לעבן
וואסזשע לאָזט עם מיך צו הערן?
פוילן, וועלסן, אין דער יוגנט,
פאר דער צייט פארעלטערט ווערן...
עסן מעג און שלינגען טרערן
שלאָפן אויף דעם פויסט, דעם הארטן,
טויטן דאָ די עולם הזה,
און אויף עולם הבא ווארטן!..

ר א ש י ש י ב ה —

גייט א געבויענער צוריק פון עמוד, דעקט למכו איבער מיט דער קאָל
פאטע:

ברוך דין אמת!..

פ א ר ה א נ ג — צעוויינט זיך

דער קונסט-מאלער

פון דוד עדלשטאט

סצענירט אין איין אקט

פון נ. צוקער

פארלאג

“דער קונסט”

בוענאס איירעס, 1933

אויפגעפירט צום ערשטן מאָל דורכן דראַמקרייז ביים גאליציאנער
פארבאנד, אין טעאטער - סאלאָן „20 דע סעפטיעמברע“.

בוענאָם איירעם, 1926

פאר שויןען:

לעאנארדא — א קונסט - מאלער.

בעטלער

ראזאלינע — א הארפן - שפילערן.

האנדלונג:

ציט — קענווארט.

ארט — אמעריקע.

די בינע שטעלט פאר אן אַרײַם היִלצערן בױדעם - שטיבל, לײַנס - די טיר. די מעבל באשטייען פון א שמאַל אייזערן בעטל, וואס שטייט אין הינדערנאָנט בײַ דער וואנט לײַנס, נעבן בעטל בײַ דער וואנט א טישל מיט א שטול, פארנט רעכטס, שטייט אן אפגעריבענער מאָלער - שטענדער מיט אן אָנגעהויבן בילד. אויף דער וואנט רעכטס, הענגט א גרויסע באמאַלענע לײַ-וונט און אויף דער ערד אָנגעשפארט אן די ווענט שטייען קלײַנע בילדער. אויף דעם טישל - א קלײַן נאפט - לעמפל און איבער דעם טישל אויף דער וואנט, הענגט א פּאַרטעט פון א רײַכן מאן.
נאַכמיטאָג.

אײדער דער פארהאַנג הױבט זיך אויף, הערן זיך די קלאַנגען פון גי-טאַרע - שפּיל באַגלײַט פון סענטימענטאַלן געזאַנג, דער פארהאַנג גײט אויף.

ערשטע סצענע

ל ע א נ א ר ד א —

אין שטאַרק אפגעטראַגענע קלײדער גײט אויף און אָפּ, אין זײַן נאַנט איז קענטיק מײַדיקײט און אפגעשוואַכטקײט.
וואָס טוט מען? וואס טוט מען? איך בין שרעקלעך הונגע-דיק; איך מוז ערגעץ באקומען עטלעכע סענט אויף ברויט...

קוקט זיך אום, באטראכט די זאַכן, ביטער:

פאר דעם אלעם וועט קײנער קײן סענט נישט געבן...

שפּאַנט וײטער אויף און אָפּ, ביז זײַן בליק שטעלט זיך אָפּ אויפן

פּאַרטעט, וואס הענגט איבער דעם טישל:

זאָל איך עס וואַגן? זאָל איך וואַגן דאָס אײדעלע, גוטע פנים צו טראָגן אויפן מאַרק, כדי צו שטילן מײַן הונגער? פעטער! פעטער מײנער! פארוואָס האָסטו מיך פריער נישט באקאַנט געמאַכט מיט די שטורמען פון לעבן? האָסט מיך אריבערגע-בראַכט קײן אמעריקע, האָסט מיך געלאָזט שטודירן, האָסט מיך געמאַכט פאר א קינסטלער, און פּלוצלינג ביזטו געשמאַר-בן און האָסט מיך איבערגעלאָזט, ווי א מאַכטלאָז קינד אויף א זינקענדיקער שיף...

פעמער! פארוואָס האָסטו מיך נישט באקענט מיט די שטור-
מען פון לעבן?!

געמט אראפ דאָס בילד, באטראכט עס מיט פארביטערונג, שרייט דערצו:
פארוואָס האָסטו מיך נישט געלערנט צו קעמפן מיט די כווא-
ליעס פון נויט?..

קעמפט מיט זיך, וויל דאָס בילד צוריק אויפהענגען, קוקט זיך נאכ-
אמאל ארום, כאפט דאָס בילד קושט עס, דריקט עס צום הארץ:
איך מוז! נישטאָ קיין אנדער אויסוועג... זיי מוחל פעמער,
איך קאָן נישט מער!.. דער הונגער טרייבט מיך!..
כאפט דעם הוט און פעלעריגע, וואס הענגען אויף א טשוואק ביי דער טיר.
געמט דאָס בילד, שנעל אפ.

צווייטע סצענע

עס הויבט אן טונקל ווערן. פון א נעבן שטיבל דערהערן זיך די קלאנג-
גען פון ראזאלינעס גיטארע - שפיל, עס ווערט שטייל, נאך א ווילע -
אויפטריט ראזאלינע.

ד א ז א ל י נ ע —

קומט אריין מיט א קוישל בלומען און א טעצל ברויט, זי שטעלט עס אויפן
טיש, קוקט זיך ארום אין שטיבל מיט באוואונדערונג, צעווארפט די בלו-
מען און ציט זיך פאמעלעך צוריק ביז אפ.

דריטע סצענע

עס איז שוין נאנץ טונקל.

ל ע א נ א ר ד א —

קומט צוריק א מידער, שטעלט אוועק דאָס בילד, ווארפט אראפ פון זיך
הוט און פעלעריגע, גייט צו צום טיש, צינדט אן דאָס לעמפל, דערזעט פלוצים
דאָס ברויט. ער קוקט זיך אום מיט פארוואונדערונג און דערזעט די
בלומען:
ברויט! בלומען! וואס זע איך? ווי אזוי קומט דאָס אלעס דאָ
אהער?

קוקט זיך ארום:

אָבער וואס פארא נאָר איך בין! ווי אזוי קאָן אַ הונגעריקער
מענטש טראַכטן ווי אזוי און פּונוואַנען; בעסער צורערשט עסן
און דערנאָך טראַכטן...

זעצט זיך, עסט, עס דערהערט זיך ראַזאָלינעס שפּילן. ער הערט זיך איין:
וואָס פארא פּאַרכישופּטע נאַכט! דאָס עסן און די מוזיק...

עס דערהערט זיך פון נעבושטיבל דאָס געזאַנג פּון:
ר אָ ז אַ ל י נ ע —

עס פינקלען די שטערן, עס רוישן די וועלן,
פון דעם זילבערנעם וואסערפאַל;
עס לאַכן די רויזן, עס קלינגען די טרעלן
פון דער פּאַרליבטער נאַכטיגאַל...

ל ע אָ נ אַ ר ד אָ —

איז אויפגעשטאַנען. הערט זיך איין מיט אַנטציקונג:
וואָס פארא שיינע, זיסע שטימע!

ר אָ ז אַ ל י נ ע —

זאָרג נישט געליבטער, וויש אָפּ דינע טרען,
רו מיט דיין מידן קאָפּ אויף מיין ברוסט;
שלאָפּן שלאָפּ רואיק, איך וועל דיר נישט שטערן,
איך האָב ווי דו פיל ליידין געוואוסט!..

אַ וויילע הערט זיך נאָר בלויז ניטאַרע שפּיל.

ל ע אָ נ אַ ר ד אָ —

ווער זאל עס זיין? אַ מלאַך? אָ, וואס פארא שיינע געטלעכע
שטימע!..

די מוזיק הערט אויף. עס דערהערט זיך דאָס פּאַרמאַכן פון אַ פענצטער,
לעאָנאַרדאָ שטייט אַ וויילע ווי דערוואַרטנדיק אויפּסניי עפעס אַ וואונדער
דער. ניט דערנאָך צום מאַלער - שטענדער, באַטראַכט די פענצל, לייגט
זי אוועק, קוקט זיך אום אין שטוב, דערזעט דעם פעטערס פּאַרטערט,
הויבט עס אויף:

אָ, ווי מיאום און ווי לעסטיק איז מיר דאָס לעבן!.. וואו איך

בין אלץ נישט געווען מיט דעם בילד און קיינער האָט דערפאר
נישט געוואָלט געבן קיין סענט...

הענגט עס צוריק אויף איבערן מישל, קוקט זיך ארום, גייט צו צום בעט,
זעצט זיך דערויף:

איך דערמאן זיך א בילד... אוי, ווי שרעקלעך!... איך בין פאר-
בייגעגאנגען נעבן א קירכע. נעבן די מארמאָרנע טרעפּ איז
געשטאנען א בעטלער. זיין פנים איז געווען ווי א שטיק פאר-
טרוקנטע לעדער, קאלט און לעכנסלאָז. זיינע הענט זיינען געווען
ווי די הענט פון א סקעלעט און אויף זיין שמוציגן האלז האָ-
בן זיך געזען שווארצע וואונדן. זיינע שמאטעס זיינען געווען
דורכגעגעצט פון ווינט און רעגן און זיין גאנצער קערפער האָט
געציטערט.

פון קירכע איז ארויסגעגאנגען א רייך - געקליידעטער מענטש
אין א זיידענעם צילינדער. דער בעטלער האָט צו אים אויסגע-
שטרעקט זיין ציטערדיקע סקעלעטן - האנט. דער פיינער
זישענטעלמאן האָט זיך אפגעשטעלט, האָט פאמעלעך אריינגע-
גערוקט די האנט אין טאש און ארויסגעשלעפט פון דאָרטן
א דיקן טייסטער. פון טייסטער האָט ער פארזיכטיק ארויסגע-
שלעפט א פּאַק פאפיר - געלט, איבערגעציילט עס און צוריק
אריינגעהאלטן. דערנאָך האָט ער פון וועסטל - טאש ארויס-
גענומען עטלעכע גאָלדענע מטבעות, גוט זיך צוגעקוקט צו זיי
און אויך צוריק אריינגעלייגט אין טאש. ער האָט נאָך א קוק
געגעבן אויף זיין גאלדענעם זייגער, גלייכגעמאכט זיך דעם
צילינדער און ארויסברומענדיק: — "איך האָב נישט קיין קליין-
געלט", האָט ער זיך אפגעקערט פון אים, און דער בעטלער איז
געבליבן שטיין מיט זיין אויסגעשטרעקטער האנט, ווי כא-
טויבט...

דער רייכער דזשענטלמאן איז שוין לאַנג פארשוואונדן. דער
רעגן האָט געגאָסן און געשמיסן אין פנים פונם בעטלער, וואָס

איז נאך אלץ געשטאנען מיט זיין אויסגעצויגענער סקעלעטן-
האנט און פון זיינע בלוטלאזע ליפן האָט זיך ארויסגעריסן א
ביטערע קללה און זיין גאנצער קערפער האָט געצימערט פון
ווינט און רעגן...

לענט זיך אן א מידער אויפן בעט.
א, ווי מיד איך בין פון לעבן!.. ווי מיד!..
(ווערט אנדרימלט)

פערטע סצענע

די לייונט פון דעם גרויסן בילד ביי דער וואנט רעכט, הויבט זיך אויף
און איז דער ראם באווייזט זיך ד ע ר ב ע ט ל ע ר .
ב ע ט ל ע ר —

רוקט זיך ריטמיש ווי סומפיצירט ארויס ביו אינדערמיט בינע;
איך בין די אַרימקייט! די ביטערע, שרעקלעכע אַרימקייט. איך
בין דאָס שרעקנס - בילד פון צוואנציקסטן יאָרהונדערט! אין
מיר זיינען פארקערפערט אלע פארברעכנס און ליידן, די ברע-
נענדיקע שמערצן פון טויזנטער און מיליאָנען באַרויבטע, דער-
נידעריקטע און צעטראָטענע מענטשן - לעבנס! קוק זיך נוט צו
צו מיר; איך בין שמוציק, העסלעך, באַדעקט מיט שמאטעס;
איך לעב ווי א הונט און לעס די שטיוול פון יעדן איינעם, וואָס
וואַרפט מיר צו אן אָפגעגריזשעט ביינדרל. איך בין פארקרי-
פלט, פארפעסטעמ, א בעטלער, אן אויסוואורף! אבער ווער
האָט גערויבט מיין מענטשן-ווערט? עס איז נישט פאראן קיין
פארברעכער, וואָס זאָל אמאָל נישט האָבן געווען אן אומשול-
דיק קינד!

האָסטו געזען דעם רייכן מאן, פאר וועלכן איך בין ביי דער קיר-
כע געשטאנען מיט מיין אויסגעשטרעקטער האנט? האָסטו גע-
זען ווי ער האָט זיך גלייבניגליק אפגעקערט פון מיר? ער איז
אוועק טרינקען וויין, און האָט אָן א שוידער איבערגעלאָזט זיין
מיט - מענטשן שמאכטן אין הונגער און אין קעלט. דאָס איז דער

פאָרשטייער פון יענע מענטשן - מערדער, וועלכע פראָרוצירן
אזעלכע פארקריפלטע בעטלער, ווי איך!..
לעאָנארדאָ! שוין גענוג האָסטו געמאָלן די נאטור - שיינקייט
פון דער וועלט, וועלכע איז צו דיר אזוי גרויזאם! מיין
געשטאלט מוזטו צונאָגלען צו דיין מאָלער - לייונט! מיט
דיין הארצנס - בלוט מוזטו מאָלן מיין בילד, דאָס בילד פון
מענטשלעכע ארימקייט און דערנידעריקונג!
ווען דו וועסט איבערטראָגן מיין געשטאלט אויף דיין מאלער-
לייונט, ווען עס וועט ארויסקומען פון אונטער דיין פענזל
דאָס פארצווייפלטע, הימל - שרייענדיקע געשפענסט פון דער
בארויבטער און פאָרוואַלטיקטער מענטשהייט, דאָן קלאַפ אָן
אין די פאלאצן פון די רייכע און זאָטע און שטעל אוועק פאר
זיי מיין בילד! ווייז פאר זיי די וועלט פון די בלוטנדיקע און
ליידנדיקע! פארהילף זייער לוסטיקע מוזיק, מיט דער בוי-
טערער קללה פון מיין צעבראָכן הארץ! פארניפטע זייער וויין
מיטן בלוט פון מיינע וואונדן! זייערע בלומען - קראַנצן דעק
צו מיט מיינע שמוציקע בעטלער - שוואַמעס! פארפאָלג זיי
מיטן שרעקנס בילד פון זייערע געפאלענע קרבנות!..
דער בעטלער פארשווינדט פון וואַנען ער איז געקומען.

פינפטע סצענע:

ל ע אָ נ אַ ר ד אָ --

כאָפּט זיך אויף פון שלאָף, שפּרינגט אראָפּ פון בעט, לויפט צו צום מאלער-
זיטענדיק, וואַרפט זיך אויף די קני:
פענזל! פארב! ענדלעך האָב איך דיך געפונען, מיין אידעאל!
מיין לעבן! איצט וועסטו שוין נישט מער אוועק פון מיר!
שטייט אויף, נעמט פענזל און פארב, מאַלט:
יא, דאָס בילד פון מענטשלעכע ליידן מוז ווערן דאָס ווערק
פון מיין לעבן! דיר אליין וועל איך אָפגעבן מיין בלוט, מיין
האַרץ און מיין נשמה!..

עם דערהערט זיך ווי פריער פון דער נעבושטוב צוערשט שפילן, דער:

נאך זינגען:

ר א ז א ל י נ ע —

עם פינקלען די שטערן, עם רוישן די וועלן

פון דעם זילבערנעם וואסער־פאל,

עם לאכן די רויזן, עם קלינגען די טרעלן

פון דער פארליכטער נאכטיגאל...

ל ע א נ א ר ד א —

פארטיפט אין זיין ארבעט, הערט נישט די מוזיק, ווען עם ווערט שטיל,

ווערט ער שוואכער און שוואכער, די האנט לאזט זיך אראפ, מיד:

אוי... ווען איך זאל נאָר האָבן גענוג כח צו פארענדיקן דאָס

בילד, דאן וואלט איך רואיק געשטאָרבן!..

שטרענגט זיך אן, וויל ווייטער ארבעטן, ווערט אבער שוואכער, לאזט זיך

א מידער אראפ אויף דער ערד.

וואסער! וואסער...

זעקסטע סצענע:

ב ע ט ל ע ר —

באווייזט זיך ווי פריער:

שטיי אויף און ענדיק דיין ווערק!..

אפ.

זיבעטע סצענע:

ל ע א נ א ר ד א —

באמיט זיך, שטייט שווער אויף, וויל מאלן, די פיס ברעכן זיך אים

אונטער. ער פאלט.

אכטע סצענע:

ר א ז א ל י נ ע —

קומט אריין נישט דרייסט, קוקט זיך ארום און דערזענדיק אים אויף דער

ערד, לויפט זי צו:

לעאָנאַרדאָ! לעאָנאַרדאָ!

הויבט אונטער זיין קאפ:

איך בין ראָזאלינע; איך וואוין דאָ אין דעם צווייטן שטיבל...
איך בין אַ האַרפּן - שפּילערן; זאגט, וואס איז אייך? מיט וואָס
קאָן איך אייך העלפּן?..

ל ע אַ נ א ר ד אַ —

האַ? דאָס זייט איר דער מלאך, וואס האָט מיר געבראכט עסן?..
ליידער איז עס צו שפעט... דאָך, העלפט מיר זיך אויפּזעצן...
גיב מיר מיין פענזל... איך וויל שטארבן מיט מיין וואפּן אין
האַנט...

ד אַ ז א ל י נ ע —

טוט עס.

ל ע אַ נ א ר ד אַ —

איך בין שרעקלעך שוואך... ראָזאלינע... ברענג דיין האַרפע...
און זינג מיר א זיס ליד... אפשר וועט עס מיך באנייסטערן,
איך זאָל קענען פארענדיקן מיין ווערק... ראָזאלינע... ראָזא-
לינע...

ד אַ ז א ל י נ ע —

לויפט שנעל אַפּ און קומט צוריק מיט איר האַרפע, קניט אנידער נעבן
לעאָנאַרדאָ, לענט איר קאפּ אויף זיין ברוסט, זינגט:
זארג נישט געליבטער, וויש אָפּ דייןע טרערן,
רו מיט דיין מידן קאָפּ אויף מיין ברוסט;
שלאָפּן שלאָף רואיק, איך וועל דיר נישט שטערן,
איך האָב ווי דו פיל לידן געוואוסט!..

בעתו זינגען, זינקט לעאָנאַרדאָס קאפּ נידעריקער, ביז ער שליסט זיך
מיט ראָזאלינעס קאפּ, און ביים פינאל פון גאנץ פיאנסימא - נעזאנג זעט
עס אויס, ווי זיי וואלטן אזוי איינגעשלאפּן דעם אייביקן שלאָף.

פ א ר ה א נ ג —

ב ר י ד ע ר

פראגמענט פון „ביים פרעמדן חופה-קלייד“

פון י. ל. פריץ

באארבעט אלס אפערע - ליברעטאָ אין איין אקט, צוויי בילדער

פון ג. צוקער

פארלאג

„דער קונראם“

בוענאָס-איירעס, 1933.

— פארשוינען: —

1-טער ברודער

זיין פרוי

2-טער ברודער

זיין פרוי

שטן

ארבעטער און ארבעטערנס

מלאכים-כאָר

בילד 1.

די בינע שמעלט פאר א פלאד שטיקל פעלד, ארומגערינגלט מיט בערג, וואס שטייגן העכער אין פערספעקטיוו פון די דעקאראציעס. פארנט, אויפן גרינעם פלאץ, שטייט א גרויסע לייונט - געצעלט מיט דער עפענונג צום פראנט. פון צווישן די בערג - שפיצן, רייסן זיך אריין אין טאָל זון - שטראלן. ווען דער פארהאנג הויבט זיך אויף, דערשיינען פון צווישן די בערג פון אַלע זייטן מ ל א כ י ם - כ א ר, טאנצענדיקע און אזוי טאנצענדיק קומען זיי זיך צונויף און שאפן פארשידענע פיגורן ביים פראנט פון געצעלט.

מ ל א כ י ם - כ א ר —

זינגט:

נישט אלץ איז נאָלד, וואָס בלאַנקט און גלאַנצט !
נישט דאָס איז פרייד, וואָס לאַכט און טאַנצט !
נישט דאָרט איז גליק, וואו צירונג בליצט,
וואו איידלשטיין מיט פונקען שפּריצט !

א לייונט - געצעלט צוגעפעסטיקט מיט שטריק
קאָן געבן דעם מענטשן פיל שיינקייט און גליק
אָן פּוצעכץ, אָן צירונג, נאָר חנעוודיק האָלד
באשיט עס די זון יעדן טאָג מיט איר גאָלד,
אזוי ווערט פון הימל די ליבע באלוינט
דער פלאץ, וואס צוויי ברידער אין שלום באוואוינט,
וואו ס'האַלטן צוויי הערצער צוזאמען געטריי,
וואו שווער איז די ארבעט, נאָר ס'אַרבעט זיך פריי,
וואו פראַסט זיינען קליידער, מיט קלייען דאָס ברויט,
נאָר אלץ איז בשותפות די פרייד און די נויט.

נישט דאָרט איז גליק, וואו צירונג בליצט,
וואו איידלשטיין מיט פונקען שפּריצט,
נישט אלץ איז נאָלד, וואס בלאַנקט און גלאַנצט;
נישט דאָס איז פרייד, וואס לאַכט און טאַנצט!..

ווי נוט איז דאָס לעבן,
די צייט טוט זיך וועבן
איר לאנגן, איר כשרן פאָדים...

טאנען ביו אפ, עס קומען זיטע און זיטע פרויען פון רעכטס, אָננעטון
אין פראסטע ווייסע ליוונט - טוניקס, אויף די אספּלען טראגן זיי יעדע
אז ערדענע קרוג, זיי גייען צו ביו דער עפענונג פון געצעלט, שטעלן זיך
אפ, שטעלן אראפ די קריגן.

1 - ט ע פ ר ו י —

די זעסט, די ערד האָט זיך באפרייט,
פון שלאָף, פון פראָסט און שניי !

2 - ט ע פ ר ו י —

איך זע, די ערד האָט זיך באנייט,
און לעבט און אָטעמט פריי !

ב י י ד ע —

ווייסע, ברוינע, שווארצע, געלע —
מישט די פארבן אויס צוזאמען !
אלע מענטשן זיינען ברידער,
פון איין טאטן, פון איין מאמען!..
און איין גאָט האָט זיי באשאפן,
און געגעבן זיי א וועלט,
אלע מענטשן זיינען ברידער,
שותפים צו דער גאַנצער וועלט!..

פון הינטער די קוליסן הערט זיך דאָס געזאנג פון זיטן ברודער.

1 - ט ע ר ב ר ו ד ע ר —

ליבסטע מיין! איך קום צו דיר!
האָסטו דאָרט געבענקט נאָך מיר?
איך האָב א פאנג דיר איצט געבראכט,
א סעודה מאכט מען היינט ביינאכט!..

קומט אן געקליידעט ווי די פרויען, מיט א יונג קעלבל, קושט זיין פרוי,
בעת זיטע פרוי פירט דאס קעלבל אין געצעלט.

1 - ט ע ר ב ר ו ד ע ר —

דיינע אויגן, דיינע ליפלעך, אויף דער וועלט צו רימען!
זיינען לייען דען און רויזן נישט די שענסטע בלימען?..

1 - ט ע פ ר ו י —

עס איז געווען א ווייבעלע, א ווייבעלע א קליינס,
האָט עס געהאט א מאנעלע, א מאנעלע א פיינס!
און עס האָט דער מאנעלע דאָס ווייבעלע געקושט,
געקושט, געהאלוט, געצערטלט עס, מיט ליבע טריי דערפרישט!..
אומארמען זיך און טאנצן, פון די קוליסן הערט זיך דאָס געזאנג פון זיין
ברודער.

2 - ט ע ר ב ר ו ד ע ר —

פאראן זיינען לידער, טייל ווייסע ווי שניי
און שיין און באשמעקט ווי די בלומען אין מאי,
און ריין ווי דער בלאָלעכער הימל ביינאכט,
און ווערטער, וואס זיינען פון געטער געמאכט...
אויפטריט, אין דער זעלבער צייט קומט די זיטע פרוי ארויס פון גע-
צעלט, לויפט אים אנטקעגן, ער לייגט אפ פון זיך די נעץ מיט פיש, וואס
ער האט געבראכט, זי ווארפט זיך אים אין די ארעמס.

2 - ט ע ר ב ר ו ד ע ר —

האָב איך מיר א ווייבעלע, א ווייבעלע א פראכט,
ארבעט זי א גאנצן טאָג, ליבט מיך יעדע נאכט...

2 - ט ע פ ר ו י —

האָב איך מיר א מאנעלע, א מאנעלע א פראכט,
ארבעט ער א גאנצן טאָג, און ליבט מיך יעדע נאכט...

ב י י ד ע ב ר י ד ע ר —

ליפלעך האָסטו רויטינקע, רויטינקע, וואס נישט?
פרישע, א מחיה זיס, נאָך נישט אויסגעקושט!..

1 - ט ע פ ר ו י —

כ'האָב קיין שפיצן, קיין בריליאנטן, ווייס איך וואָס זיי טויגן,

1 - ט ע ר ב ר ו ד ע ר —

האָסט א העלזל אן אַלבאסטער, צוויי בריליאנטן אויגן!..

2 - ט ע פ ר ו י —

כ'דארף קיין פערל — זע די ציינדלעך, זאָג, צי זיי געפעלן?

2 - ט ע ר ב ר ו ד ע ר —

דיינע יונגע פרישע ליפלעך, זיינען מיינע קרעלן!..

נעמען זיך ארום, טאנצן, פון אלע זייטן דערשיינען מלאכים-כאָר, טאנצן
צו ארום זיי און זונגען.

מ ל א כ י ם - כ אָ ר —

נישט דאָרט איז גליק, וואו צירונג בליצט,
וואו איידלשטיין מיט פונקען שפריצט,
נישט אלץ איז גאָלד, וואס בלאַנקט און גלאַנצט,
נישט דאָס איז פרייד, וואס לאַכט און טאַנצט!..
ווי גוט איז דאָס לעבן,
די צייט טוט זיך וועבן
איר לאַנגן, איר כשרן פאָרן!..

טאַנצן. פון דער זייט באַווויזט זיך א פּוּזנדיקע גרויסע שלאַנג, עס ווערט
א פּאַניק. כאָר פאַרשווינדט אין שרעק; די צוויי ברידער מיט זייערע פּרוי-
ען באַהאַלטן זיך אין געצעלט; די שלאַנג קריכט נענטער צום געצעלט,
פּוּזט אוועק אין קוליס, פּונדאָנען עס דערשיינט באַלד דער שטן.

ש ט ן —

איז א צילינדער, באַהאַנגען מיט גאָלד און בריליאַנטן, קוקט זיך ארום,

גייט צו ביז צו דער עפענונג פון געצעלט, עס קומט ארויס ווי ער וואלט זיך ארויסגעגאנוועט.

1 - ט ע ר ב ר ו ד ע ר —

באטראכט דעם שטן מיט באוואונדערונג, דער שטן שמייכלט לאַקנדיק און לאַזט זיך באטאפן און בארירן די שמוק - זאכן:
גאַלד! בריליאַנטן! פערל! א פראכט!
דאָס קאָן דאָך באַלייכטן א פינסטערע נאַכט!
עס איז אויף דער וועלט דאָך א רייכטום פאראן!
ווען איך האָב בריליאַנטן, איך אָרימער מאַן!

איז דער צייט ווען זיטער ברודער באוואונדערט דעם שטן, באווייזט זיך דער זיטער ב ר ו ד ע ר און באטראכט מיט שרעק די זשעדעקייט פון זיטן.

2 - ט ע ר ב ר ו ד ע ר —

אוי, נארישע קנאה, איך קאָן דיך פון לאנג,
איך קאָן אויך דיין צינגל — די גיפטיקע שלאנג!
אוי, נארישע קנאה, די גאַל איז דיין הארץ,
גאַלד, וואס איז ? בלאַטע! — דער שניי איז דיר שווארץ!..

1 - ט ע ר ב ר ו ד ע ר —

שטער מיר נישט! איך בין פארנומען!
גיי אריין, איך וועל באַלד קומען!..
זיטער ברודער אפ.

ש ט ן —

איי, ברודערל, מיינער, וואלסטו נאָר געוואלט,
דאן שיטסטו דו דיר אָן פולע פעסער מיט גאַלד!
קרעלן! דיאמאנטן! בריליאַנטן א וועלט!
און אלעס, וואָס קריגן מען קאָן נאָר פאר געלט!
איך מאַך נישט קיין שפּאַט, פאַראַן אזא סוד,
איך קאָן דיר אים זאגן און באַלד!..

1 - ט ע ר ב ר ו ד ע ר —

קרעלן! דיאמאנטן! בריליאנטן! אַך גאָט!
דו זאָלסט נאָר נישט נארן, און זאגן דעם סוד!..

ש ט ז —

די וועלט איז א שיינע, די וועלט איז א גרויסע,
מען דארף נאָר צו וויסן, ווי לעבן אויף איר;
ווען דו האָסט נאָר שכל, מיט הענט דיינע בלוזע,
קאָנסט מאכן, אז אלץ זאָל געהערן צו דיר!..

מען דארף נאָר פארשטיין, ווי מיט אלץ זיך באנוצן,
און אוצרות דו זאמלסט אלץ מערער און מער,
דו דארפסט נישט אין לייוונט געצעלט לענגער זיצן,
נאָר קום אויף דער וועלט און דערגרייך דיין באגער!..

שטאָט לייוונט געצעלטן באוואוין דיר פאלאצן,
וואָס אנדערע וועלן שוין בויען פאר דיר,
עס איז נאָרנישט מעגלעך די אוצרות צו שאצן,
וואָס קענען אין קורצן געהערן צו דיר...

1 - ט ע ר ב ר ו ד ע ר —

שוין גענוג! איך דארף נישט מער!
איך וויל דערפילן מיין באגער!..
העיל!..

רופט אין געצעלט:

קומט ארויס, מיר קענען דאָ מער נישט פארבלייבן!
מיר טאָרן נישט די גליקן פון זיך מער פארטרייבן!..

אלע דריי קומען ארויס פון געצעלט, דערשקאקענע, מיט פארוואונדערונג.

א ל ע ד ר י ז —

וואָס איז געשען? וואָס איז געווען?
וואס דארף דאָ מיט אונז היינט פאסירן?

וואס איז געווען? וואָס איז געשען?
מיר וועלן פון אָרט זיך נישט רירן!..

1. ט ע ר ב ר ו ד ע ר —

געהעצט פון שטן, ווערט אין כעס, זוכט עפעס, הויבט אויף דראַענדיק אַ
שטיק האַלץ:

קומט, זאָג איך, ווייל איך האָב דאָ היינט צו באַפעלן!
און קיינער זאָל נישט וואַגן, זיך אַנטקעגן שטעלן!..

שטייט אין באַפעלנדיקער פּאָזע, בעת אלע אין שרעק הויבן אָן אַרויס
נעמען פון געצעלט פאַרשידענע זאכן אין וועג אַרײַן, וויינענדיקע, די צוויי
פרויען פּראַוווּן נאָר פאַלן אויף די קני פאַר 1טן ברודער, ער שטופט
זיי אָפּ, עס דערשיינט מלאכים - כאַר אין שוואַרצע גאַזעס געהילט, טאַנ-
צן טרויעריקע ביז פינאַל: דער שטן שטייט אין אַ זייט אין רויטן געהילט.

ש ט ן —

כא - כא - כא - כא - כא!..

פ א ר ה א נ ג —

בילד 2.

די בינע שטעלט פאַר אַ פאַבריק, אַרבעטער און אַרבעטערנס, צווישן
זוועלכע עס געפינען זיך דער:

2-טער ברודער און פרוי —

שטייען ביי דער אַרבעט.

א ר ב ע ט ע ר - כ אָ ר —

שטילער! שטילער! שטילער! שטייל איין אויגנבליק!

טוריו! טוריו! טוריו! אָט דאָס הייסט מוזיק!

וואס האָט איר פון די לידער? דריקעניש, נישט מער!

עס ציטערן די ברעמען, אָט - אָט און ס'פאַלט אַ טרער...
און אז טרערן פאַלן, פון דער שווערער נויט,

אויף די ווייסע סחורות, ווערט א פלעק אויף טויט!..

א ר ב ע ט ע ר - כ אָ ר —

זינגט „ביס“, עס הערט זיך דאס שלאָגן פון זייגער און דאס פייפן פון
א סירענע.

א ל ע —

דער זייגער שלאָגט! דער זייגער שלאָגט! געענדיקט שוין די מי!
אהיים! — ווער נאָר א היים פארמאָגט, אהיים ביז אינדערפרי!
אין בעט אריין, א בעט ווער ס'האָט, נאָר שלאָפן גייט, געדענקט
אָן גאָט!

ווייל שלאָפן דארף די נויט!
שלאָפן איז א פיין געשעפט! מען רוט זיך אויס און טיילמאָל
טרעפט,

עס חלומט זיך א ברויט! . . .

דער זייגער שלאָגט! דער זייגער שלאָגט! געענדיקט שוין די מי...

בעת די ארבעטער גייען אפ, קומען אריין ווער ברודער מיטן שטן

שטן און ווער ברודער —

קומט מאָרגן פרי!...

ארבעטער אפ, שטן און ווער ברודער בלייב, ווער ברודער קוקט זיך
ארום צי קיינער איז נישטא, גייט צוריק, דריקט די האנט פון שטן.

ש ט ן —

נו, זעסטו, דיין ברודער, דאָס איז א פאבריק!
פון קרעלן, בריליאנטן, דיאמאנטן און גליק!
און ס'טרעפט זיך, ער ארבעט, און וואונדערלעך היים
ווערט אים, דער שטערן באדעקט זיך מיט שווייס,
עס טריפן די טראָפן... ער ווישט מיט דער האַנט...
לאָז נישט!.. דער טראָפן דאָס איז א דיאמאנט!
נאָר ארבעטן היים! קלויב אויף דעם שווייס!
שיטסטו אָן פיל פעסער דיאמאנטן!...

I - ט ע ר ב ר ו ד ע ר —

אָבער רחמנות...

י ש ט ן —

אָן סכנות!..

עס טרעפט און אים פאלט פון די ברעמען א טרער,
מיינסטו דו נאר, עס איז וואסער, נישט מער,
און טרייסטן, און האלזטן, דו האלטסט עס נישט אויס,
און קושסט אים די טרערן פון די אויגן ארויס...
פארשווענדסט דיין פארמעגן, דו נארישער קאָפּ!
לאָז וויינען, לאָז טריפן, דו קלויב יעדן טראָפּ!
ווייל א טרער, האָב פארשטאנד, דאָס איז א בריליאנט,
רייך קאָנסטו זיין ווי א קעניג!..

I - ט ע ר ב ר ו ד ע ר —

אָבער רחמנות?!

י ש ט ן —

אָן סכנות!..

דערנאָך האָט דיין ברודער אן איידעלע פעל,
א שטאָך מיט א נאָדל, — דו האָסט שוין א קרעל,
בלוט זאָנסטו איז עס, בלוט זאָנסטו א קאפּ,
דו נאר, עס איז קרעלן! דו צאפּ נאָר און צאפּ!
זאָל ער נאָר בלוטן און בלוטן נישט קארן,
אָנשיטן וועסטו שוין קרעלן א באָרג!

I - ט ע ר ב ר ו ד ע ר —

אָבער... מיון ברודער...

י ש ט ן —

דיין ברודער? איך ווייס! נאָר טרערן און שווייס
הערסטו דאָך, זיינען בריליאנטן!..

דו האָסט א פאבריק, טאָ מאַך דיר דיין גליק!
דו וויסט שוין אליין, וואס צו טון!...

דורך די שמאַלע קראַטן - פענסטער הויבט שוין אן אריינקומען די גרויע;
מאַרגן - ליכט, 1-טער ברודער לעשט אויס די קאַפּן, עס ווערט ליב
טיקער, עס קומען אריין 2-טער ברודער און פרוי, ערשטער ברודער קוקט;
זיי ביזן אן.

1-טער ברודער —

עס איז שוין גרויסער טאָג! וואס קומט איר אזוי שפעט?
אויב איר ווילט זיך פוילן, פאקטזשע זיך און גייט!..

2-טער ברודער —

ברודער מיין! איך דערקען דיך נישט!?

1-טער ברודער —

קאַנסט זיך גיין! איך דארף דיך נישט!..

2-טער פרוי —

דערבארמען! וואס וועלן מיר איצט טוען?

1-טער ברודער —

די מאשינען זיי טאָרן נישט רוען!..

עס קומען ארבעטער און אַרבעטערנס, שטעלן זיך צו דער ארבעט; 1-טער
ברודער ווייזט שטרענג צו 2-טן ברודער און פרוי זיי זאלן זיך שטעלן
ארבעטן און צוואמען מיטן שטן שטייט ער און קוקט צו.

אַרבעטער-כאָר —

שטילער! שטילער! שטילער! און אז. וו. ביז ווערט א פלעק;
אויף טויט.

שטן —

כאַ-כאַ! כאַ-כאַ! כאַ!..

פּאַר האַנג

אינהאלט פאר צייכעניש:

3	זייט	אין רעדאקציע	(1)
23	"	אן עצה	(2)
35	"	דער רעצענזענט	(3)
55	"	ווען די נאכט פאלט צו	(4)
79	"	אויפן קאמפ	(5)
97	"	אין פעלד - שפויטאל	(6)
116	"	די קליאטשע	(7)
137	"	מקובלים	(8)
151	"	דער קונסט - מאלער	(9)
163	"	ברידער	(10)

אין זעלבן פארלאג פריער דערשינען
„שפאס און ערנסט“

א בוך פון 180 זייטן מיט 35 געקליבענע שאפונגען פון
נחמיה צוקער

די 35 שאפונגען זיינען געטיילט אין פאלגענדע 5 טיילן:

- (1) „גוטע אידן“
- (2) „אלט - הוימיש“
- (3) „ארגענטיניש“
- (4) „לידער און פאראָדיעס“
- (5) „צווישן יאָ און ניין“

עס גייט אריין אין דרוק
„פון אלץ צו ביסלעך“

געקליבענע דערציילונגען, סקיצן און הומאָרעסקעס
פון נחמיה צוקער

מיט באשטעלונגען זיך ווענדן:

Farlag

“DER KUNDAS”

VIAMONTE 2644

Bs. Aires